

ŠVENČIONIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS

2012 m. vasario mėn.

VILNIUS

Tyrimą Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atliko Jungtinė grupė, kurią sudaro UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija ir VšĮ „Visuomenės iniciatyvų centras“.

Tyrimas atliktas vykdant Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamą projektą „Integruotos jaunimo politikos plėtra“, projekto Nr. VP1-4.1-VRM-07-V-01-002. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos Valstybės biudžeto lėšomis.

Atsakomybės apribojimas. Autoriai prisiima visą atsakomybę už šios ataskaitos turinį. Ataskaitoje pateiktos nuomonės, išvados ir rekomendacijos nebūtinai sutampa su Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pozicija.

Turinys

1. ĮVADAS	4
2. TYRIMO METODIKA	5
2.1. Tyrimo atlikimo metodai	5
2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis	5
2.3. Tyrimo atranka	5
2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji	6
2.5. Duomenų analizė	6
2.6. Sąvokos	6
3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO ŠVENČIONIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ	8
3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos	8
3.2. Mokykla	9
3.3. Studijos	15
3.4. Darbas	21
3.5. Laisvalaikis	36
3.6. Draugai	40
3.7. Kaimynystė	44
3.8. Gyvenimo sąlygos	46
3.9. Dalyvavimas	49
3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos	49
3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas	52
3.10. Žalingi įpročiai	60
3.11. Mityba ir poilsis	66
3.12. Psichologinė savijauta	72
3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas	76
4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS ŠVENČIONIŲ RAJONO SAVIVALDYBEI	81

1. ĮVADAS

Jaunimo problematikos tyrimą Švenčionių rajono savivaldybėje 2011 m. spalio 31–lapkričio 24 d. atliko UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, VšĮ Visuomenės iniciatyvų centro ir Nacionalinės jaunimo reikalų koordinatorių asociacija. Tyrimas atliktas vadovaujantis mokslininkų grupės (vadovė – Jolita Buzaitytė-Kašalynienė (Vilniaus universitetas), nariai: Aušra Kazlauskienė (Šiaulių universitetas), Džiugas Dvarionas (Vytauto Didžiojo universitetas), Ilona Jonutytė (Klaipėdos universitetas), Odeta Merfeldaitė (Mykolo Romerio universitetas) ir Angelė Tamulevičiūtė (Vilniaus pedagoginis universitetas)) parengta Jaunimo problematikos tyrimų metodika ir Ilgalaikė jaunimo problematikos tyrimų koncepcija.

Tyrimo tikslas – ištirti jaunimo problemas (pagal apibrėžtus rodiklius) jaunimo politikos įgyvendinimo srityse. Pasirinktos šios sritys:

mokymasis ir studijos (švietimas, mokymas, mokslas, studijos ir ugdymas);

darbas (darbas ir užimtumas);

laisvalaikis (laisvalaikis, poilsis, kūryba ir kultūra);

gyvenimo sąlygos (apsirūpinimas būstu);

dalyvavimas (pilietiškumas, neformalus ugdymas);

fizinė ir psichinė sveikata (sveikatos apsauga);

įpročiai ir gyvenimo būdas (sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas);

šeima, draugai, kaimynystė (socialinė apsauga);

jaunimo probleminio / rizikingo elgesio apraiškos.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo atlikimo metodai

Jaunimo apklausos anketa buvo sudaryta iš 14 klausimų blokų: mokyklos (1–8) ir studijų (9–15), darbo (16–32), laisvalaikio (33–37), draugų (38–41), kaimynystės (42–43), gyvenimo sąlygų (44–49), verslumo (50–52), dalyvavimo (53–64), įpročių (65–74), mitybos ir poilsio (75–80), psichologinės ir fizinės savijautos (81–84), lytinės elgsenos ir šeimos planavimo (85–89), demografinių rodiklių (90–100).

Atliekant kokybinį tyrimą buvo gilinamasi į tas pačias temas, kaip ir kiekybiniame tyrime, siekiant sužinoti, su kokiomis problemomis šiose srityse jaunimas susiduria ir kokius mato šių problemų sprendimo būdus. Skirtingoms amžiaus grupėms nustatytos skirtingos sritys: 14–18 metų jaunimo grupei – mokykla, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai; 19–29 metų jaunimui – darbas, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, šeimos planavimas, požiūris į save.

Kokybinio tyrimo tikslas – suprasti, kaip tiriamieji aiškina tikrovę, analizuoja priežastis, ieško problemų sprendimo būdų; atskleisti tiriamų reiškinių esmę.

2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis

Tyrimo populiaciją sudaro jaunimo atstovai nuo 14 iki 29 metų, tyrimo metu gyvenantys, besimokantys ar dirbantys Švenčionių rajono savivaldybės teritorijoje.

Statistikos departamento duomenimis 2011 metų pradžioje Švenčionių rajono savivaldybės teritorijoje gyveno 6660 jauni žmonės nuo 14 iki 29 metų, tai sudarė 22,80 proc. visų gyventojų.

2.3. Tyrimo atranka

Kiekybiniam tyrimui (anketinei apklausai) tiriamojoje savivaldybėje atlikti buvo taikoma kvotinė atranka. Kvotinės atrankos požymių krepšeliui pasirinktos bazinės demografinės charakteristikos: lytis, amžius ir gyvenamoji vieta. Pagal Statistikos departamento duomenis apskaičiuotos (ir tikslintos pagal kitus savivaldybių bei Švietimo ir mokslo ministerijos statistinės informacijos šaltinius) lyties ir amžiaus kvotos, lokacijos kvotai taikytas principas kaimiškose vietovėse apklausti ne mažiau 25 proc. numatytos imties. Apklaustųjų charakteristikos pagal tikslinius požymius atitinka jų pasiskirstymą generalinėje visumoje.

Kokybinio tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta taikant tikslinę arba kriterijumi grindžiamą atranką. Sudarant tyrimo imtį dalyviams buvo taikomi kriterijai, užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę: 14–18 metų jaunuoliai turėjo būti ne tik pagrindinės, vidurinės ar gimnazijos moksleiviai, bet ir besimokantys profesinio rengimo centruose, jaunimo mokykloje; gyvenantys tiek mieste, tiek rajone; 19–29 metų jaunuoliai turėjo būti dirbantys ir nedirbantys; sukūrę šeimas ir neturintys jų; dalyvaujantys / nedalyvaujantys jaunimo organizacijose bei priklausantys / nepriklausantys neorganizuotai jaunimo grupei, gyvenantys tiek miesto, tiek kaimo tipo gyvenvietėse.

2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji

Kiekybinio jaunimo tyrimo imties dydis – 403 tiriamieji. Ši imtis užtikrina 5 proc. paklaidą (su 95 proc. tikimybe).

Remiantis statistikos departamento duomenimis apie jaunimo, gyvenančio Švenčionių rajono savivaldybėje 2011 metų pradžioje, pasiskirstymą, ši kvota buvo padalinta proporcingai 3 amžiaus grupių jaunimui, kaimo ir miesto gyventojams, po pusę vyrams ir moterims.

2.5. Duomenų analizė

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama, naudojant SPSS/PC programinę įrangą. Ataskaitoje pateikiami bendrieji paprastų ir agreguotų arba suminių rodiklių, apskaičiuotų iš turimų anketinių duomenų, atsakymų procentiniai arba faktiniai pasiskirstymai.

Taip pat tikrinti koreliaciniai ryšiai tarp atskirų rodiklių. Tam naudotas Spearmano koreliacijos koeficientas (Koreliacinis ryšys laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05) bei Pearsono χ^2 kriterijus statistiškai reikšmingiems skirtumams, skirtingose socialinėse demografinėse grupėse, nustatyti (skirtumas laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05).

Kokybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama panaudojant atviro kodavimo programą „Kokybis“. Pirmame duomenų analizės etape surinkti duomenys indeksuojami, išskiriamos pradinės tyrimo dalyvių atsakymų kategorijos. Vėliau šios kategorijos grupuojamos, apibrėžiami ryšiai tarp jų.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys ataskaitoje integruojami pagal tyrimo rodiklius (problemines sritis).

2.6. Sąvokos

Anketa – klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekis ištirti kokį nors socialinį reiškinį, visuma.

Anoniminė apklausa – apklausa, kai asmuo traktuojamas kaip socialinio reiškinio ar proceso agentas, tai yra, respondentas / informantas tyrėjui nerūpi kaip individualybė.

Atranka – tyrimo imties sudarymas.

Atviri klausimai – klausimai, neturintys pateiktų galimų atsakymų variantų.

Dichotominė matavimų skalė – skalė, kurią taikant, požymių reikšmės yra priskiriamos prie vienos iš dviejų galimų kategorijų. Pavyzdžiui, gyvas arba miręs, rūko-nerūko ir kt.

Generalinė visuma – objektų visuma.

Generalinė aibė – tyrimo vienetų (žmonių, organizacijų, bendruomenių, grupių, įvykių, dokumentų ir pan.), atstovaujančių tyrimo objektui, visuma.

Charakteristika – visapusiškas tiriamojo objekto apibūdinimas.

Informantas – asmuo, teikiantis informaciją kokybinį tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Įvertis – diagnostinis sprendinys apie tikrovės objektą, nusakantis jo socialinę vertę.

Kiekybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant matematinės statistikos metodus.

Kiekybinis tyrimas – empirinis tyrimas, kurio išvados paremtos problemai spręsti reikalingų duomenų analize, taikant matematinės statistikos metodus.

Kintamasis – eksperimente ar tyrime yra požymis, kuris gali įgyti skirtingas reikšmes. **Nepriklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kuriuo galima paaiškinti arba iššaukti tiriamo reiškinio pokyčius. **Priklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kurį galima paaiškinti, remiantis eksperimentu ar kitu būdu.

Klausimynas – kiekybinio tyrimo instrumentas, kurį sudaro visuma klausimų, vienijamų tyrėjo siekimu gauti pirminę informaciją apie tyrimo objektą.

Kokybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant specifinius metodus.

Kokybinis tyrimas – empirinis tyrimas, teikiantis aprašomojo pobūdžio išvadas apie tyrimo objektą ir paremtas kokybinių (išreikštų žodžių ar simbolių forma) duomenų analize.

Kokybinių tyrimų išorinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė tyrimo rezultatus pritaikyti generalinėje aibėje.

Kokybinių tyrimų vidinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė, kad tyrimo rezultatai rodytų realią situaciją, būtų tikslūs ir jais būtų galima pasitikėti.

Kriterijus – požymis, kuriuo remiantis sprendžiama apie teiginio teisingumą ar klaidingumą, įverčio matas.

Metodas – pagrindinis duomenų rinkimo, apdorojimo arba analizės būdas.

Metodika – tyrimo būdų ir taisyklių visuma.

Nepriklausomi požymiai (kintamieji) – veiksniai, nuo kurių, remiantis teoriniu modeliu, gali priklausyti problemų sprendinys.

Pasikliautinumas – kokybinio tyrimo kokybės požymis (kiekybinio tyrimo patikimumo analogas), tyrėjo siekiamybė, kad tyrimu būtų galima pasikliauti.

Priklausomi požymiai (kintamieji) – nusako tyrimo objekto ypatumus (savybes, žinias, nuostatas ir pan.).

Ranginė matavimų skalė – tai požymio reikšmių matavimo būdas, kuriuo, skirtingai nei nominaliosios matavimų skalės, tiriamieji objektai ar individai gali būti sudėlioti matuojamo požymio didėjimo arba mažėjimo tvarka.

Reikšminis žodis – tyrėjo nuožiūra parinktas daiktavardis ir jo pažymins (-iai) – daiktavardis, būdvardis, įvardis, dalyvis (1–4 žodžiai, interpretuojami kaip vienas reikšminis žodis).

Respondentas – asmuo, teikiantis informaciją tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Tyrimo imtis – specialiai tyrimui atrinkta generalinės aibės dalis, t. y. tie generalinės aibės vienetai, iš kurių renkami tyrimo duomenys.

Tyrimo populiacija – tyrimo generalinės aibės analogas, kai generalinės aibės vienetai yra žmonės.

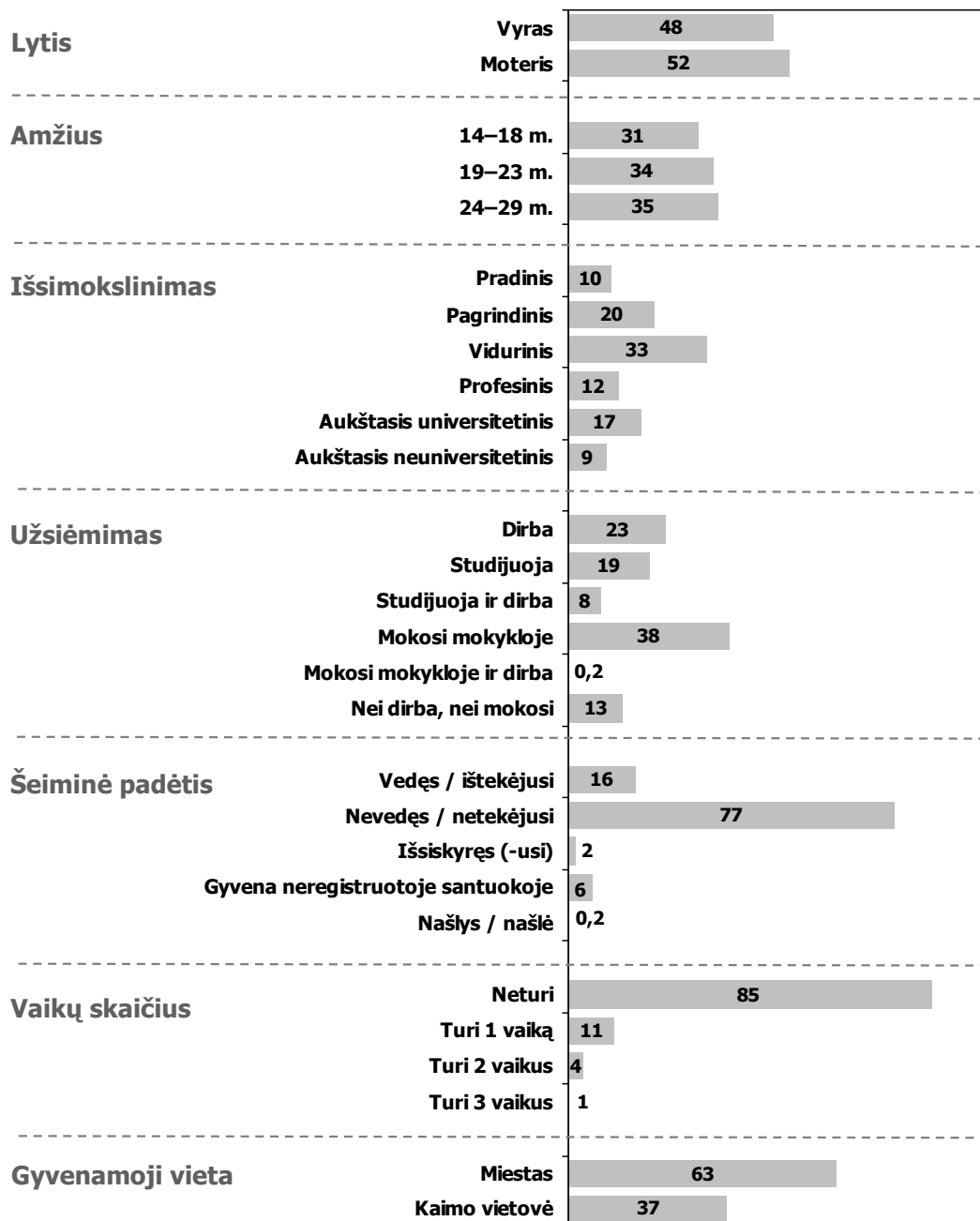
Tyrimo programa – pagrindinis strateginis dokumentas, kuriuo vadovaujantis tyrėjas organizuoja ir vykdo konkretų tyrimą.

Tyrimo rezultatai – veiklos produktai, kurie perduodami viešam naudojimui.

Uždaro tipo klausimai – klausimai, kuriems pateikiami visi galimi atsakymo variantai, o respondentas tik pažymi pasirinktus vieną ar kelis atsakymus.

3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO ŠVENČIONIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos

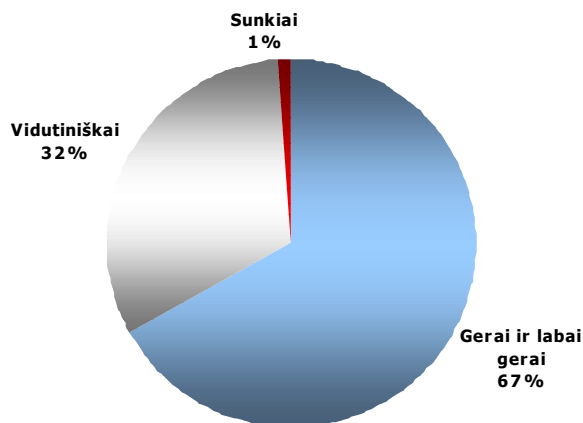
3.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal socialines-demografines charakteristikas (proc., N=403)

3.2. Mokykla

Rodiklių grupė, skirta pagrindinių, vidurinių, jaunimo, profesinių mokyklų ir gimnazijų mokiniams, sudaryta iš rodiklių, apibūdinančių mokinių savijautą, jų santykius su mokytojais, patyčias mokykloje, pamokų lankomumą, pažangumą, mokyklos pasiekiamumą, galimybę naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu, profesijos pasirinkimą ir studijų planus, dalyvavimo mokyklos gyvenime aktyvumą.

Tyrimė dalyvavo 153 moksleiviai, jie sudarė 38 proc. visos tyrimo imties. Mokyklos rodikliai skaičiuojami tik šiai tiriamųjų grupei.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie pasitenkinimą mokykla, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas mokykloje.

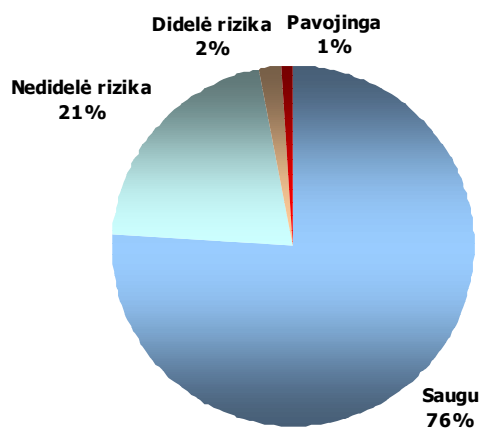
3.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=153)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,5; t. y. patenka į gerai ir labai gerai gebančių spręsti problemas kategoriją.

Dauguma (67 proc.) apklaustų moksleivių išreiškė aukštą pasitenkinimą mokykla, jie geba kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. 32 proc. pasižymi vidutiniais gebėjimais. Dar 1 proc. apklaustųjų išreiškė silpną gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje (žr. 3.2.1 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas ir savęs vertinimo (Spearmano $\rho = -0,264$, $p = 0,001$) rodiklių (šio rodiklio aprašą žr. 3.12 skyriuose). Tai reiškia, kad kuo geriau moksleiviai save vertina, tuo geriau geba įveikti problemas mokykloje.

Mokyklos saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie tam tikrus įvykius mokykloje, kurie rodo, kad tiriamasis mokosi nesaugioje aplinkoje, kad joje patiria patyčių, pvz., kiti mokiniai užgauliojo, mušė, reketavo, seksualiai priekabiavo, mokytojai užgauliojo ar mušė (per paskutines 30 dienų). Mokyklos saugumo rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 8 reiškia saugumo mokykloje trūkumą, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos saugumą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo saugesnė mokykla. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: mokosi saugioje aplinkoje (nuo 23 iki 24), mokykloje, kur yra nedidelė rizika (nuo 18 iki 22), didelė rizika (nuo 13 iki 17) ir mokyti pavojinga (nuo 8 iki 12).

3.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos saugumo rodiklį (proc., N=153)

Vidutinė mokyklos saugumo rodiklio reikšmė yra 22,8; t. y. apskritai mokyklose mokiniai mokosi saugioje arba nedidelės rizikos aplinkoje.

Dauguma (76 proc.) moksleivių mokosi saugioje aplinkoje. 21 proc. apklaustųjų aplinka pasižymi nedidele rizika. 2 proc. mokosi nesaugioje mokykloje. 1 proc. tyrimo dalyvių susiduria su itin nesaugia aplinka, kurioje mokyti yra pavojinga (žr. 3.2.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp mokyklos saugumo ir įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas mokykloje rodiklių (Spearmano $\rho = -0,196$, $p = 0,015$). Tai rodo, kad saugesnėje mokykloje besimokantiems lengviau susidoroti su ten kylančiomis problemomis.

Lankomumo problemų rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie dėl įvairių priežasčių per paskutines 30 dienų praleistas pamokas, kuris leidžia pamatuoti, ar tiriamasis turi lankomumo problemų. Mokyklos lankomumo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia, kad lankomumo problemų nėra, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė mokyklos lankymo problema. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi lankomumo problemos (nuo 6 iki 12), yra rizika lankomumo problemai susiformuoti (nuo 13 iki 18) ir turi išreikštą mokyklos lankymo problemą (nuo 19 iki 24).

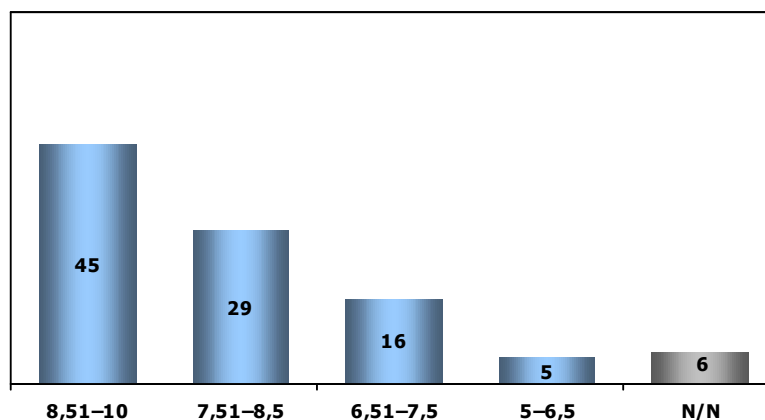
3.2.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lankomumo problemų rodiklį (proc., N=153)

Vidutinė lankomumo problemų rodiklio reikšmė – 9,9; t. y. apskritai Švenčionių rajono moksleiviai lankomumo problemos neturi.

Didžioji dauguma (82 proc.) apklaustųjų neturi mokyklos lankomumo problemų. 17 proc. moksleivių patenka į rizikos grupę. 1 proc. turi stipriai išreikštų mokyklos lankymo problemų (žr. 3.2.3 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp lankomumo problemų ir įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas mokykloje rodiklių (Spearmano $\rho=0,205$, $p=0,011$). Tai rodo, kad sėkmingiau problemas mokykloje įveikiantys moksleiviai turi mažiau lankomumo problemų.

Pažangumo rodiklis – tai rodiklis, matuojamas paskutinio semestro pažymių vidurkiu. Jis kinta nuo 1 iki 10. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: iki 4,9; 5–6,5; 6,51–7,5; 7,51–8,5; 8,51–10.

3.2.4 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal pažangumą (proc., N=153)

Tyrimė dalyvavusių mokinių paskutinio semestro pažymių vidurkis – 8,37. 45 proc. apklaustų mokinių nurodė aukštą (8,51–10 balų) pažymių vidurkį. Dar 45 proc. – vidutinį (6,51–8,5 balo). 5 proc. teigė turintys 6,5 balo ar mažesnę pažymių vidurkį (žr. 3.2.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas bei pažangumo rodiklių (Spearmano $\rho=-0,265$, $p=0,001$). Tai rodo, kad geriau besimokantys moksleiviai geba geriau susidoroti su mokykloje kylančiomis problemomis. Aukščiausią (8,51–10 balų) vidurkį paskutinį semestrą dažniau turėjo merginos (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

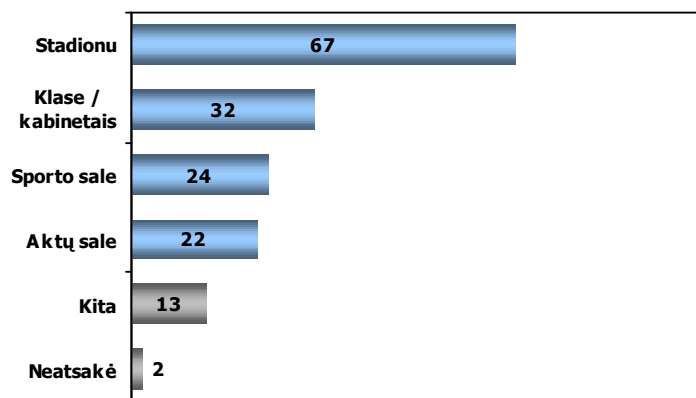
Sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklis – matuojamas dichotomine skale – turi arba neturi sunkumų / problemų.

3.2.5 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklį (proc., N=153)

Didžioji dalis (88 proc.) tyrimė dalyvavusių moksleivių nurodė neturintys sunkumų nuvykti į mokyklą. 12 proc. pripažino, jog problemų yra (žr. 3.2.5 pav.).

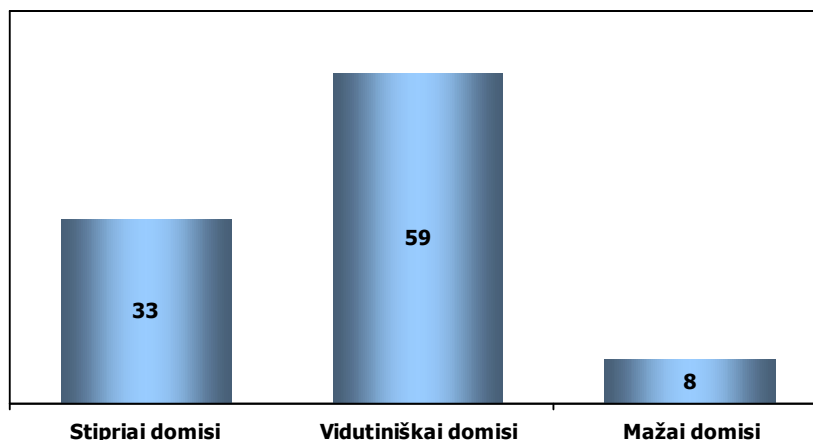
Galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklis – matuojamas dichotominėmis skalėmis, prašoma nurodyti, kokiomis patalpomis gali naudotis ne pamokų metu: sporto, aktų salėmis, stadionu, kabinetais.

3.2.6 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklį (proc., N=153)

Didžioji dalis (67 proc.) apklaustų moksleivių turi galimybę po pamokų naudotis mokyklos stadionu. 32 proc. – klase / kabinetais. 24 proc. – sporto sale. 22 proc. nurodė po pamokų galintys naudotis aktų sale (žr. 3.2.6 pav.).

Domėjimosi būsima profesija rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidžiančius ją pasirinkti bei geriau jai pasiręngti. Rodiklis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsima profesija. Domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia nesidomėjimą būsima profesija, o 7 reiškia aktyvų domėjimąsi ir sąmoningą rengimąsi būsima profesijai. Kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi profesija ir sąmoningai ją renkasi (nuo 7 iki 14), vidutiniškai (nuo 15 iki 21) ir mažai (nuo 22 iki 28) domisi ir nesąmoningai renkasi profesiją.

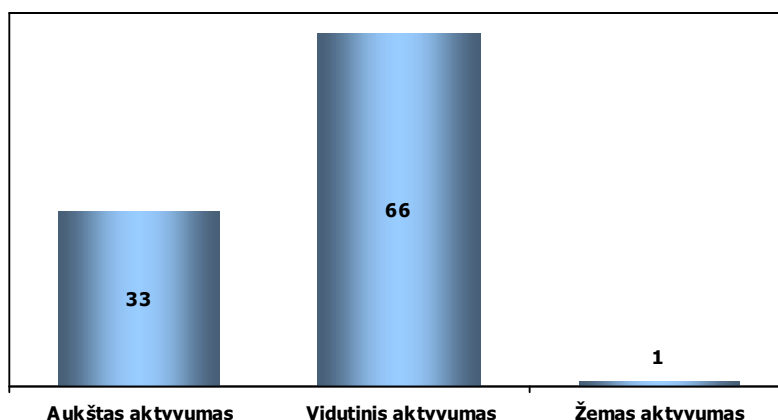
3.2.7 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal domėjimosi būsima profesija rodiklį (proc., N=153)

Vidutinė domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmė – 16,4; t. y. domėjimasis būsima profesija yra vidutiniškas.

59 proc. respondentų vidutiniškai domisi būsima profesija. 33 proc. išreiškė stiprų susidomėjimą. 8 proc. apklaustų moksleivių domėjimasis būsima profesija yra mažas (žr. 3.2.7 pav.).

Būsima profesija labiau domisi vyresni (19–23 m.) mokiniai (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$).

Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 32 iki 8: 32 reiškia žemą, o 8 reiškia aukštą aktyvumo mokinių savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo mokinių savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 25 iki 32), vidutinis (nuo 17 iki 24) ir aukštas (nuo 8 iki 16) aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.

3.2.8 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklį (proc., N=153)

Vidutinė mokinių aktyvumo savivaldoje rodiklio reikšmė – 17,6. Tai rodo vidutinį aktyvumą mokyklos savivaldoje.

Dauguma (66 proc.) apklaustųjų patenka į vidutiniškai aktyvių mokyklos savivaldos dalyvių kategoriją. 33 proc. būdingas aukštas aktyvumas, o 2 proc. – mažas (žr. 3.2.8 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklio silpna teigiama koreliacija su įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas (Spearmano $\rho=0,267$, $\rho=0,001$) rodikliu. Tai rodo, kad mokinių savivaldoje aktyvesni apklaustieji geriau įveikia problemas mokykloje.

Kokybinio tyrimo metu, moksleivių (14–18 m.) buvo prašoma įvardyti didžiausias problemas susijusias su mokykla. Jaunuoliai išskyrė šias:

- ✓ **atsainus mokytojų požiūris į mokinių savijautą** („mokytojai nesidomi mūsų savijauta“)
- ✓ **paviršutiniškas mokytojų bendravimas su moksleiviais** („mokytojų nenoras bendrauti su mokiniais“)

- ✓ **brangus ir neskanus valgyklos maistas** („neskanus ir brangus maistas valgykloje“)
- ✓ **nesudominančios pamokos** („nejdomios pamokos“)
- ✓ **didelis mokymosi krūvis** („didelis krūvis“, „daug namų darbų“)
- ✓ **prasta mokyklos būklė** („reikalingas klasių remontas“)
- ✓ **higienos trūkumas** („higienos reikia, nešvaru“)
- ✓ **inventoriaus stygius** („suolų trūkumas“).

Beveik pusė jaunuolių teigė, jog **problemų, susijusių su mokykla, nėra** („nemanau, kad jų yra“, „nėra problemų“, „kad nėra jokių problemų“).

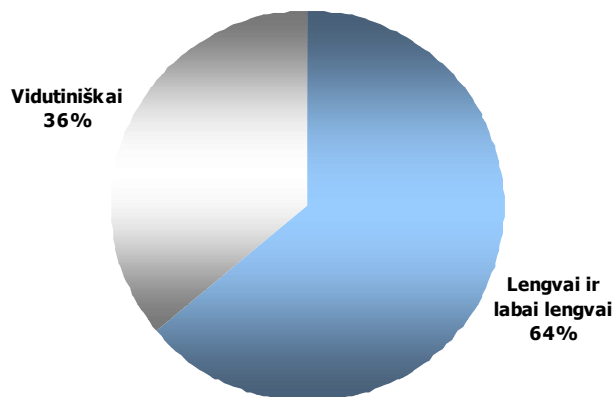
Problemas, susijusias su mokykla, jaunuoliai siūlo spręsti šiais būdais:

- ✓ **mokymosi krūvio mažinimas** („sumažinčiau mokymosi krūvį“, „sumažinčiau krūvį“, „mažiau namų darbų“)
- ✓ **jaukios aplinkos mokykloje kūrimas** („rūpinčiausi, kad būtų jaukesnė aplinka kabinetuose“)
- ✓ **nemokamas maitinimas mokyklos valgykloje** („reikėtų nemokamo maitinimo“).

3.3. Studijos

Tyrimo dalyvavo 108 respondentai, studijuojantys aukštosiose mokyklose, rodikliai apie studijas ir studijų pasirinkimą skaičiuojami tik jiems. Aukštųjų mokyklų studentų buvo prašoma nurodyti veiksnius, turėjusius įtakos jų studijų pasirinkimui, tiriamieji galėjo pasirinkti tris geriausiai tinkančius veiksnius iš vienuolikos galimų.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą studijomis, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas aukštojoje mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: lengvai ir labai lengvai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas aukštojoje mokykloje.

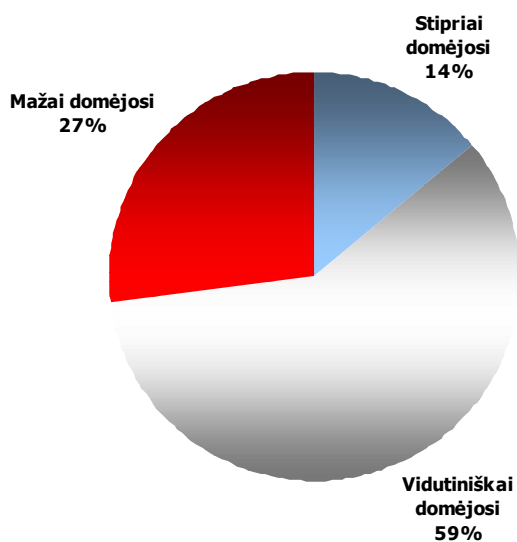

3.3.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=108)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,4; t. y. geri ir labai geri sugebėjimai įveikti kylančius sunkumus.

64 proc. tyrimo dalyvių geba lengvai ir labai lengvai kontroliuoti įvykius ir spręsti kylančias problemas. 36 proc. būdingi vidutiniai gebėjimai susidoroti su kylančiomis problemomis (žr. 3.3.1 pav.).

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsimomis studijomis / studijų programomis ir veiksmus, leidžiančius jas sąmoningai pasirinkti. Jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimas studijas ir universitetą. Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsimomis studijomis, o 24 – aktyvų domėjimąsi studijų programomis ir universitetų galimybėmis, sąmoningą, argumentuotą rinkimąsi, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimų studijų pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi būsimąja profesija ir sąmoningai ją rinkosi (nuo 19 iki 24), vidutiniškai (nuo 13 iki 18) ir mažai (nuo 6 iki 12) domėjosi būsimąja profesija ir nesąmoningai ją rinkosi.

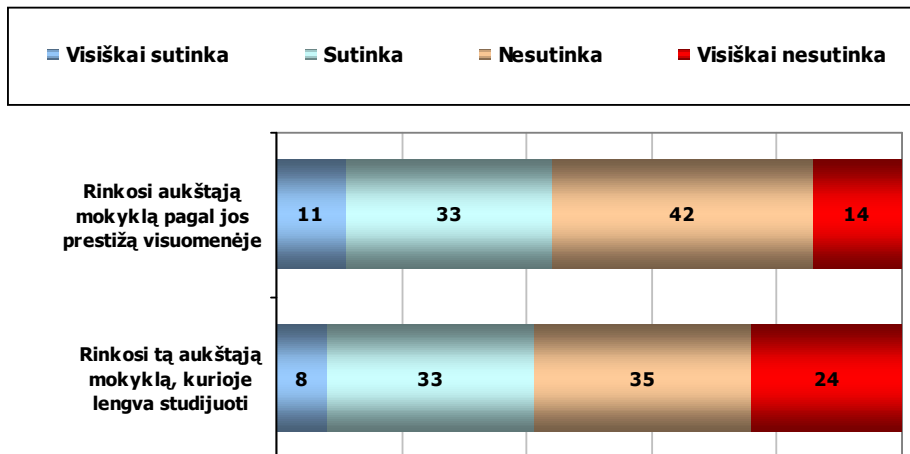

3.3.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklį (proc., N=108)

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio vidutinė reikšmė – 15,7. Ši reikšmė rodo vidutinį domėjimąsi būsimąja profesija.

Daugiau nei pusė (52 proc.) tyrime dalyvavusių studentų priklauso vidutiniškai besidominčiųjų būsimąja profesija kategorijai. 27 proc. pasižymi žemu sąmoningumu. Tuo tarpu 14 proc. išreiškė didelį domėjimąsi studijomis bei būsimąja profesija (žr. 3.3.2 pav.).

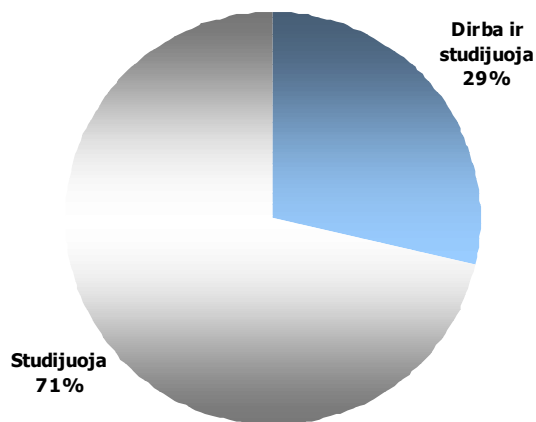
Aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvai – du motyvai: pasirinkimas tos aukštosios mokyklos, kurioje lengva studijuoti, ir pagal prestižą visuomenėje, vertinami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamos kiekvieną variantą pasirinkusiųjų procentinės dalys.

3.3.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvus (proc., N=108)

44 proc. studijuojančių apklaustųjų aukštąją mokyklą rinkosi pagal jos prestižą visuomenėje, 56 proc. respondentų tai buvo nesvarbu. Aukštąją mokyklą, kurioje lengva studijuoti, rinkosi 41 proc. tyrimo dalyvių. 59 proc. į šį kriterijų neatsižvelgė (žr. 3.3.3 pav.).

Dirbančių studentų rodiklis – matuojamas dichotomine skale. Skaičiuojama procentinė dirbančiųjų studentų dalis, lyginant su visų studijuojančių kiekiu.

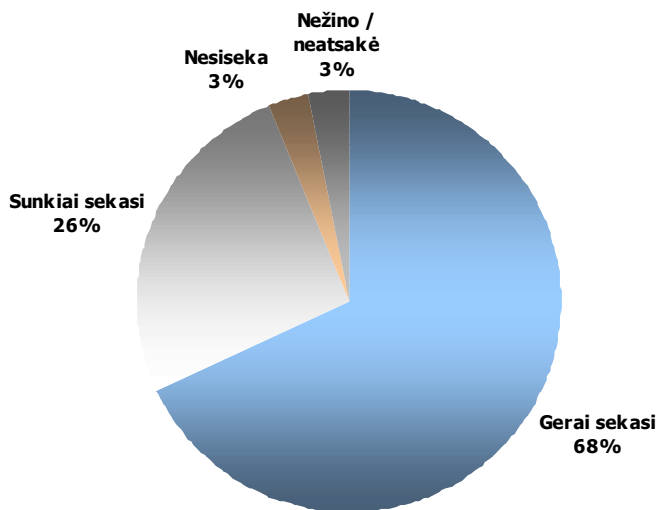

3.3.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dirbančių studentų rodiklį (proc., N=108)

71 proc. apklaustųjų studentų tik studijuoja, 29 proc. – dirba ir studijuoja (žr. 3.3.4 pav.).

Dažniau dirba ir studijuoja nei vien studijuoja vyresni (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

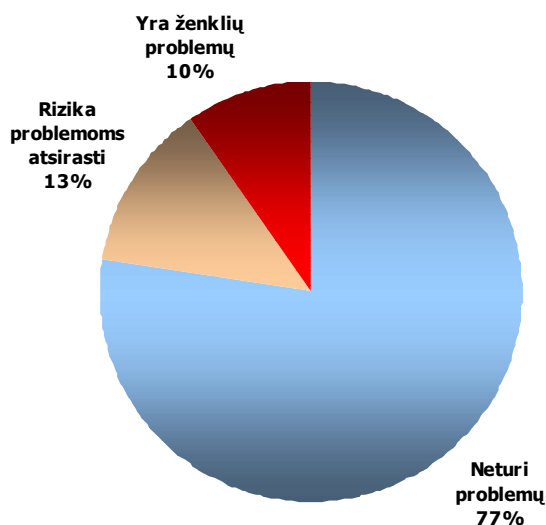
Darbo ir studijų derinimas – tai rodiklis, parodantis tiriamųjų suvokimą apie tai, kaip jiems sekasi ar nesiseka derinti darbą ir studijas. Matuojamas rangine skale nuo „gerai sekasi“ iki „visiškai nesiseka“. Pateikiamas gautų atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.3.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimą (proc., N=31)

Daugumai (68 proc.) dirbančių studentų studijas ir darbą derinti sekasi gerai. 26 proc. – sekasi sunkiai, o 3 proc. – visiškai nesiseka (žr. 3.3.5 pav.).

Darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie įvairias problemas, kylančias derinant darbą ir studijas, kuris leidžia įvertinti problemų, kylančių dėl darbo ir studijų derinimo, lygį. Darbo ir studijų derinimo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 18: 6 reiškia, kad darbo ir studijų derinimo problemų nekyla, o 18 reiškia stipriai išreikštas darbo ir studijų derinimo problemas, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnės darbo ir studijų derinimo sukeltos problemos. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 6 iki 10), yra rizika rimtoms darbo ir studijų derinimo problemoms susiformuoti (nuo 11 iki 14), turi ženklų problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 15 iki 18).

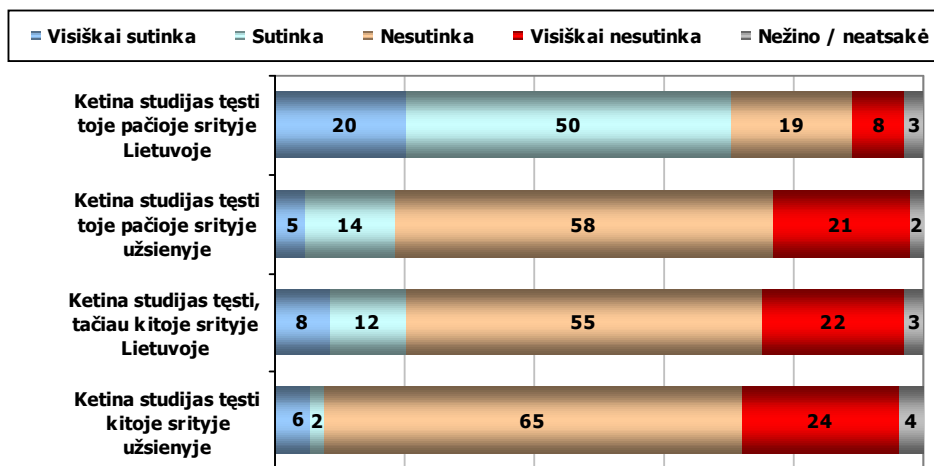

3.3.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklį (proc., N=31)

Darbo ir studijų derinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 8,6. Ši reikšmė rodo, kad darbo ir studijų derinimo problemų nėra.

Dauguma (77 proc.) dirbančių ir studijuojančių apklaustųjų neturi darbo ir studijų derinimo problemų. 13 proc. priklauso rizikos grupei, o 10 proc. turi ženklų problemų (žr. 3.3.6 pav.).

Ketinimai tęsti studijas – keturi teiginiai, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Teiginuose derinami du aspektai: ketinimai tęsti studijas toje pačioje ar kitoje srityje ir ketinimai tęsti studijas Lietuvoje ar užsienyje. Pateikiami procentiniai kiekvieną variantą pasirinkusiųjų kiekiai.

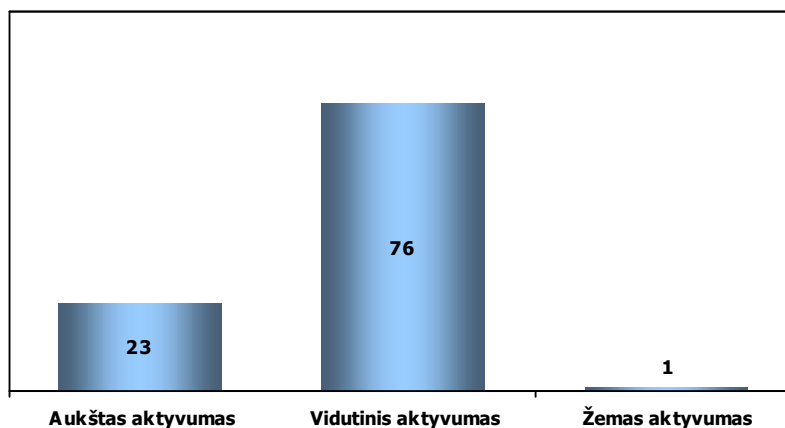

3.3.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimą tęsti studijas (proc., N=108)

Dauguma (70 proc.) studijuojančių apklaustųjų planuoja tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. 19 proc. – užsienyje. Apie studijų tęsimą kitoje srityje Lietuvoje svarsto 20 proc., užsienyje – 12 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.7 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas užsienyje toje pačioje ir kitoje srityje (Spearmano $\rho=0,408$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad tie, kurie planuoja studijas tęsti užsienyje, svarsto tiek galimybę pasirinkti tą pačią, tiek kitą sritį. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas kitoje srityje Lietuvoje ir užsienyje (Spearmano $\rho=0,263$, $p=0,006$). Tai rodo, kad planuojantys studijas tęsti kitoje srityje, svarsto tiek galimybę tai daryti Lietuvoje, tiek užsienyje. Studijas tęsti toje pačioje srityje užsienyje dažniau planuoja vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,021$).

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 9 indikatoriais, atspindinčiais studentų aktyvumo aukštosios mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 36 iki 9: 36 reiškia žemą, o 9 – aukštą aktyvumo studentų savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo studentų savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 28 iki 36), vidutinis (nuo 19 iki 27) ir aukštas (nuo 9 iki 18) aktyvumo studentų savivaldoje lygis.

3.3.8 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal aktyvumo studentų savivaldoje rodiklį (proc., N=108)

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio vidutinė reikšmė – 21,5. Tai rodo vidutinį aktyvumo studentų savivaldoje lygį.

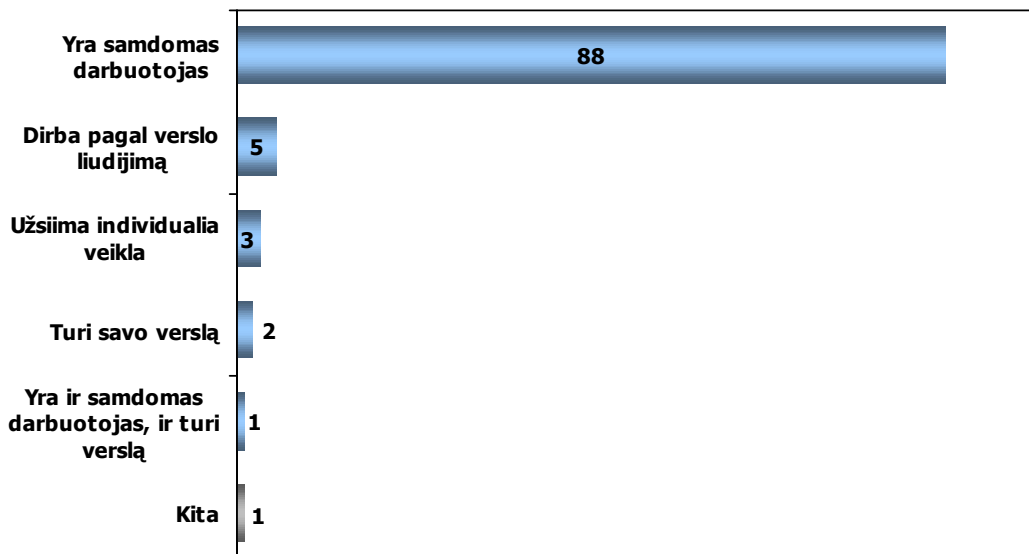
Dauguma (76 proc.) studijuojančių apklaustųjų patenka į vidutiniškai aktyvių studentų savivaldoje kategoriją. Į aukšto aktyvumo lygio grupę patenka 23 proc. tyrimo dalyvių, į žemo – 1 proc. (žr. 3.3.8 pav.).

Nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio ir ketinimo studijas tęsti kitoje srityje užsienyje (Spearmano $\rho=0,272$, $p=0,004$). Tai rodo, kad tie studentai, kurie yra aktyvesni studentų savivaldoje, dažniau ketina studijas tęsti kitoje srityje užsienyje.

3.4. Darbas

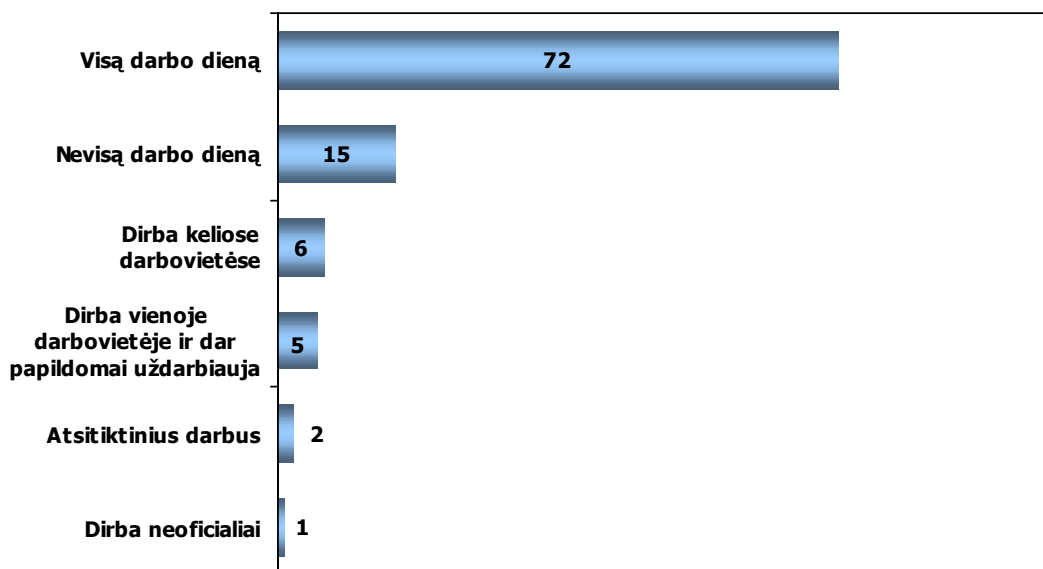
Šios srities rodiklius galima skirti į keletą grupių. Pirmoji grupė skirta visiems dirbantiems. Siekiama išsiaiškinti darbo stažą, darbo pobūdį, ar dirba pagal specialybę, jei nedirba, kodėl; kaip pasirinko profesiją bei pasirinkimui įtaką dariusius veiksnius; darbdavio sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją; ketinimus keisti darbą. Antroji grupė skirta dirbantiems, tačiau ketinantiems keisti darbą. Siekiama išsiaiškinti, kodėl ketina keisti darbą, migracijos į kitus miestus ir šalis ketinimus, galimos emigracijos priežastis.

30,5 proc. tiriamųjų tyrimo metu dirbo: 22,6 proc. tik dirbo, 7,7 proc. dirbo ir studijavo ir 0,2 proc. dirbo ir mokėsi. Tyrime dalyvavo 123 dirbantys respondentai. Vidutinis dirbančiųjų darbo stažas – 3,7 metų.

3.4.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=123)

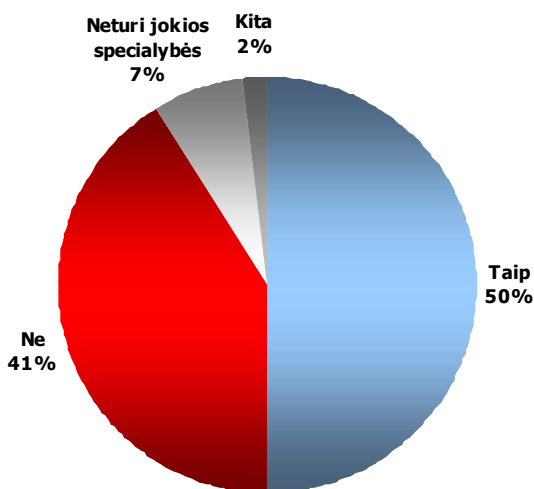
Dauguma dirbančiųjų (88 proc.) yra samdomi darbuotojai (žr. 3.4.1 pav.).

3.4.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=123)

Dauguma (72 proc.) dirbančių apklaustųjų dirba visą, 15 proc. – nevisą darbo dieną (žr. 3.4.2 pav.).

Darbas pagal specialybę – tai rodiklis, parodantis kokia dalis dirbančiųjų dirba pagal studijuojamą arba baigtą studijų kryptį ar įgytą profesiją / specialybę. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

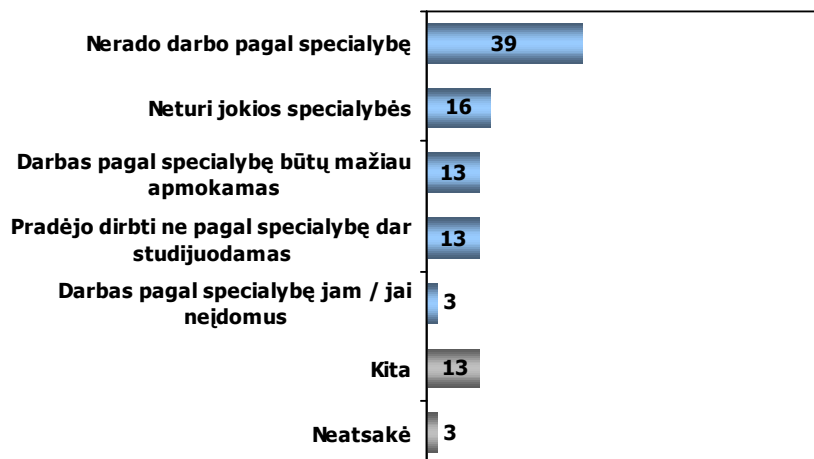

3.4.3 paveikslas. Dirba pagal specialybę (proc., N=123)

Pagal specialybę dirba pusė (50 proc.) dirbančių apklaustųjų. 41 proc. dirba ne pagal specialybę. 7 proc. neturi jokios specialybės (žr. 3.4.3 pav.).

Pagal specialybę dažniau dirba moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,017$).

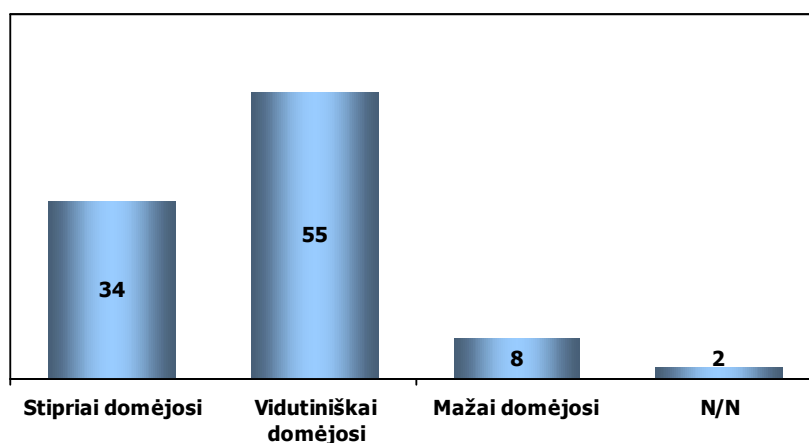
Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys – prašoma nurodyti, kodėl nedirbama pagal įgytą profesiją, pasirinkti leidžiama iš penkių įvardytų priežasčių, taip pat palikta galimybė nurodyti kitą priežastį. Pateikiamas atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.4.4 paveikslas. Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys (proc., N=62)

Iš dirbančių ne pagal specialybę, 39 proc. darbo pagal specialybę neranda, 16 proc. jokios specialybės neturi. 13 proc. dar studijuodami pradėjo dirbti ne pagal specialybę. Taip pat 13 proc. darbą ne pagal specialybę pasirinko dėl didesnio darbo užmokesčio (žr. 3.4.4 pav.).

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidusius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti – jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis profesiją. Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsima profesija ir sąmoningumo trūkumą, o 24 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi ir sąmoningai rinkosi (nuo 18 iki 24), vidutiniškai (nuo 12 iki 17) ir mažai (nuo 6 iki 11) domėjosi ir nesąmoningai rinkosi profesiją.

3.4.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklį (proc., N=123)

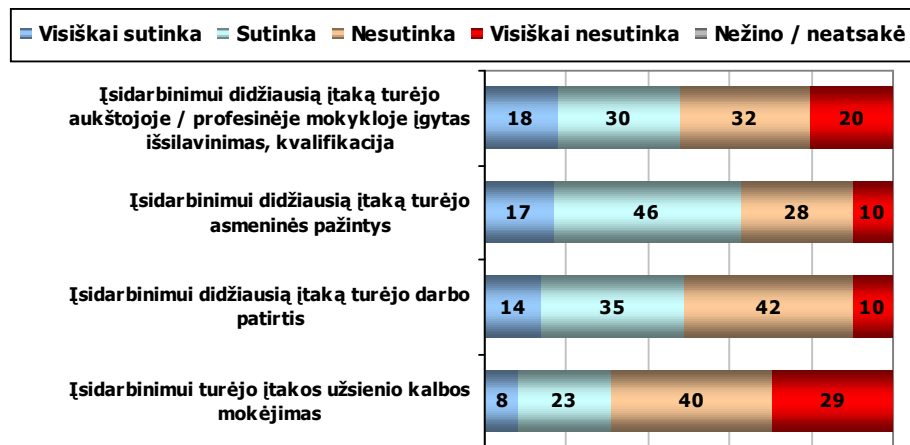
Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio vidutinė reikšmė – 15,2. Tai rodo vidutinį domėjimąsi ir vidutinį sąmoningumą, renkantis profesiją.

Daugiau nei pusė (55 proc.) dirbančių apklaustųjų vidutiniškai domėjosi būsima profesija, 34 proc. – labai domėjosi. 14 proc. apklaustųjų mažai domėjosi būsima profesija ir ją nesąmoningai rinkosi (žr. 3.4.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio ir darbo pagal specialybę (Spearmano $\rho = -0,383$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad sąmoningiau pasirinkę profesiją jaunuoliai dažniau dirba pagal specialybę.

Įsidarbinimą lemiantys veiksniai – keturi teiginiai apie tiriamojo įsidarbinimą lėmusius veiksnius, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Įvardinti šie įsidarbinimą lemiantys veiksniai: baigta profesinė ar aukštoji mokykla, asmeninės pažintys, ankstesnė darbo

patirtis, užsienio kalbos žinios. Pateikiamas gautų atsakymų variantų procentinis pasiskirstymas.

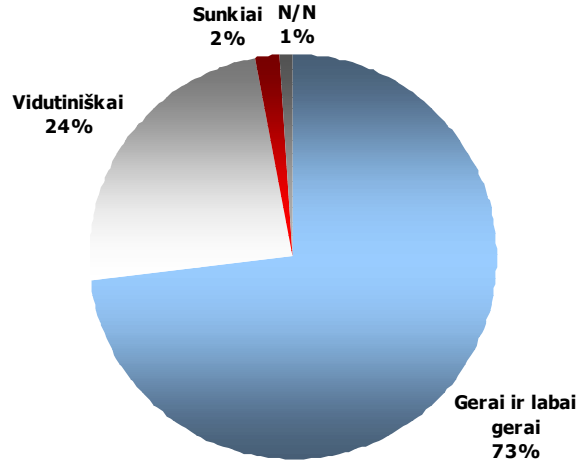

3.4.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įsidarbinimą lėmusius veiksnus (proc., N=123)

Dauguma (63 proc.) dirbančių apklaustųjų linkę sutikti, kad didžiausią įtaką įsidarbinimui turėjo asmeninės pažintys. 49 proc. taip mano apie turėtą darbo patirtį. 48 proc. respondentų mano, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas. 31 proc. paminėjo, kad darbinantys buvo svarbus užsienio kalbos mokėjimas (žr. 3.4.6 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp darbo pagal specialybę ir pripažinimo, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje, profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,433$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tiems, kurie dirba pagal specialybę, svarbiausia darbinantis buvo įgytas išsimokslinimas. Asmeninės pažintys dažniau įsidarbinimą lėmė kaimo vietovių gyventojams (Pearsono χ^2 testo $p=0,018$).

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą darbo vietoje, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas darbe. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas darbe.

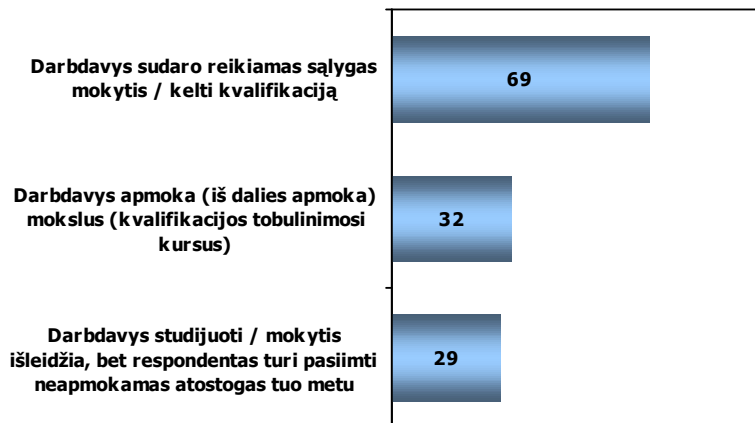
3.4.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=123)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,5. Tai rodo, kad su problemomis darbe susidorojama gerai.

Dauguma (73 proc.) dirbančių apklaustųjų su problemomis darbe susidoroja gerai ir labai gerai, 24 proc. – vidutiniškai, o 2 proc. – sunkiai (žr. 3.4.7 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas ir savęs vertinimo (Spearmano $\rho = -0,239$, $p = 0,008$) rodiklių (šio rodiklio aprašą žr. 3.12 skyriuose). Tai reiškia, kad kuo geriau jaunuoliai save vertina, tuo geriau geba įveikti problemas darbe. Gerai ir labai gerai problemas darbe dažniau įveikia jaunesni (19–23 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,016$).

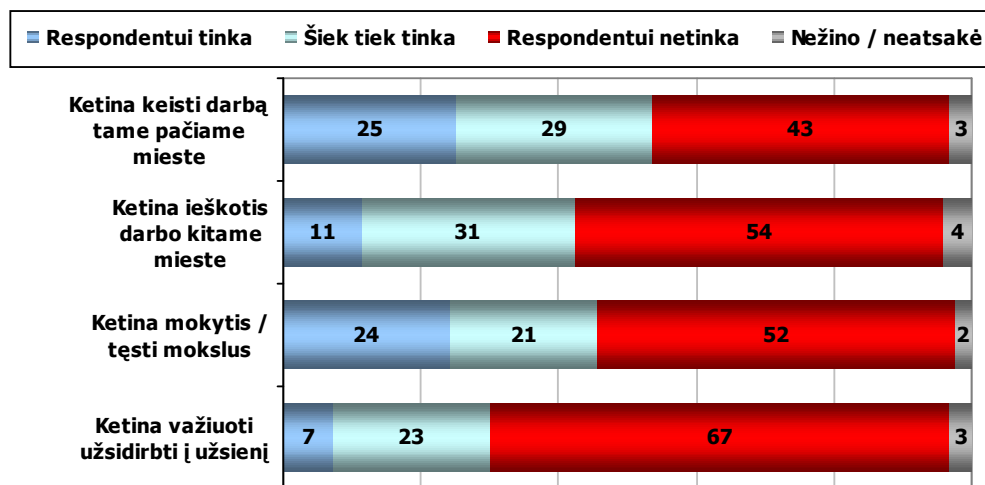
Darbdavio sudaromos sąlygos mokytis / kelti kvalifikaciją – trys teiginiai apie darbdavių sudaromas sąlygas. Matuojama dichotomine skale. Pateikiamas procentinis pritariančiųjų kiekvienam teiginiui pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.8 paveikslas. Darbdavio sudaromos sąlygos kelti kvalifikaciją (proc., N=123)

Daugumai (69 proc.) dirbančių apklaustųjų darbdavys sudaro sąlygas mokytis / kelti kvalifikaciją. 32 proc. respondentų darbdavys apmoka ar iš dalies apmoka mokslus, kvalifikacijos kėlimo kursus. 29 proc. teigia, kad darbdavys studijuoti / mokytis išleidžia, bet tuo metu reikia pasiimti nemokamas atostogas (žr. 3.4.8 pav.).

Ketiniai keisti darbą ir mokytis – keturi teiginiai apie ketinimus keisti darbą, migruoti į kitą miestą arba šalį, dirbti arba mokytis, kiekvienas vertinamas trijų rangų skale pagal teiginio tinkamumą tiriamajam. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

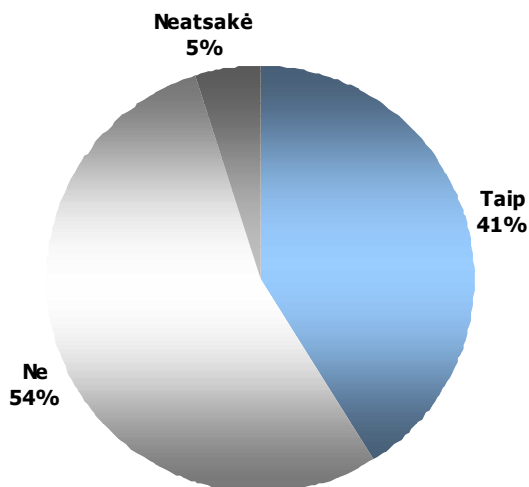

3.4.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=123)

Keisti darbą tame pačiame mieste ketina 54 proc. apklaustųjų, tęsti mokslus – 45 proc. Apie darbą kitame mieste svarsto 42 proc. tiriamųjų, apie darbą užsienyje – 30 proc. (žr. 3.4.9 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp pripažinimo, kad įsidarbinant svarbiausia buvo asmeninės pažintys, ir planų vykti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho=0,178$, $p=0,049$). Tai rodo, kad, įsidarbinę „per pažintis“, jaunuoliai yra labiau linkę vykti į užsienį užsidirbti.

Ketinimo keisti darbo vietą rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – planuoja ar neplanuoja keisti darbą. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

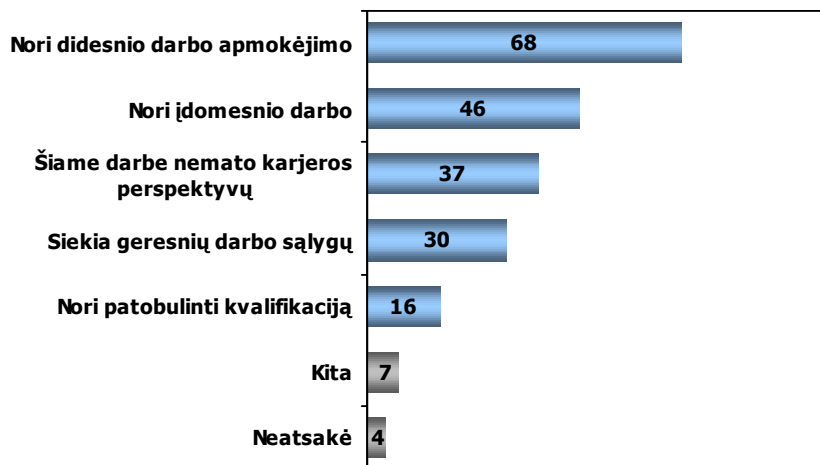

3.4.10 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=123)

Daugiau nei pusė (54 proc.) dirbančių apklaustųjų darbo vietos keisti neketina. Ją keisti planuoja 41 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.4.10 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo neigiama planų keisti darbo vietą koreliacija su darbu pagal specialybę (Spearmano $\rho = -0,376$, $p < 0,001$) ir silpna teigiama koreliacija su sąmoningumu, renkantis profesiją, rodikliu (Spearmano $\rho = 0,193$, $p = 0,032$). Tai rodo, kad dirbantys pagal specialybę apklaustieji ar sąmoningiau pasirinkę profesiją tyrimo dalyviai rečiau ketina keisti darbo vietą. Taip pat pastebėta statistiškai reikšminga planavimo keisti darbą stipri teigiama koreliacija su ketinimu keisti darbą kitame (Spearmano $\rho = 0,648$, $p < 0,001$) ar tame pačiame (Spearmano $\rho = 0,526$, $p = 0,003$) mieste, vidutinio stiprumo koreliacija su ketinimu važiuoti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho = 0,491$, $p < 0,001$) ir silpna teigiama koreliacija su ketinimu ieškotis darbo kitame mieste (Spearmano $\rho = 0,257$, $p = 0,004$). Tai reiškia, kad ketinantys keisti darbą labiausiai svarsto galimybę jo ieškotis kitame ar tame pačiame mieste, truputį mažiau – vykti į užsienį užsidirbti ir dar mažiau – mokytis ar tęsti mokslus.

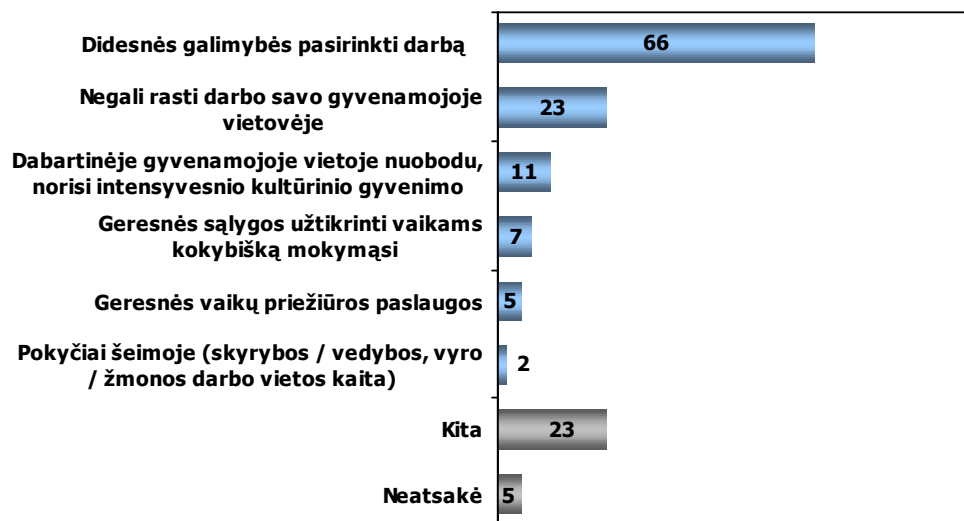
Ketinimo keisti darbo vietą priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama įvardinti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.11 paveikslas. Ketinimo keisti darbo vietą priežastys (proc., N=57)

Dažniausiai (68 proc.) darbo vietą norima keisti siekiant didesnio darbo apmokėjimo, 46 proc. norėtų dirbti įdomesnią darbą. 37 proc. dabartiniame darbe nemato karjeros perspektyvų, 30 proc. siekia geresnių darbo sąlygų. 16 proc. ketina tobulinti kvalifikaciją (žr. 3.4.11 pav.).

Darbo paieškos kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys – pateiktos šešios priežastys, leidžiama įrašyti savo priežastį. Galima pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.12 paveikslas. Darbo paieškų kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys (proc., N=44)

Dažniausiai (66 proc.) ieškotis darbo kitame mieste planuojama dėl didesnių galimybių pasirinkti darbą. 23 proc. apklaustųjų negali rasti darbo savo gyvenamojoje vietovėje. 11 proc. siekia intensyvesnio kultūrinio gyvenimo. 7 proc. ieškotų geresnių

sąlygų užtikrinti vaikams kokybišką mokymąsi, 5 proc. – geresnių vaikų priežiūros paslaugų (žr. 3.4.12 pav.).

Švenčionių rajoną jaunimas (14–18 m.) vertina nevienareikšmiškai. Patrauklumą lėmusi priežastis yra **gausi įvairios veiklos pasiūla Švenčionių rajone** („patrauklus, nes yra veiklų“, „yra daug veiklų“, „patrauklus, nes yra visokių veiklų“).

14–18 m. amžiaus tyrimo dalyvių nepasitenkinimą Švenčionių miestu / rajonu lėmusios priežastys:

- ✓ **veiklos ir pramogų stygius** („trūksta jaunimui patrauklių veiklų“, „trūksta pramogų, nepatrauklus“, „nėra patrauklių užsiėmimų“)
- ✓ **laisvalaikio praleidimo vietų stygius** („nėra kur nueiti pasėdėti. Nėra kavinės jaunimui“).

Vyresni jaunuoliai (19–29 m.) Švenčionių rajono patrauklumą vertina ganėtinai teigiamai. Tai lemia:

- ✓ **ramus ir poilsiu tinkantis Švenčionių rajonas** („tai mano miestas, jis yra patrauklus. Jame tvyro ramybė, todėl galima čia pailsėti“)
- ✓ **įdomios veiklos gausa** („daug įdomių veiklų“, „patrauklus, yra įvairių jaunimui veiklų“)
- ✓ **rūpinimasis jaunimo užimtumu** („yra rūpinimasis rajono jaunimo užimtumu“).

Vis dėlto keletas vyresniųjų jaunuolių Švenčionių miestą / rajoną įvertino ir neigiamai. Nepatrauklumą lėmusios priežastys:

- ✓ **laisvalaikio praleidimo vietų / būdų trūkumas** („nėra kuo užsiimti, nėra įdomios veiklos“, „trūksta kultūrinių renginių, laisvalaikio praleidimo vietų t. y. boulingo klubų, kavinių ir kitų laiko praleidimo formų“, „mūsų rajone per mažai veiklos ir pramogų“)
- ✓ **sportavimui skirtų vietų stygius** („net nėra normalios sporto salės“).

Kokybinio tyrimo metu jaunimo taip pat buvo teiraujama, kokios veiklos jie labiausiai pasigenda. Nustatyta, jog 14–18 m. amžiaus jaunuoliams Švenčionių rajone labiausiai trūksta:

- ✓ **pramogų, laisvalaikio praleidimo vietų** („baseino“, „trūksta baseino, boulingo“, „vietų, kur būtų galima leisti laiką“).

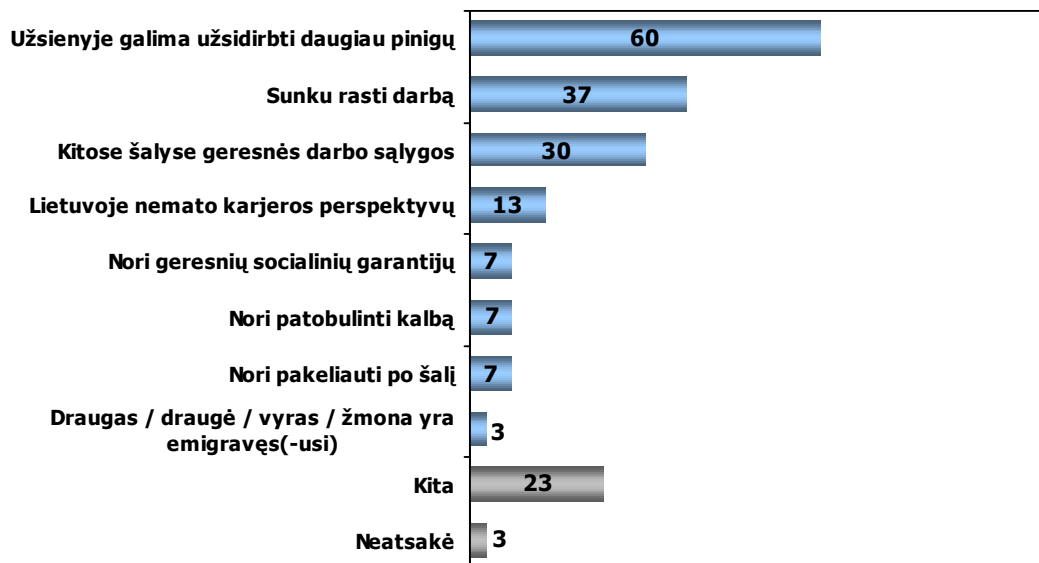
Trys jaunuoliai teigė, kad Švenčionių rajone jokios **veiklos netrūksta** („man netrūksta“, „visko yra pakankamai“, „netrūksta nieko“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų aspektų, Švenčionių rajone labiausiai stokoja:

- ✓ **jaunimą dominančios veiklos** („veiklos, kuri domintų jaunimą, tenkintų kiekvieno interesus“, „daugiau užsiėmimų“, „veiklos kažkokios“)
- ✓ **darbo vietų** („trūksta laisvų darbo vietų, jaunimo tarpe paplitusi bedarbystė“, „trūksta darbo vietų“)
- ✓ **sporto salės** („trūksta sporto salės“).

Beveik pusė vyresnio amžiaus (19–29 m.) tyrimo dalyvių patikino, kad jokios veiklos jiems netrūksta („manau, kad jame nieko netrūksta“, „visko yra“, „netrūksta“, „man to, ko yra, pakanka“).

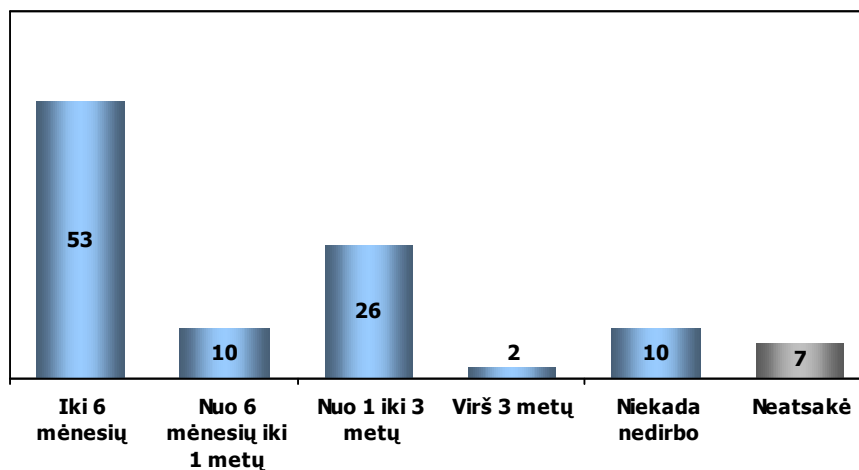
Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys – pateikta dešimt priežasčių, leidžiama įrašyti savo priežastį. Prašoma pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.13 paveikslas. Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys (proc., N=30)

Dažniausiai (60 proc.) darbo užsienyje planuojama ieškotis dėl galimybės užsidirbti daugiau pinigų. 37 proc. nurodė, jog jiems sunku susirasti darbą. 30 proc. apklaustųjų mano, jog kitose šalyse geresnės darbo sąlygos (žr. 3.4.13 pav.).

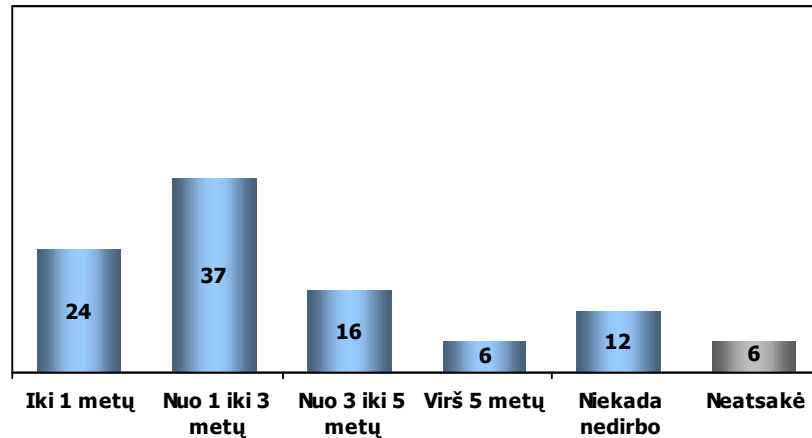
Paskutinio nedarbo trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų nedarbo trukmės skale, nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 3 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.14 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal paskutinio nedarbo trukmės rodiklį (proc., N=51)

53 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų darbo neturi mažiau nei 6 mėn. 10 proc. nedirba nuo 6 mėnesių iki 1 metų. 26 proc. – nuo 1 iki 3 metų. 2 proc. – virš 3 metų. 10 proc. respondentų niekada nedirbo (žr. 3.4.14 pav.).

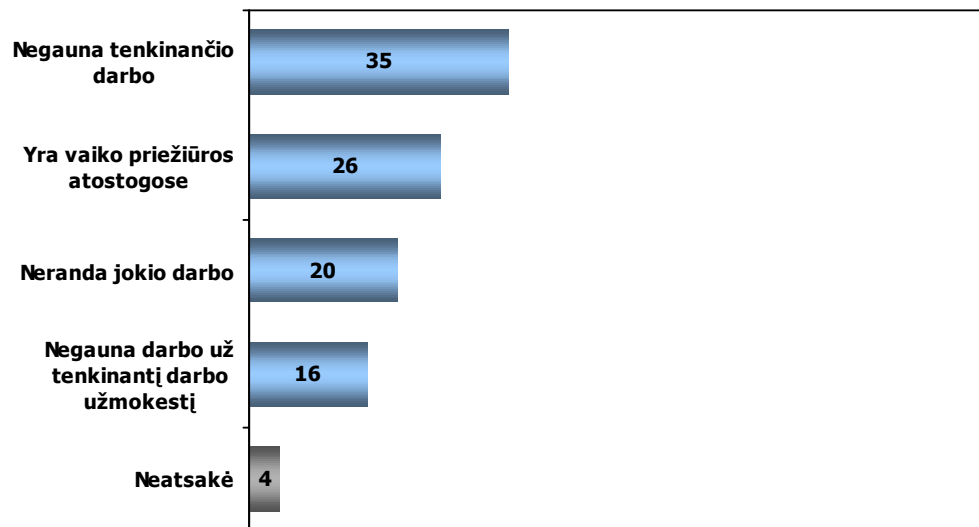
Darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų darbo trukmės skale nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 5 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.15 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklį (proc., N=51)

Iki 1 metų paskutinėje darbovietėje dirbo 24 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų, nuo 1 iki 3 metų – 37 proc. Ilgiau nei 3 metus – 12 proc. (žr. 3.4.15 pav.).

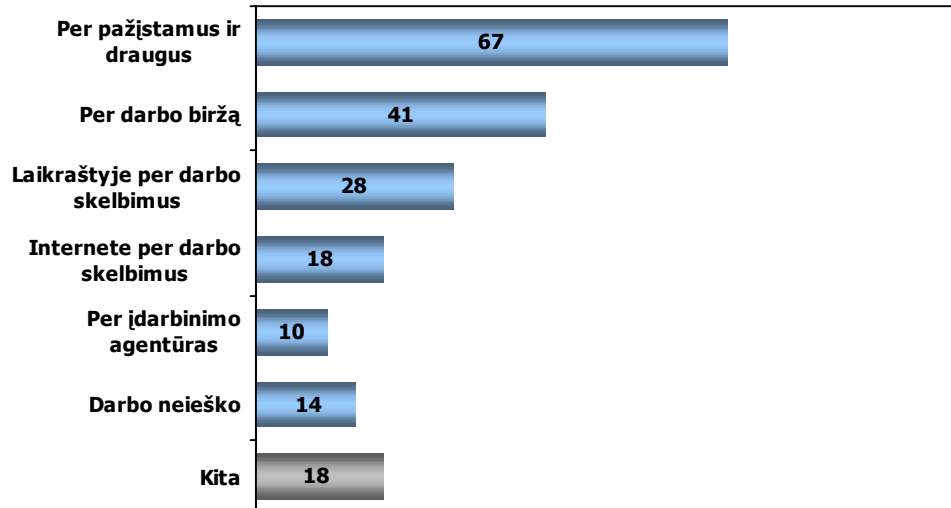
Nedarbo priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.16 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nedarbo priežastis (proc., N=51)

35 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų neturi darbo, nes negali rasti juos tenkinančio darbo. 26 proc. tiriamųjų šiuo metu yra vaiko priežiūros atostogose. 22 proc. neranda jokio darbo. 16 proc. netenkina siūlomas darbo užmokestis (žr. 3.4.16 pav.).

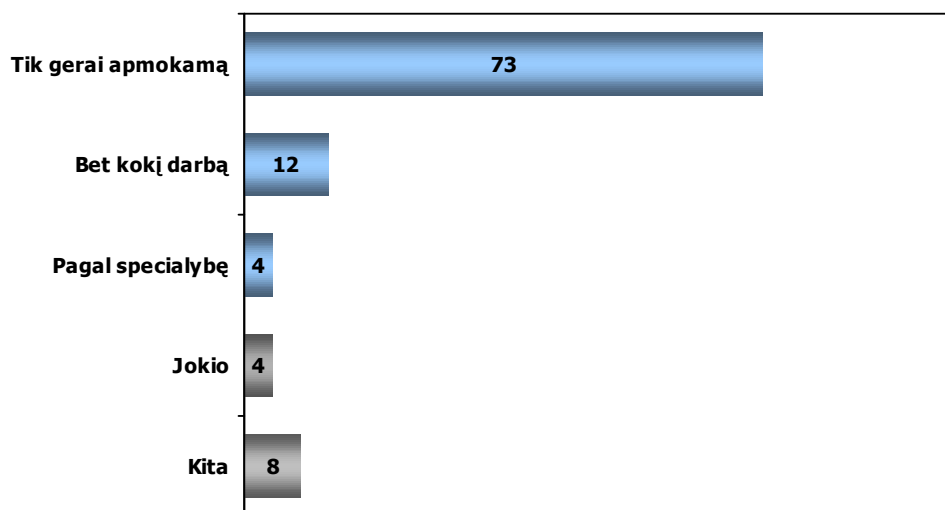
Darbo paieškos būdai – pateikti septyni darbo paieškos būdai, leidžiama pasirinkti visus tinkančius atsakymus. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.17 paveikslas. Darbo paieškos būdai (proc., N=51)

Dauguma (67 proc.) nedirbančiųjų apklaustųjų darbo ieškosi per pažįstamus ir draugus. 41 proc. – per darbo biržą. Darbo skelbimus laikraštyje paminėjo 28 proc., internete – 18 proc. respondentų (žr. 3.4.17 pav.).

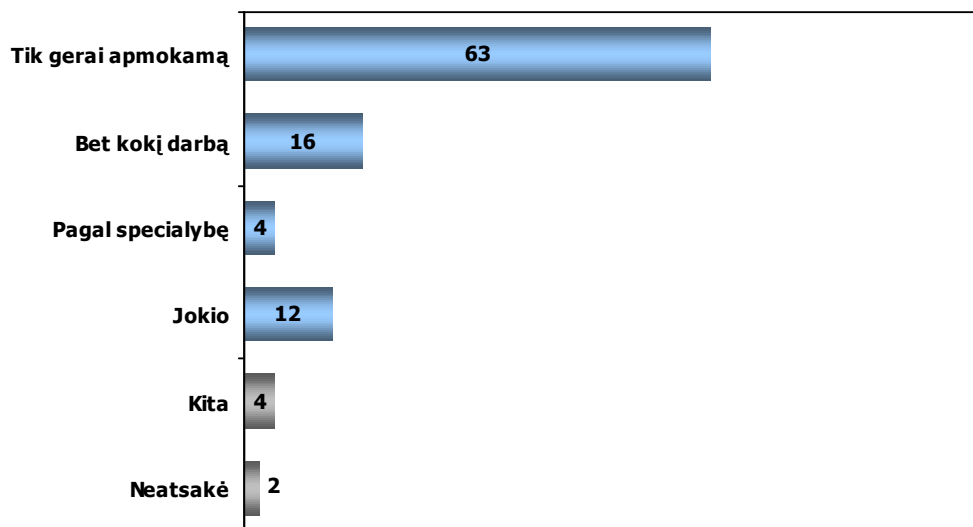
Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.18 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=51)

Dauguma (73 proc.) nedirbančių respondentų Lietuvoje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą. Bet koks darbas tenkintų 12 proc. apklaustųjų (žr. 3.4.18 pav.).

Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

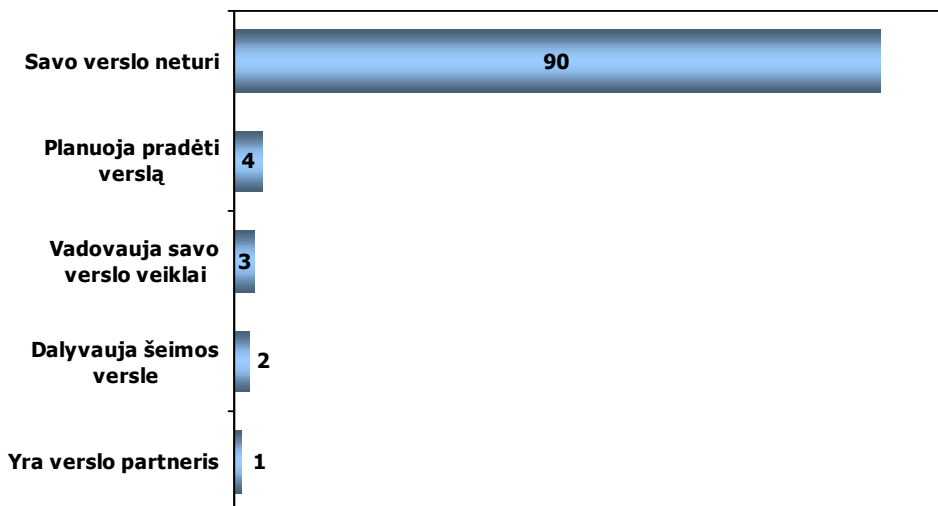

3.4.19 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=51)

Dauguma (63 proc.) nedirbančių apklaustųjų užsienyje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą, 16 proc. – bet kokį darbą (žr. 3.4.19 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga stipri teigiama koreliacija tarp darbo pobūdžio, kurį nedirbantys ir nesimokantys apklaustieji sutiktų dirbti Lietuvoje ir užsienyje (Spearmano $\rho=0,661$, $p<0,001$). Tai rodo, kad nedirbantys ir nesimokantys jaunuoliai sutiktų dirbti panašų darbą tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Dažniau tik gerai apmokamą darbą užsienyje sutiktų dirbti miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,023$).

Verslumo rodiklis – matuojamas klausimu apie nuosavo verslo turėjimą, dalyvavimą šeimos versle ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

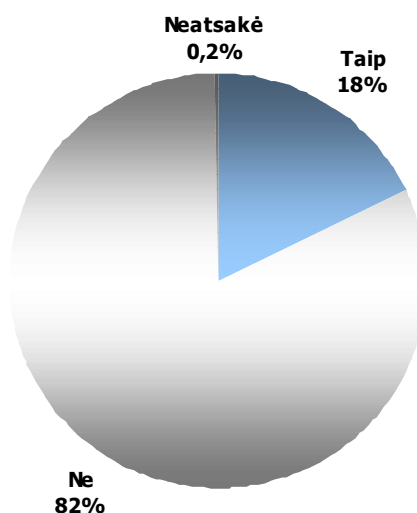

3.4.20 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal verslumo rodiklį (proc., N=403)

Dauguma (90 proc.) apklaustųjų savo verslo neturi. 6 proc. turi savo verslą, yra verslo partneriai ar dalyvauja šeimos versle. 4 proc. planuoja pradėti savo verslą (žr. 3.4.20 pav.).

Dažniau savo verslo neturi ir neplanuoja pradėti kaimo gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,031$).

Susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – susipažinęs arba nesusipažinęs. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

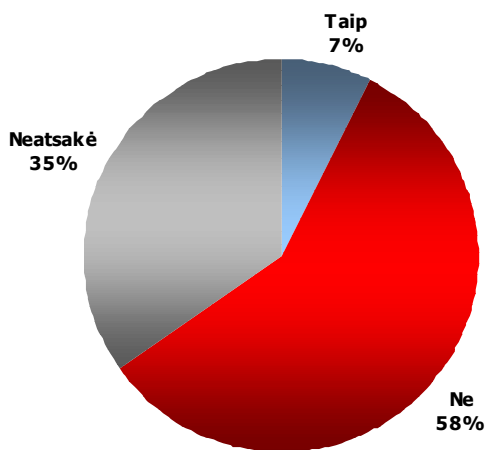

3.4.21 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklį (proc., N=403)

Dauguma (82 proc.) apklaustųjų nėra susipažinęs su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. 18 proc. respondentų yra su ja susipažinęs (žr. 3.4.21 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje ir savo verslo turėjimo (Spearmano $\rho=0,266$, $p<0,001$). Tai rodo, kad turintys savo verslą ar jame dalyvaujantys yra dažniau susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. Su jaunimo verslumo skatinimo politika dažniau yra susipažinę vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,009$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.22 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklį (proc., N=403)

Daugiau nei pusė (58 proc.) apklaustųjų mano, kad Lietuvoje nėra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą. 7 proc. teigimu, tokios sąlygos sudarytos (žr. 3.4.22 pav.).

Nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp šio rodiklio ir susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika (Spearmano $\rho=0,170$, $p=0,001$). Tai reiškia, kad, susipažinusieji su jaunimo verslumo skatinimo politika, geriau vertina galimybes jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą Lietuvoje. Taip pat nustatyta, kad jauniausieji (14–18 m.) tyrimo dalyviai dažniau mano, jog Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai Švenčionių rajone svarbiausiomis problemomis, susijusiomis su darbu, įvardija šias:

- ✓ **mažas darbo vietų (sezoninio darbo) skaičius** („sunku susirasti darbą“, „trūksta darbų, jaunimui vasarą“, „trūksta darbų vasarai“, „trūksta darbo vietų“, „labai didelis nedarbas mūsų rajone, jaunimui praktiškai darbo surasti neįmanoma“)
- ✓ **sunkumai rasti darbą pagal įgytą specialybę** („darbai ne pagal specialybę“)
- ✓ **maži atlyginimai už darbą** („mažas atlyginimas“, „nedideli atlyginimai“).

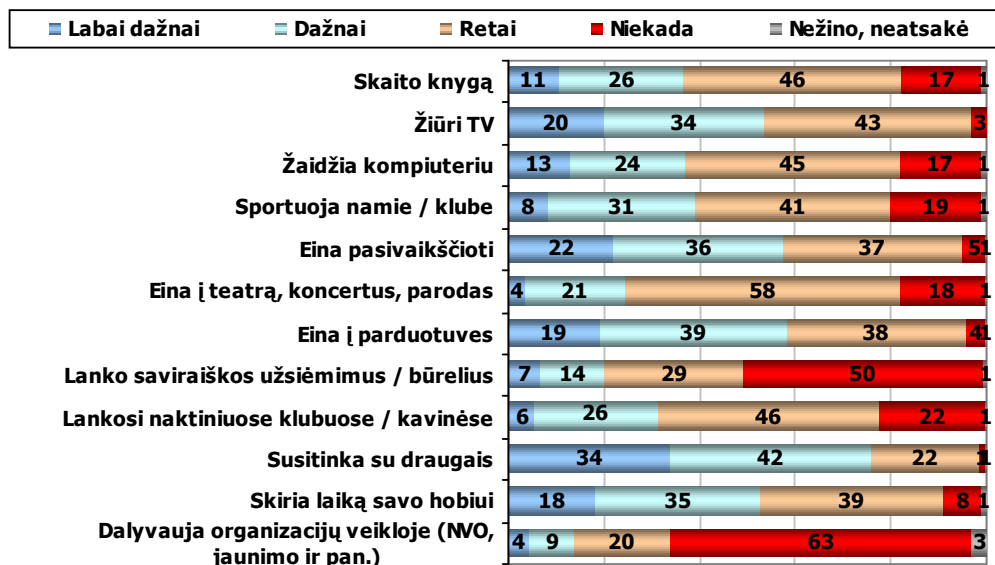
Vos vienas tyrimo dalyvis patikino, kad **problemų, susijusių su darbu, šiuo metu nėra** („nėra problemų“).

Problemas, susijusias su darbu, tyrimo dalyviai siūlo spręsti kuriant naujas darbo vietas („bandyčiau sukurti naujų darbo vietų jaunimui“, „ieškočiau jaunimui darbo vietų“, „kurčiau darbo vietas“).

3.5. Laisvalaikis

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kiek laiko jaunimas skiria savo laisvalaikiui, kaip jį leidžia, ar yra patenkinti savo laisvalaikiu ir kaip vertina savo galimybes įdomiai praleisti ir pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Laisvalaikis tiriamiesiems buvo apibrėžtas kaip laisvas laikas, liekantis nuo darbo, mokslo (mokymosi mokykloje) ir studijų.

Laisvalaikio leidimo būdai – pateikiama 12 laisvalaikio leidimo būdų, vertinamų 4 rangų skalėje nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

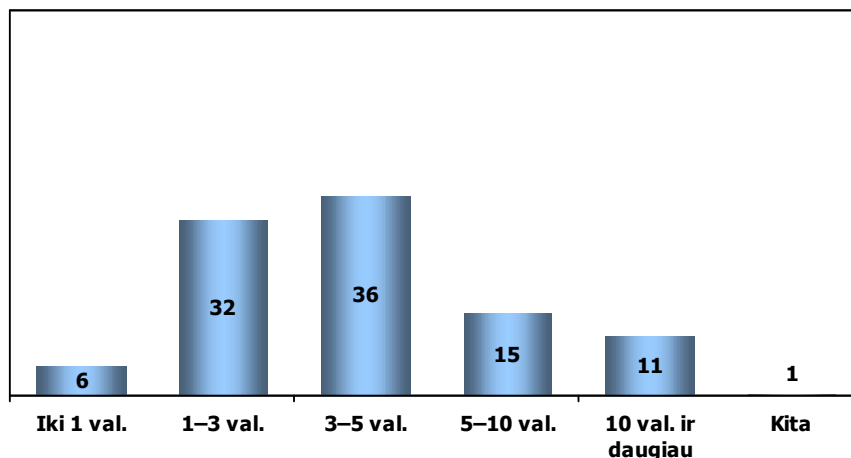

3.5.1 paveikslas. Laisvalaikio leidimo būdai (proc., N=403)

Populiariausi laisvalaikio leidimo būdai: susitikti su draugais (76 proc.), eiti į parduotuves (58 proc.), pasivaikščioti (58 proc.), žiūrėti TV (54 proc.) ir skirti laiką savo hobiui (53 proc.). Rečiausiai dalyvaujama organizacijų veikloje (13 proc.), lankomasi saviraiškos užsiėmimuose / būreliuose (21 proc.), einama į teatrą, koncertus, parodas (25 proc.) (žr. 3.5.1 pav.).

Moterys laisvalaikiu dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lankosi teatre, koncertuose, parodose (Pearsono χ^2 testo $p = 0,047$), parduotuvėse (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Vyrų dažniau žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p = 0,004$), sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p = 0,048$). Jauniausi tyrimo dalyviai dažniau žiūri TV (Pearsono χ^2 testo $p = 0,002$), žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lankosi parduotuvėse (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lanko saviraiškos užsiėmimus (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), susitinka su draugais (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), skiria laiką savo hobiams (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Miesto gyventojai dažniau eina į teatrą, koncertus, parodas (Pearsono χ^2 testo $p = 0,027$). Kaimo vietovių gyventojai dažniau žiūri TV (Pearsono χ^2 testo $p = 0,012$), žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p = 0,047$).

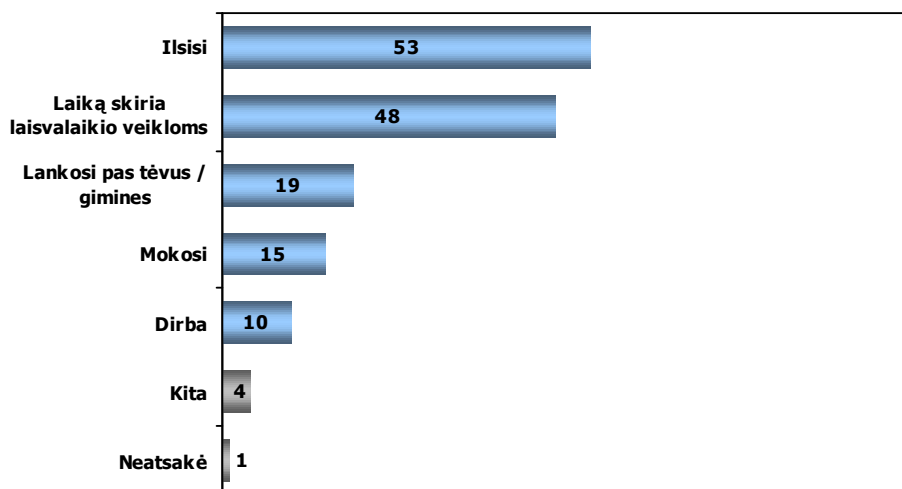
Laisvalaikiui skiriamo laiko rodiklis – matuojamas vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamu laiku 5 rangų skale: iki 1, nuo 1 iki 3, nuo 3 iki 5, nuo 5 iki 10, 10 ir daugiau valandų. Pateikiamas procentinis vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamo laiko pasiskirstymas.

3.5.2 paveikslas. Laikas, skiriamas laisvalaikiui vidutiniškai per savaitę (proc., N=403)

38 proc. apklaustųjų laisvalaikiui skiria iki 3 val. per savaitę. 36 proc. – 3–5 val., 15 proc. – 5–10 val. Dar 11 proc. – 10 val. per savaitę ir daugiau (žr. 3.5.2 pav.).

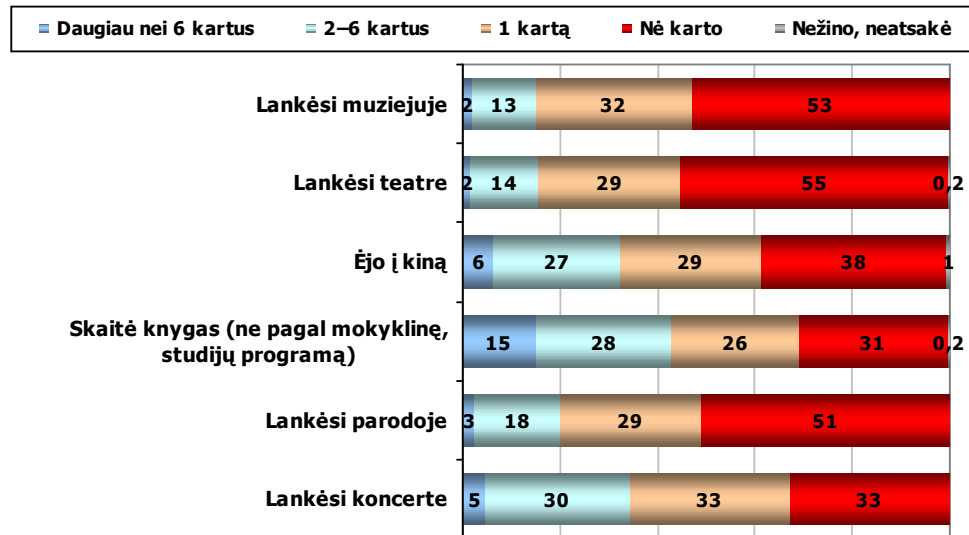
Savaitgalių leidimo būdų rodiklis – prašoma pažymėti, ką dažniausiai veikia savaitgaliais, nurodant du atsakymus iš pateiktų 5 su galimybe nurodyti kitą atsakymą. Pateikiamas procentinis atsakymo variantų pasiskirstymas.

3.5.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savaitgalių leidimo būdų rodiklį (proc., N=403)

Dažniausi savaitgalių leidimo būdai – ilsėjimasis (53 proc.) ir laiko skyrimas laisvalaikio veikloms (48 proc.) (žr. 3.5.3 pav.).

Kultūrinių renginių lankymo rodiklis – lankymosi kultūriniuose renginiuose: muziejuose, teatruose, kino teatruose, parodose, koncertuose ir knygų skaitymo per paskutinius 6 mėnesius dažnumas. Dažnumas matuojamas rangine skale, kurios galimi variantai: „daugiau nei 6 kartus“, „2–6 kartus“, „1 kartą“, „nė karto“. Pateikiamas procentinis pasiskirstymas pagal skirtingų kultūrinių renginių lankymo dažnumą.

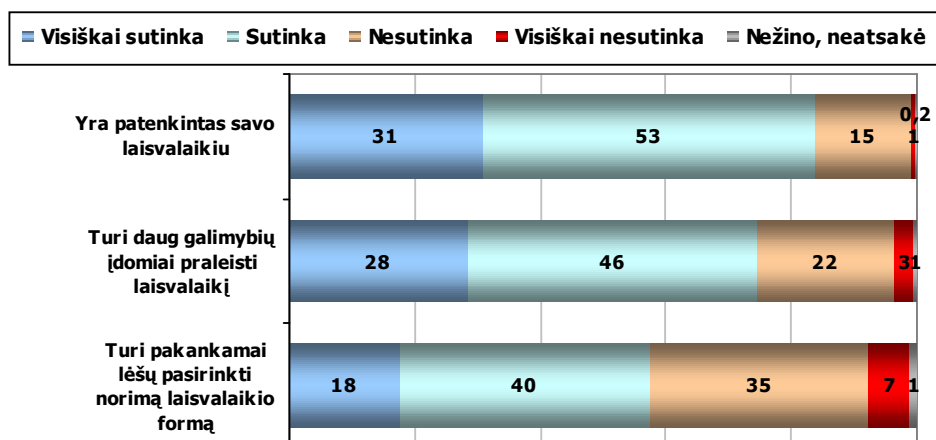

3.5.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kultūrinių renginių lankymo rodiklį (proc., N=403)

Per paskutinius 6 mėnesius bent kartą knygą skaitė 69 proc. apklaustųjų. Koncerte lankėsi 68 proc., kine – 62 proc., o parodoje – 50 proc. respondentų (žr. 3.5.4 pav.).

Per paskutinius 6 mėnesius moterys dažniau lankėsi muziejuose (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$), parodose (Pearsono χ^2 testo $p=0,029$), koncertuose (Pearsono χ^2 testo $p=0,045$), ėjo į kiną (Pearsono χ^2 testo $p=0,036$), skaitė knygas (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$). Vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustieji dažniau lankėsi parodose (Pearsono χ^2 testo $p=0,008$), koncertuose (Pearsono χ^2 testo $p=0,028$). Miestų gyventojai dažniau ėjo į kiną (Pearsono χ^2 testo $p=0,024$), lankėsi parodose (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$).

Pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo ir turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodikliai – tai subjektyvūs rodikliai, matuojami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiami procentiniai atsakymų pasiskirstymai.

3.5.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo, turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodiklius (proc., N=403)

Savo laisvalaikiu patenkinti 84 proc. apklaustųjų. Daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį turi 74 proc. respondentų, o pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą – 58 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.5.5 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp 3.5.5 pav. pavaizduotų rodiklių:

- Stipri koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo daug galimybių įdomiai jį praleisti (Spearmano $\rho=0,631$, $p<0,001$)
- Stipri koreliacija tarp turėjimo daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,550$, $p<0,001$)
- Vidutinio stiprumo koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,472$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo respondentai turi daugiau galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio leidimo formą, tuo jie yra labiau patenkinti savo laisvalaikiu. Jauniausieji tyrimo dalyviai dažniau yra patenkinti savo laisvalaikiu (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$) ir dažniau turi pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą (Pearsono χ^2 testo $p=0,040$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, kaip pagrindinę priežastį, neleidžiančią efektyviai išnaudoti laisvalaikį, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai įvardijo **didelį mokymosi krūvį** („dėl didelio kiekio namų darbų“, „dėl per didelio krūvio“, „dėl namų darbų“)

Kitos priežastys, neleidžiančios efektyviai išnaudoti laisvalaikio:

- ✓ **mažas laisvalaikio užsiėmimų pasirinkimas** („per mažai veiklos“, „nerandu tinkamos veiklos“)
- ✓ **namų ruošos darbai** („dėl namų ruošos darbų“, „namuose daug ruošos darbų“)
- ✓ **mokykloje patiriamas nuovargis** („nuovargis mokykloje“).

Du jaunuoliai patikino, kad savo laisvalaikį išnaudoja efektyviai („efektyviai išnaudoju“, „išnaudoju efektyviai“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), efektyviai išnaudoti laisvalaikio negali dėl šių priežasčių:

- ✓ **namų ruošos darbai** („dėl ruošos, kurią turiu atlikti namuose, o ji užima daug laiko“)
- ✓ **tolimas atstumas iki miesto** („dėl atstumo iki miesto“)
- ✓ **laiko stoka** („dėl laiko stokos“).

Vis dėlto beveik pusė 19–29 m. amžiaus informantų teigė, kad savo **laisvalaikį geba išnaudoti efektyviai** („mano laisvalaikis labai efektyviai išnaudojamas“, „aš laisvalaikį išnaudoju efektyviai“).

Jaunuolių teiraujantis, kaip būtų galima šalinti priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikį, 14–18 metų amžiaus tyrimo dalyviai pasiūlė:

- ✓ **mažinti mokymosi krūvį** („mokytojai galėtų skirti daugiau dėmesio pamokų metu ir mažiau užduoti namams“, „skirti mažiau namų darbų“, „sumažinti namų darbus“, „mokykloje krūvis per didelis, mažinti“, „mažiau užduoti namų darbų“, „savaitgaliais neužduoti namų darbų“, „mažinti nereikalingų pamokų skaičių, pvz., dvi savaitinės muzikos pamokos“)
- ✓ **organizuoti įdomius užsiėmimus mokykloje** („sukurti daugiau užsiėmimų mokykloje“)

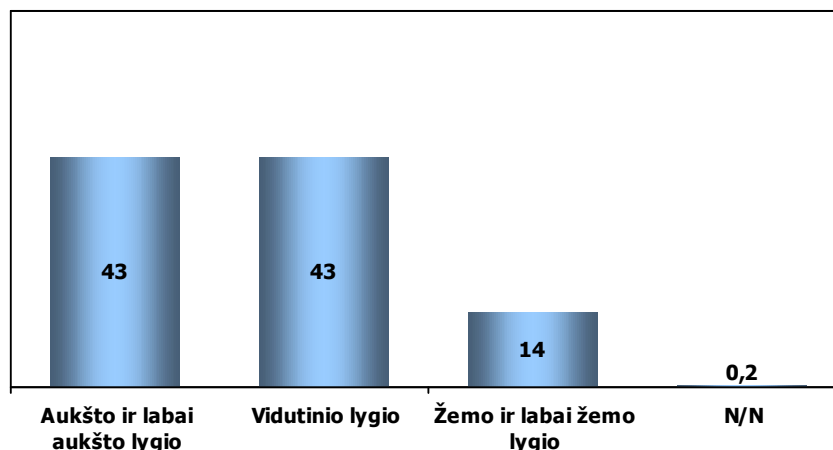
19–29 metų amžiaus jaunuoliai siūlo **sumažinti darbo valandų skaičių** („sumažinti darbo valandas“).

Vieno jaunuolio (19–29 m.) manymu, **priežasčių, trukdančių efektyviai išnaudoti laisvalaikį, pašalinti nepavyks**, nes tie trukdžiai yra svarbi gyvenimo dalis („negalima pašalinti, nes tai yra būtina mano gyvenime“).

3.6. Draugai

Šia klausimų grupe siekiama išsiaiškinti, kokia yra jaunimo santykių su draugais kokybė, koks artimų draugų skaičius, ar lengva susirasti naujų draugų ir ar jaučia socialinį palaikymą.

Santykių su draugais kokybės rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie santykių su draugais patirtis arba santykių su draugais kokybės suvokimus. Santykių su draugais kokybė išreiškiama šiais draugystės požymiais: pasitenkinimas, pasitikėjimas, pagalbos suteikimas, atvirumas. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis santykių su draugais kokybės rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 5 reiškia silpnus, nepalaikančius, o 20 reiškia stiprius, palaikančius santykius su draugais, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo kokybiškesni santykiai su draugais, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš draugų. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 5 iki 10), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 16 iki 20) stiprumo / tvirtumo, palaikymo santykiuose su draugais.

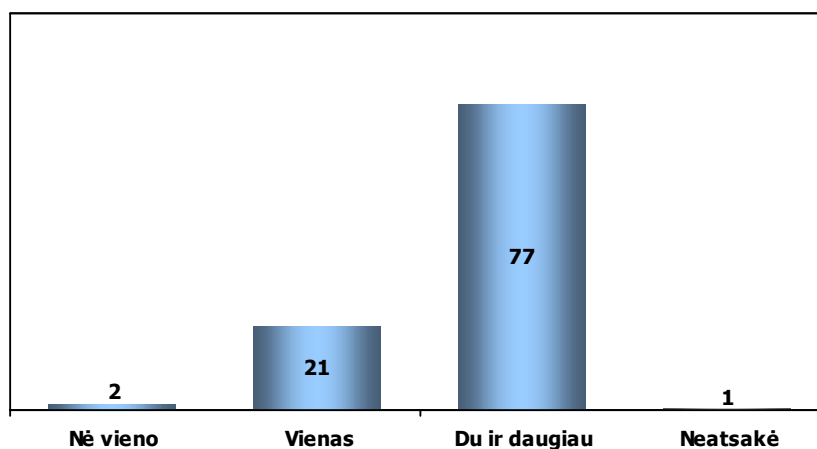
3.6.1 paveikslas. Santykių su draugais kokybės rodiklis (proc., N=403)

Santykių su draugais kokybės rodiklio vidutinė reikšmė – 15,0. Tai rodo vidutinį santykių su draugais kokybės lygį.

43 proc. apklaustųjų turi vidutinio stiprumo / tvirtumo palaikymo santykius su draugais, kiti 43 proc. – aukšto ir labai aukšto. 14 proc. tyrimo dalyvių turi žemo ir labai žemo lygio palaikymo santykius su draugais (žr. 3.6.1 pav.).

Nustatyta, kad žemo lygio palaikymo santykius dažniau turi jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,009$).

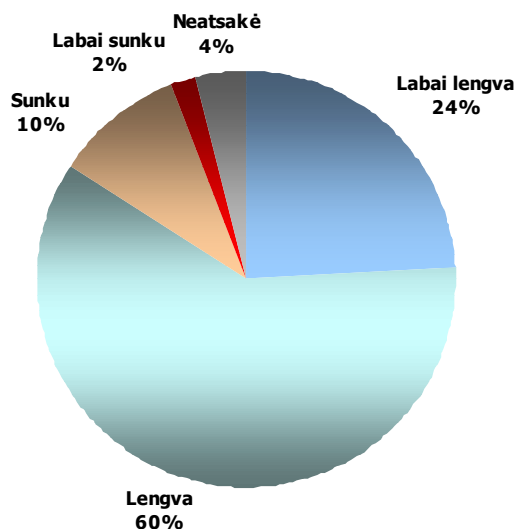
Artimų draugų skaičius – tai rodiklis, atspindintis socialinių santykių platumą. Jo nepakanka nusakyti visai santykių visumai, tačiau draugus mes renkamės, jie nėra duoti gimstant, kaip, pavyzdžiui, šeimos nariai, giminaičiai, todėl santykiai su draugais gali būti artimesni, glaudesni, intensyvesni ir netgi svarbesni. Taip pat šis rodiklis tam tikra prasme atspindi gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus artimus santykius bent su vienu ar keliais žmonėmis. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

3.6.2 paveikslas. Artimų draugų skaičius (proc., N=403)

Dauguma (77 proc.) apklaustųjų turi du ir daugiau artimų draugų. Vieną artimą draugą turi 21 proc., o nė vieno – 2 proc. respondentų (žr. 3.6.2 pav.).

Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas – tai dar vienas rodiklis, parodantis tiriamojo suvokimą, kaip jam sekasi užmegzti naujas draugystes, naujus draugiškus santykius. Matuojamas keturių rangų skale, nuo „labai lengva“ iki „labai sunku“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

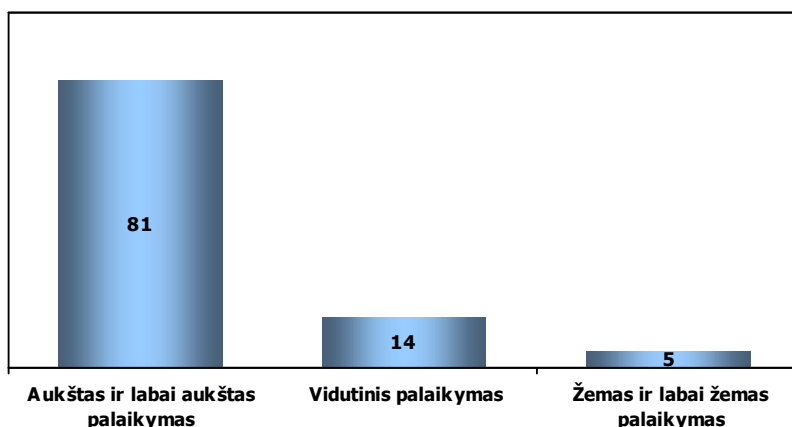

3.6.3 paveikslas. Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas (proc., N=403)

Daugumai (60 proc.) apklaustųjų naujas draugystes užmegzti lengva. 24 proc. – labai lengva. Naujas draugystes užmegzti sunku 10 proc. respondentų. 2 proc. – labai sunku (žr. 3.6.3 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos silpnos neigiamos naujų draugysčių užmezgimo lengvumo koreliacijos su artimų draugų skaičiumi (Spearmano $\rho = -0,224$, $p < 0,001$) ir santykių su draugais kokybės rodikliu (Spearmano $\rho = -0,128$, $p = 0,010$). Tai reiškia, kad naujas draugystes lengviau užmegzti daugiau artimų draugų turintiems ir geresniais santykiais su draugais pasižymintiems tyrimo dalyviams.

Socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojantis, ar tiriamieji apskritai sulaukia socialinės paramos ir palaikymo – nesvarbu, iš kokių žmonių, svarbu, kad susilaukia. Rodiklis matuojamas 7 dichotominiais indikatoriais, įvardijančiais įvairius socialinio palaikymo būdus. Kiekvienam tiriamajam skaičiuojami indikatoriai, kuriems pasirinktas atsakymo variantas „taip“. Gaunamas rodiklis, kuris kinta nuo 0 iki 7: 0 reiškia socialinio palaikymo ir paramos nebuvimą, o 7 – stiprų socialinį palaikymą ir paramą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 0 iki 3), vidutinio (nuo 4 iki 5) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 6 iki 7) socialinio palaikymo.

3.6.4 paveikslas. Socialinio palaikymo rodiklis (proc., N=403)

Nustatyta, kad vidutinė socialinio palaikymo reikšmė yra 6,3. Tai rodo, kad susilaukiama aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo.

Dauguma apklaustųjų (81 proc.) susilaukia aukšto ir labai aukšto lygio socialinio palaikymo, 14 proc. – vidutinio, 5 proc. – žemo ir labai žemo (žr. 3.6.4 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos silpnos teigiamos socialinio palaikymo rodiklio koreliacijos su artimų draugų skaičiumi (Spearmano $\rho=0,144$, $p=0,004$) ir santykių su draugiais kokybės rodikliu (Spearmano $\rho=0,100$, $p=0,045$). Tai reiškia, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučia daugiau draugų turintys apklaustieji ir geresniais santykiais su jais pasižymintys tyrimo dalyviai. Taip pat pastebėta statistiškai reikšminga silpna neigiama socialinio palaikymo rodiklio koreliacija su naujų draugysčių užmezgimo lengvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,168$, $p=0,001$). Tai rodo, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučiantiems apklaustiesiems lengviau susirasti naujų draugų. Aukšto ir labai aukšto lygio socialinį palaikymą dažniau jaučia moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–29 m. amžiaus jaunuoliai vienareikšmiškai pritaria draugų turėjimo svarbai. Šį teiginį jie grindžia:

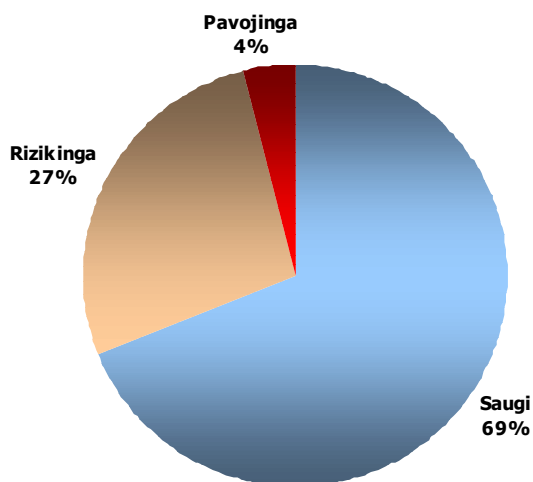
- ✓ **būtinybe bendrauti, išsipasakoti, pasitarti** („galima pabendrauti, pasikonsultuoti“, „kad būtų kam išsikalbėti“, „būtini, nes reikia pasikalbėti“, „pasitarti“, „draugai visuomet reikalingi bendravimui“, „reikalingi ir būtini bendravimui“)
- ✓ **galimybe gauti įvairios pagalbos, paramos** („reikalingi, kad padėtų įvairiose situacijose“, „svarbus jų palaikymas“, „paremti, kai yra problemų“, „pagalbos atžvilgiu“, „draugai padeda visose gyvenimo situacijose“)
- ✓ **galimybe kartu praleisti laisvalaikį** („reikalingi, kad būtų su kuo praleisti laiką“, „galima leisti laisvalaikį kartu“, „reikalingi, nes su jais galima praleisti laisvalaikį, užsiimti įvairiomis veiklomis“)
- ✓ **galimybe gauti palaikymo** („šiais laikais draugai yra tikrai būtini, kitaip kas palaikytų bet kokioje gyvenimiškoje situacijoje“, „palaikyti vienas kitą“)
- ✓ **būtinybe turėti svarbių kontaktų** („draugai yra būtini, kadangi socialiniai kontaktai labai svarbūs žmogaus gyvenime“).

Vienas vyresnysis (19–29 m.) informantas draugų turėjimo svarbos atžvilgiu buvo gana kritiškas. Jo teigimu, **draugų nebūna, būna tik pažįstami** („tikrų draugų nėra, yra tik pažįstami“).

3.7. Kaimynystė

Šios srities rodikliai aprėpia kaimynystės saugumą ir pasitenkinimą ja.

Kaimynystės saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 9 dichotominiai teiginiai, apie tai, kaip tiriamieji suvokia / žino apie kaimynystėje vykstančius nusikaltimus, nelegalias veiklas, kurios mažina kaimynystės saugumą arba atspindi jos nesaugumą. Skaičiuojami visi atsakymai „ne“, gaunamas rodiklis, kintantis nuo 0 iki 9. 9 rodo saugiausią kaimynystę. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: saugi (9 balai), rizikinga (nuo 6 iki 8) ir pavojinga (nuo 0 iki 5) kaimynystė.

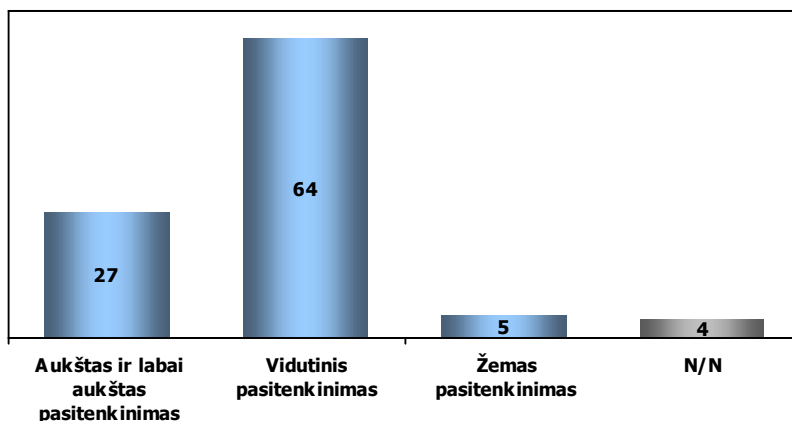
3.7.1 paveikslas. Kaimynystės saugumo rodiklis (proc., N=403)

Nustatyta, kad vidutinė kaimynystės saugumo rodiklio reikšmė yra 8,4. Tai rodo, kad kaimynystės saugumo rodiklis balansuoja tarp saugios ir rizikingos.

Dauguma (69 proc.) apklaustųjų gyvena saugioje kaimynystėje. 27 proc. respondentų gyvena rizikingoje, o 4 proc. – pavojingoje kaimynystėje (žr. 3.7.1 pav.).

Saugioje kaimynystėje dažniau gyvena vyresni (19–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie santykių su kaimynais patirtis bei pasitenkinimo įvairiais santykių, gyvenimo kaimynystėje aspektais suvokimus, atspindintis tiek kaimynystės socialinę kontrolę, tiek jos solidarumą. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia silpną, o 7 reiškia aukštą pasitenkinimą kaimynystėje ir santykiais joje, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis pasitenkinimas, solidaresni santykiai, stipresni ryšiai kaimynystėje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemiau vidutinio (nuo 22 iki 28), vidutinio (nuo 15 iki 21) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 7 iki 14) lygio pasitenkinimas kaimynystėje ir santykiais joje.

3.7.2 paveikslas. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis (proc., N=403)

Nustatyta, kad vidutinė pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmė yra 15,6. Tai rodo, kad pasitenkinimas kaimynystėje yra vidutinis.

64 proc. apklaustųjų gyvena vidutinio pasitenkinimo lygio kaimynystėje, 27 proc. – aukšto ir 5 proc. žemo pasitenkinimo lygio kaimynystėje (žr. 3.7.2 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, jaunuoliai (14–29 m.), kaip svarbiausias problemas susijusias su jų rajonu / kaimu / kvartalu, įvardija šias:

- ✓ **neapšviestos gatvės** („gatvių apšvietimas“, „gatvės neapšviestos“)
- ✓ **pramogų stygius Švenčionyse** („nėra jaunimui mieste pramogų“)
- ✓ **prasti keliai** („blogi keliai“, „duobėti keliai“)
- ✓ **šiukšlinimas** („šiukšlinimas“).

Du apklaustieji patikino, kad šiuo metu **jie jokių problemų neįžvelgia** („jokių problemų šiuo metu nematau“, „problemų nėra“).

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai taip pat akcentavo prastą kelių būklę bei neapšviestas gatves, o taip pat regi ir šias jų rajono / kaimo / kvartalo problemas:

- ✓ **vandens tiekimo problemos** („dėl senų įrengimų dažnai nutraukiamas vandens tiekimas“)
- ✓ **darbo vietų stygius** („darbo vietų kūrimas. Nėra darbo“)
- ✓ **nusikalstamumas** („nusikalstamumo didėjimas“)
- ✓ **šiukšlinimas** („šiukšlinimo problema“).

Vos vienas jaunuolis (14–29 m.) patikino **nematantis jokių problemų** („nėra problemų“).

Jaunuoliai (14–29 m.) mano, kad situaciją jų rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų:

- ✓ **gatvių apšvietimas** („apšvietimą gatvėse gerinčiau“, „apšviesti gatves“, „šviesų reikia gatvėse“, „gatvėse tamsu“)
- ✓ **į jaunimą orientuotos veiklos organizavimas** („jaunimui daugiau veiklų organizuočiau“, „daugiau užsiėmimų jaunimui“, „daugiau veiklos“, „daugiau veiklos jaunimui“, „daugiau būrelių jaunimui“)
- ✓ **kelių būklės gerinimas** („gerinčiau kelių būklę“, „sutvarkyčiau kelius“, „tvarkyti duobėtus kelius“)
- ✓ **aplinkos tvarkymas** („statyčiau daugiau šiukšlių dėžių“, „dažniau tvarkyčiau miestą“).

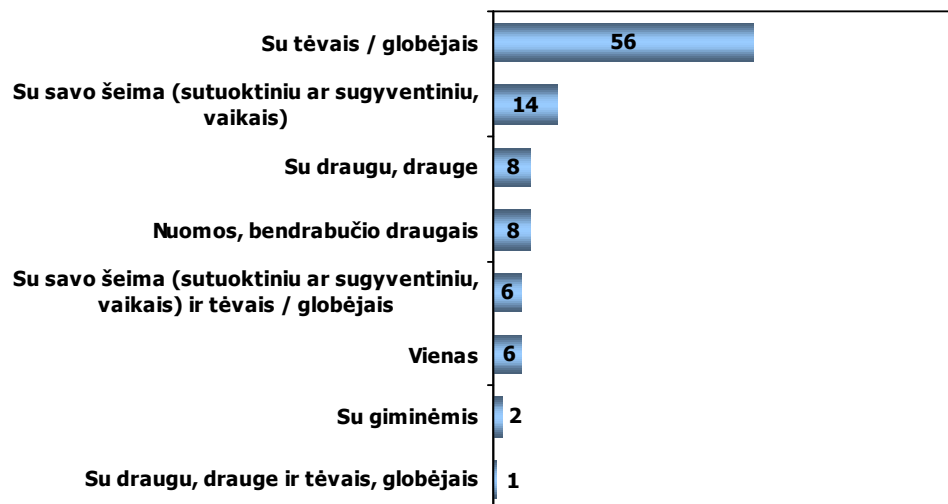
Vyresnieji (19–29 m.) informantai mano, kad situaciją rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų ir tai:

- ✓ **darbo vietų kūrimas** („darbo vietų kūrimas“, „steigčiau naujas darbo vietas“, „darbo vietų steigimas“, „stengčiausi įsteigti kuo daugiau darbo vietų“, „skatinčiau verslą“, „didinčiau darbo vietų skaičių“)
- ✓ **vieta, tinkamų jaunimui susiburti ir leisti laisvalaikį, kūrimas** („jaunimui skirtų pramoginių vietų kūrimas“, „įrengčiau pastatus, kuriuose būtų pramogos jaunimui“, „vieta jaunimo veikloms“, „įrengčiau vietą rinktis jaunimui“, „jaunimo veiklų didinimas“)
- ✓ **renginių organizavimas** („organizuočiau daugiau renginių“, „renginių daugiau“)
- ✓ **jaunimo pritraukimas į Švenčionių rajoną** („vykdyčiau daugiau projektų pritraukti jaunimą į rajoną“)
- ✓ **šiukšlių išvežimo problemos sprendimas** („išspręščiau šiukšlių išvežimo problemą“)
- ✓ **sportavimui skirtų vietų kūrimas** („pastatyčiau sporto salę“)
- ✓ **mokyklos remontas** („mokyklose padaryčiau remontą“)
- ✓ **jaunimo centro įkūrimas** („jaunimo centrų steigimas“)
- ✓ **turizmo skatinimas** („aktyvinčiau kaimo turizmą“).

3.8. Gyvenimo sąlygos

Jaunimo gyvenimo sąlygoms apibūdinti buvo pasirinktos kelios rodiklių grupės. Jas sudaro rodikliai apie būsto sąlygas, materialinę padėtį bei sąlygas jauniems žmonėms užsiimti verslu.

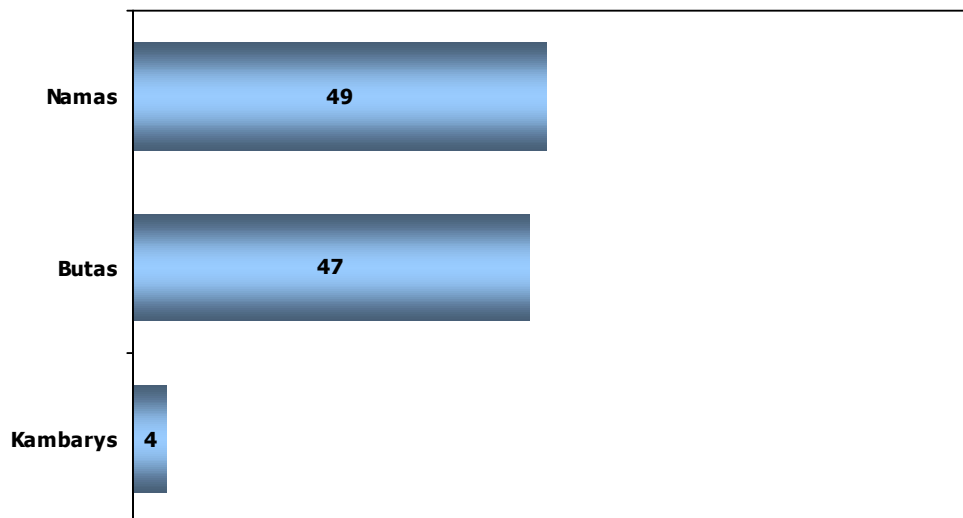
Būsto sąlygos apibūdinamos trimis rodikliais. Pirmas – su kuo vienuose namuose gyvena, pvz., vieni, su tėvais, su savo šeima, ar su savo šeima ir tėvais. Antras – kokiomis sąlygomis gyvena, t. y., kambaryje, bute ar name. Trečias – kam priklauso būstas, kuriame gyvena, pvz., jiems, tėvams, nuomojamas ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, su kuo kartu gyvena (proc., N=403)

56 proc. Švenčionių rajono jaunuolių gyvena su tėvais / globėjais. 14 proc. – su savo šeima. Kiti 8 proc. gyvena su nuomos ar bendrabučio draugais (žr. 3.8.1 pav.).

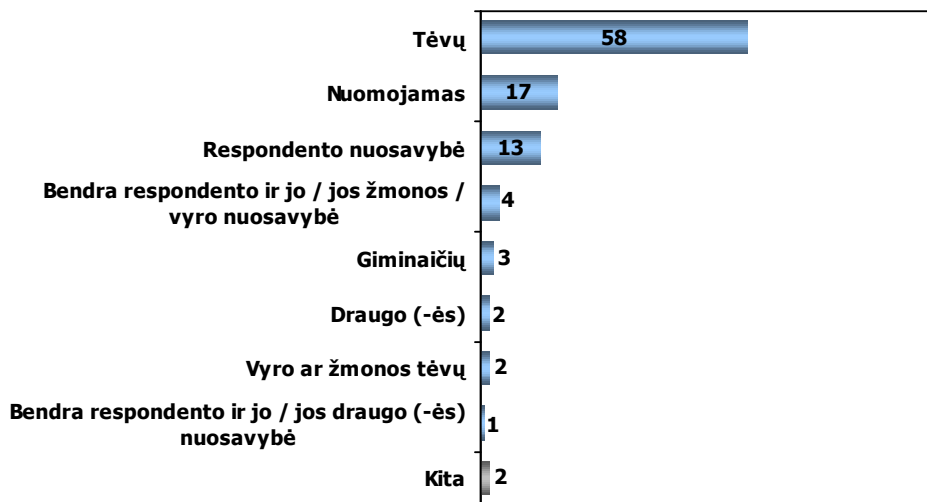
Su tėvais, globėjais dažniau gyvena kaimo vietovių atstovai (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$).

3.8.2 paveikslas. Būstas, kuriame gyvena (proc., N=403)

49 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyvena name, 47 proc. – bute, dar 4 proc. – kambaryje (žr. 3.8.2 pav.).

Bute dažniau gyvena moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$).

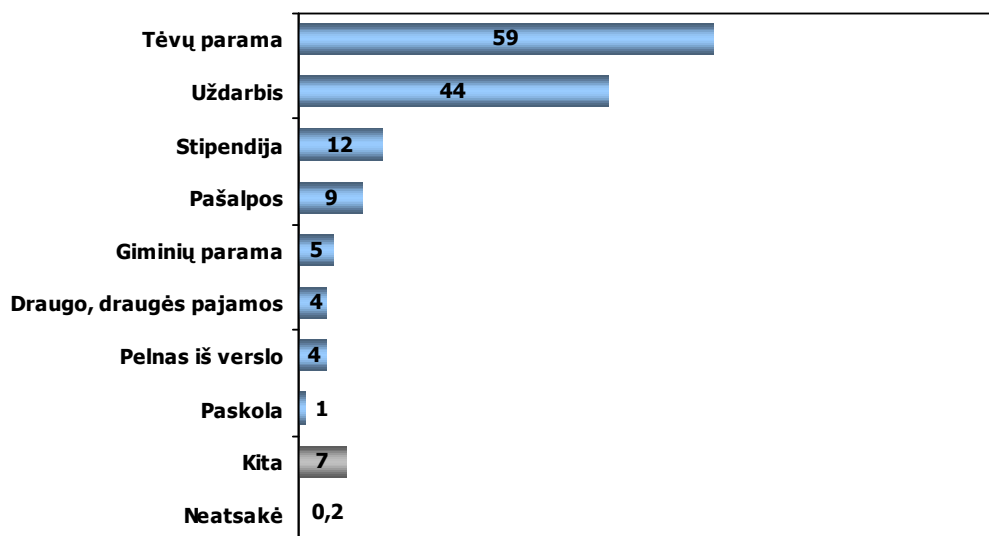

3.8.3 paveikslas. Būsto nuosavybė (proc., N=403)

58 proc. jaunuolių gyvena jų tėvams priklausančiame būste, 17 proc. gyvenamąjį būstą nuomojasi. Nuosavame ar bendros nuosavybės su žmona / vyru / draugu (-e) būste gyvena taip pat 17 proc. respondentų (žr. 3.8.3 pav.).

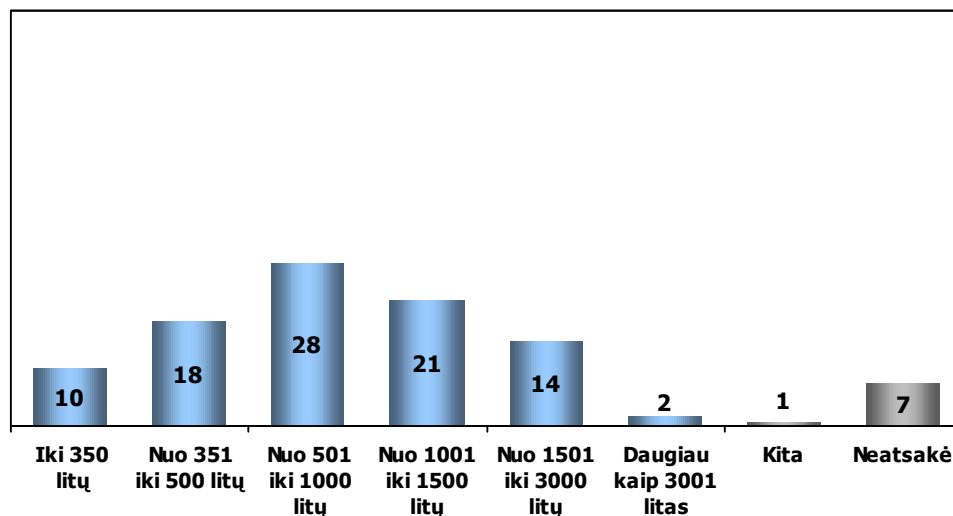
Kaimo vietovių gyventojai dažniau gyvena tėvams priklausančiame būste, o miesto – nuomotame (Pearsono χ^2 testo $p=0,008$).

Materialinė padėtis apibūdinama trimis rodikliais. Pirmas – pajamų šaltiniai, antras – kiek vidutiniškai pajamų tenka vienam šeimos nariui, atskaičiavus mokesčius, trečias – paskolos turėjimas ar neturėjimas. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.4 paveikslas. Pajamų šaltiniai (proc., N=403)

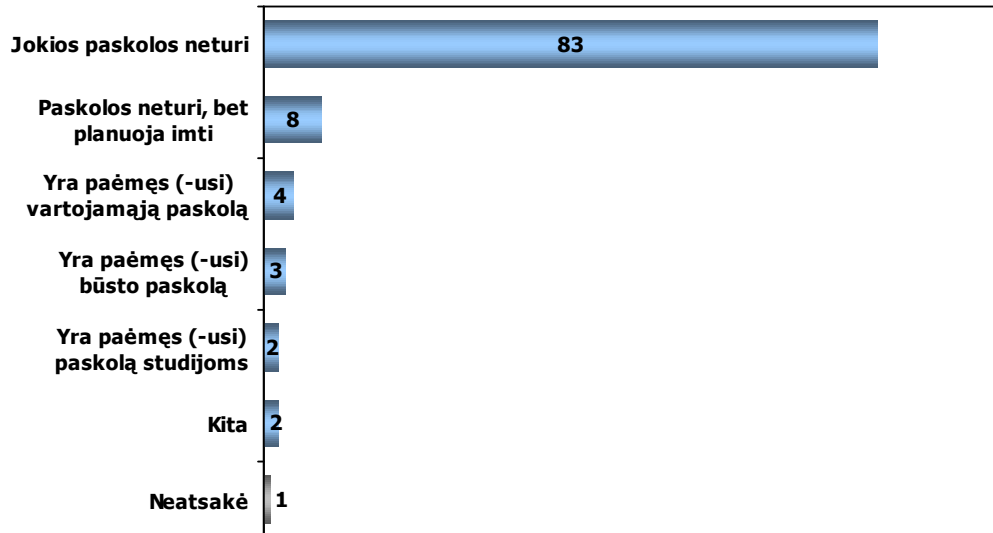
Tėvų paramą kaip pajamų šaltinį nurodė 59 proc. jaunuolių, uždarbį – 44 proc. 12 proc. respondentų nurodė gaunantys stipendiją, 9 proc. – pašalpas (žr. 3.8.4 pav.).

3.8.5 paveikslas. Pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui (proc., N=403)

Kiek mažiau nei pusės (49 proc.) apklaustųjų pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui, svyruoja nuo 501 iki 1500 Lt: 28 proc. – nuo 501 iki 1000 Lt, 29 proc. – nuo 1001 iki 1500 Lt. 28 proc. – nesiekia 500 Lt. 16 proc. respondentų pajamos skaičiuojamos nuo 1501 Lt ir daugiau (žr. 3.8.5 pav.).

Mažiausios (iki 350 Lt) pajamos dažniau tenka vienam vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustųjų (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ar kaimo vietovių gyventojų (Pearsono χ^2 testo $p = 0,001$) šeimų nariui.

3.8.6 paveikslas. Turimos paskolos (proc., N=403)

83 proc. jaunuolių neturi jokios paskolos ir neketina imti. 8 proc. ketina imti paskolą (3.8.6 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad geras gyvenimo sąlygas užtikrina:

- ✓ **darbas** („svarbiausia turėti pragyvenimo šaltinį t. y. darbą“, „darbas“)
- ✓ **gyvenamasis būstas** („svarbu būstas, kad žmogus ten ir savo poreikius patenkintų“)
- ✓ **noras kurti šeimą ir ja rūpintis** („noras kurti šeimą ir stengtis dėl jos“)
- ✓ **tikslų siekimas** („savo užsibrėžtų tikslų siekimas“)
- ✓ **noras dirbti** („žmogaus noras dirbti“)
- ✓ **išsilavinimas** („išsilavinimas“).

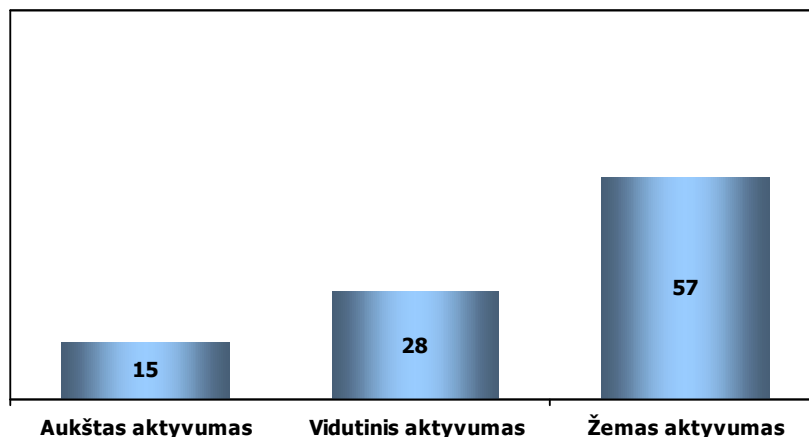
3.9. Dalyvavimas

Dalyvavimas tyrime suprantamas labai plačiai. Tai – politinis-pilietinis aktyvumas, kuris nusakomas ne tik dalyvavimu rinkimuose, bet ir domėjimusi politika, partijų ir politikų politine veikla, dalyvavimu pilietinėse, labdaros akcijose, dalyvavimu savanoriškoje ir nevyriausybinių organizacijų veikloje. Tyrime naudojami rodikliai, skirti pačių tiriamųjų politiniam-pilietiniam, pilietiniam-labdariniam ir visuomeniniam (savivaldoje) aktyvumui nustatyti, taip pat rodikliai, skirti išsiaiškinti jaunuolių aplinkos politinį, pilietinį, visuomeninį aktyvumą.

3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos

Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi politinių partijų programomis,

politikų veikla, dalyvavimą politinių partijų veikloje ir pan. Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 8: 0 reiškia visišką pasyvumą, o 8 reiškia didelį aktyvumą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 0 iki 2), vidutinio (nuo 3 iki 5) ir aukšto (nuo 6 iki 8) politinio-pilietinio aktyvumo.

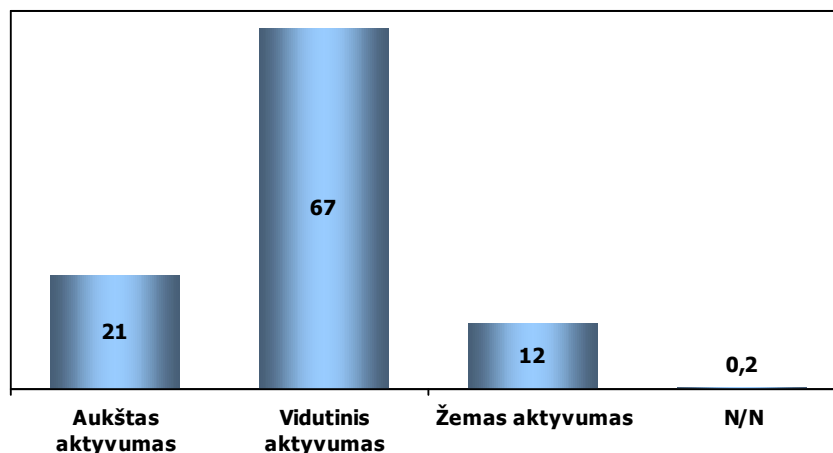
3.9.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=403)

Vidutinė politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmė – 2,6. Tai reiškia, kad politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis svyruoja tarp žemo ir vidutinio.

Daugumą (57 proc.) Švenčionių rajono jaunimo galima priskirti žemai politinio-pilietinio aktyvumo kategorijai. 28 proc. politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis vidutinis. 15 proc. pasižymi aukštu politiniu-pilietiniu aktyvumu (žr. 3.9.1.1 pav.).

Aukštu politiniu-pilietiniu aktyvumu dažniau pasižymi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,016$), vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie politinio-pilietinio aktyvumo apraiškas jaunuolį supančių žmonių (tėvų, mokytojų, draugų) elgesyje, pokalbių temose. Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 20 reiškia žemą, o 5 reiškia aukštą aplinkos politinį-pilietinį aktyvumą, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, aukštesnis domėjimasis politika ir politiniais įvykiais. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 16 iki 20), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto (nuo 5 iki 10) lygio.

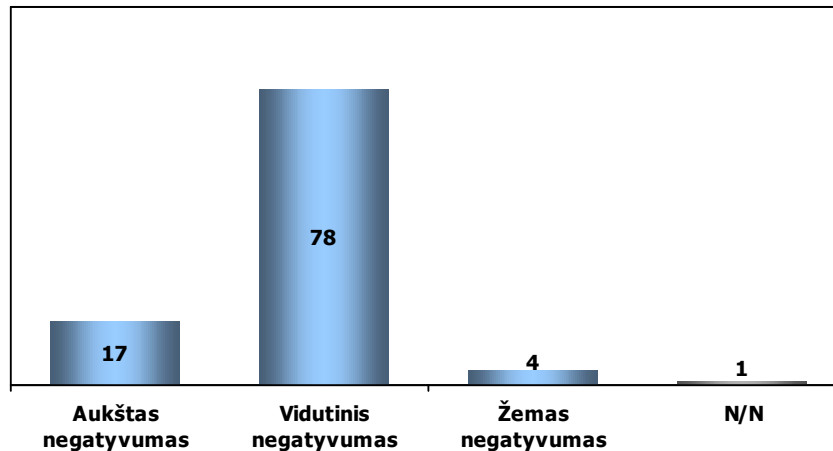
3.9.1.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=403)

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 12,6. Ji nurodo vidutinį aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo lygį Švenčionių rajone.

Daugumos (67 proc.) respondentų aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo apraiškos yra vidutiniškos. 21 proc. apklaustųjų aplinka yra aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio, 12 proc. – žemo (žr. 3.9.1.2 pav.).

Nustatyta vidutinio stiprumo neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp politinio-pilietinio aktyvumo ir aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,386$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad aukštesnio politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje gyvenantis jaunimas yra politiškai-pilietiškai aktyvesnis. Aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje dažniau gyvena vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,031$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,007$).

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, tiriančiais nuostatas į politiką, politikus, partijas ir jų veiksmus, atspindi požiūrio į politiką negatyvumą. Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą požiūrio į politiką negatyvumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis požiūrio į politiką negatyvumo lygis ir atvirkščiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) negatyvumo lygis.

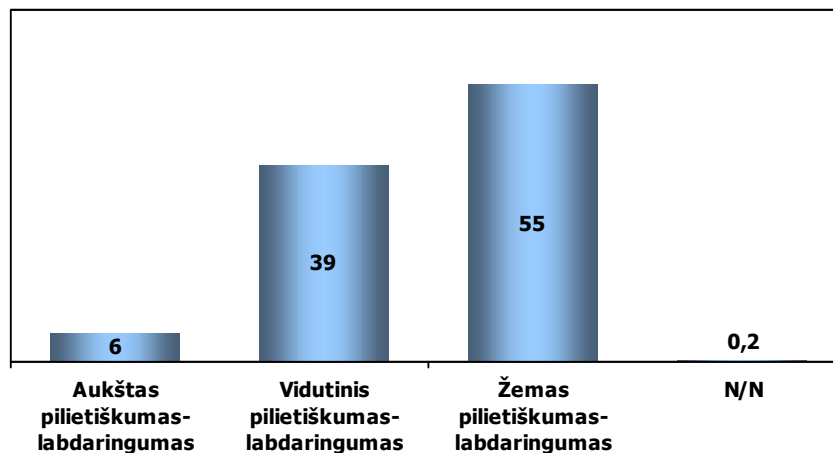
3.9.1.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal požiūrio į politiką negatyvumo rodiklį (proc., N=403)

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,9. Šis rodiklis rodo vidutinišką Švenčionių jaunimo negatyvių nuostatų į politiką, politikus lygį.

Daugumos (78 proc.) jaunuolių požiūrio į politiką negatyvumas yra vidutiniškas. 17 proc. – į politiką žiūri itin negatyviai. 4 proc. apklaustųjų galima priskirti prie turinčių teigiamas nuostatas į politiką (žr. 3.9.1.3 pav.).

3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, atspindinčiais pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą kaimynystės gyventojų susirinkimuose ir pan. Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą pilietiškumo-labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) pilietiškumo-labdaringumo lygis.

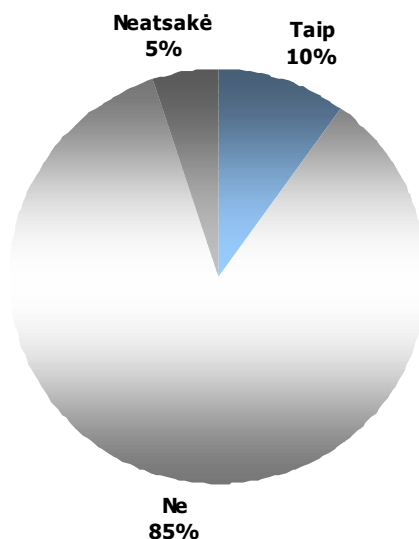
3.9.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc., N=403)

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 17,3. Ši reikšmė patenka tarp vidutiniško ir žemo pilietiškumo-labdaringumo lygio.

55 proc. apklaustųjų buvo nustatytas žemas pilietiškumo-labdaringumo lygis, 39 proc. – vidutinis. 6 proc. priskiriami aukšto pilietiškumo-labdaringumo kategorijai (žr. 3.9.2.1 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama pilietiškumo-labdaringumo rodiklio koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,172$, $p=0,0010$). Tai reiškia, kad aukštesnio pilietiškumo-labdaringumo lygio apklaustieji yra politiškai-pilietiškai aktyvesni.

Narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklis – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Prašoma nurodyti organizacijos, kurioje dalyvauja, pavadinimą. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

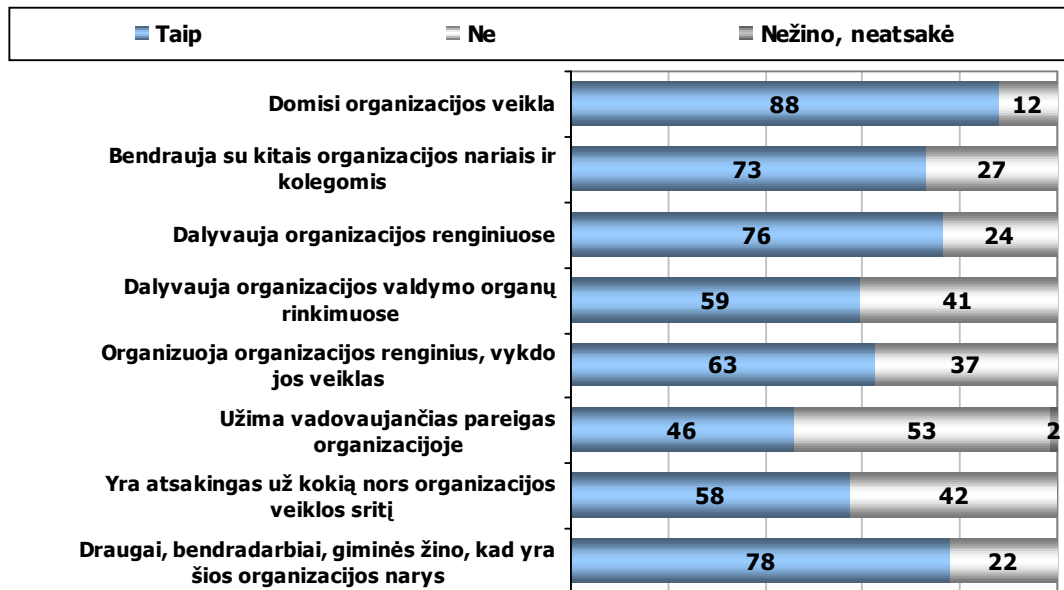

3.9.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklį (proc., N=403)

Nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvauja 10 proc. respondentų (žr. 3.9.2.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga priklausymo nevyriausybiniams organizacijoms silpna neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,200$, $p<0,001$) ir silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,104$, $p=0,036$). Tai reiškia, kad nevyriausybiniams organizacijoms dažniau priklauso politiškai-pilietiškai aktyvūs jauni žmonės ir aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio respondentai. NVO dažniau priklauso vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$).

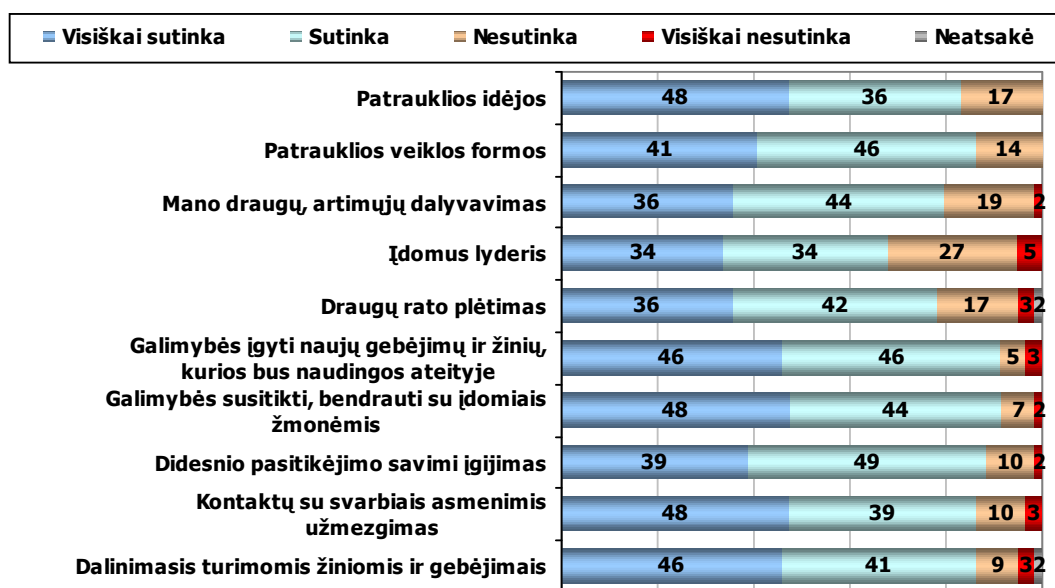
Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys – 8 teiginiai apie įvairius įsitraukimo į NVO veiklą būdus, atspindintys dalyvavimo / įsitraukimo / įsipareigojimo organizacijai lygmenis. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.9.2.3 paveikslas. Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys (proc., N=59)

Dauguma nevyriausybinų organizacijų narių domisi organizacijos veikla (88 proc.), dalyvauja organizacijos renginiuose (76 proc.), bendrauja su kitais organizacijos nariais bei kolegomis (73 proc.), organizuoja renginius (63 proc.), dalyvauja organizacijos valdymo organų rinkimuose (59 proc.), yra atsakingi už kokią nors organizacijos veiklos sritį (58 proc.). 78 proc. teigia, kad jų draugai, bendradarbiai, giminės žino apie jų narystę organizacijoje (žr. 3.9.2.3 pav.).

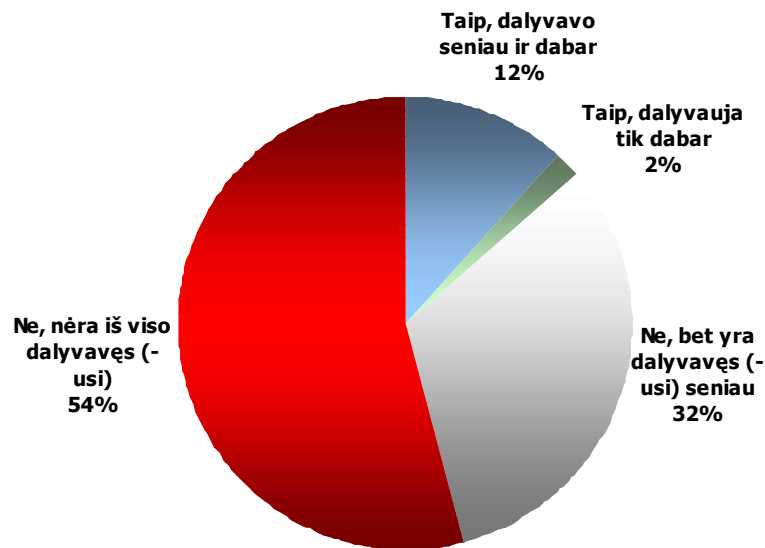
Dalyvavimo NVO motyvai – 10 motyvus apibūdinančių teiginių. Kiekvienas teiginys matuojamas 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.4 paveikslas. Dalyvavimo NVO motyvai (proc., N=59)

Dauguma (68–92 proc.) apklaustųjų visiškai sutinka / sutinka su pateiktais teiginiais, t. y. dalyvavimas NVO veikloje yra visapusiškai motyvuotas (žr. 3.9.2.4 pav.).

Dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklis – dalyvavimas savanoriškoje veikloje (*be jokio piniginio atlygio, savo valia / noru pasirinktas ir dirbamas darbas, kuris nėra dirbamas šeimos nariams ar giminėms*) per pastaruosius 6 mėnesius, matuojamas keturių rangų skale: dalyvavo seniau ir dabar, dalyvauja dabar, nedalyvauja, bet dalyvavo anksčiau, nedalyvauja ir nedalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklį (proc., N=403)

54 proc. Švenčionių rajono jaunimo apskritai nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje. 32 proc. šiuo metu nedalyvauja, nors anksčiau teko tuo užsiimti. 12 proc. dalyvavo ir seniau, ir dabar. 2 proc. pradėjo dalyvauti tik dabar (žr. 3.9.2.5 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos dalyvavimo savanoriškoje veikloje koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,291$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,148$, $p = 0,003$)
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,202$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,105$, $p = 0,035$)
- Silpna teigiama koreliacija su buvimu nevyriausybinės organizacijos nariu (Spearmano $\rho = 0,229$, $p < 0,001$).

Tai reiškia, kad savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja politiškai-pilietiškai aktyvūs apklaustieji, aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje gyvenantys tyrimo dalyviai,

aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio respondentai, aukšto pilietiškumo ir labdaringumo lygio aplinkoje gyvenantys jaunuoliai ir nevyriausybiųjų organizacijų nariai. Savanoriškoje veikloje dažniau tenka dalyvauti miestų gyventojams (Pearsono χ^2 testo $p=0,006$).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai yra pasidalinę į pilietiškai aktyvius ir pasyvius. Aktyvumą lemiančiomis priežastimis įvardijamos:

- ✓ **gausi įvairios veiklos pasiūla Švenčionių rajone** („aktyvi, nes rajone daug veiklų“)
- ✓ **asmeninės būdo savybės** („esu aktyvi, nes nenusėdžiu vietoje“).
14–18 m. amžiaus informantų pasyvumą lemiančios priežastys:
- ✓ **neįdomi veikla** („žmonės nebūna aktyvūs, nes jų ta veikla nedomina“)
- ✓ **didelis mokymosi krūvis** („didelis mokymosi krūvis, nelieta laiko“)
- ✓ **asmeninės būdo savybės** („nesu aktyvi, nes mėgstu vienatvę“)
- ✓ **laiko stygius** („laiko stoka neleidžia būti aktyviai“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.) taip pat pasidalinę į aktyvius ir pasyvius. Jų aktyvumą lemia **įdomi veikla Švenčionių rajone** („dalyvauju, nes man įdomu, esu labai veiklus žmogus“, „esu aktyvi, nes tiesiog veikla yra įdomesnė nei sėdėti namuose“).

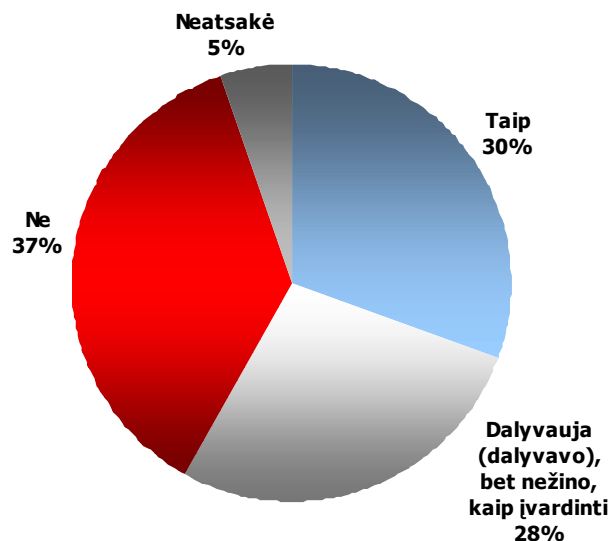
Vyresniųjų amžiaus grupės pasyvumą lemiantys veiksniai:

- ✓ **daug laiko reikalaujantys šeimos poreikiai** („neaktyvi, nes auginu vaiką, rūpinuosi vyru ir namais“, „rūpintis reikia šeimai“)
- ✓ **darbas, užimantis didžiąją dalį laiko** („neaktyvus, nes turiu darbą“, „neaktyvus, nes turiu kitą darbą“, „esu neaktyvi, nes dirbu“)
- ✓ **laiko stygius** („nedalyvauju dėl laiko stokos“).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad jų bendraamžių pilietinį aktyvumą paskatintų:

- ✓ **įvairios veiklos organizavimas** („užsiėmimų daugiau“, „daugiau jiems renginių organizuoti“, „organizuoti daug įvairių akcijų, renginių“, „organizuoti jiems daugiau veiklų“)
 - ✓ **skatinimas pinigineis išmokomis** („mokėti pinigus už dalyvavimą“)
 - ✓ **informacijos platinimas** („daugiau informacijos pateikčiau jiems“)
 - ✓ **aktyvius motyvavimas** („sumotyvuoti įvairiomis akcijomis“).
- 19–29 metų amžiaus informantai pritaria:
- ✓ **aktyviam jaunuolių skatinimui pasitelkus pavyzdžius, ekskursijas ir pan.** („labiau juos dominti“, „pritraukti, mėginti sudominti kokia nors rūpima veikla, kad jaunimas taptų socialiai aktyvus“, „sudominti kuo nors, pvz., mažomis ekskursijomis, įdomiais vakarais“, „vežti į ekskursijas, organizuoti stovyklas“)
 - ✓ **jaunimo supažindinimui su organizacijų veikla** („galbūt reikėtų labiau supažindinti su organizacijų veikla, rengti tų organizacijų mugės, kviešti jaunimą į jas“)
 - ✓ **informacijos platinimui** („teikti daugiau informacijos apie organizuojamas veiklas bei veiklas skirtas jaunimui“).

Dalyvavusiųjų savanoriškoje veikloje buvo paklausta, ar galėtų įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

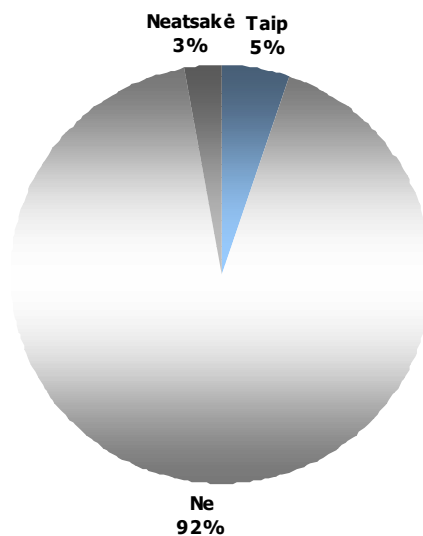

3.9.2.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, ar jie sugeba įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvauja (proc., N=184)

Dažniausiai (37 proc.) jaunuoliai negali įvardyti savanoriškos veiklos, kurioje jiems teko dalyvauti. 30 proc. tiriamųjų teigė, kad galėtų tai padaryti. 28 proc. mano, kad būtų sudėtinga apibrėžti šią veiklą (žr. 3.9.2.6 pav.).

Savanorišką veiklą, kurioje dalyvauja, dažniau galėtų įvardinti vyresni (19–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,014$).

Priklausymo neformaliai grupei ar stiliui (pvz., reperiai, metalistai, gotai, baikeriai, pankai, rokeriai, hipiai, skinhedai ir kt.) **rodiklis** – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

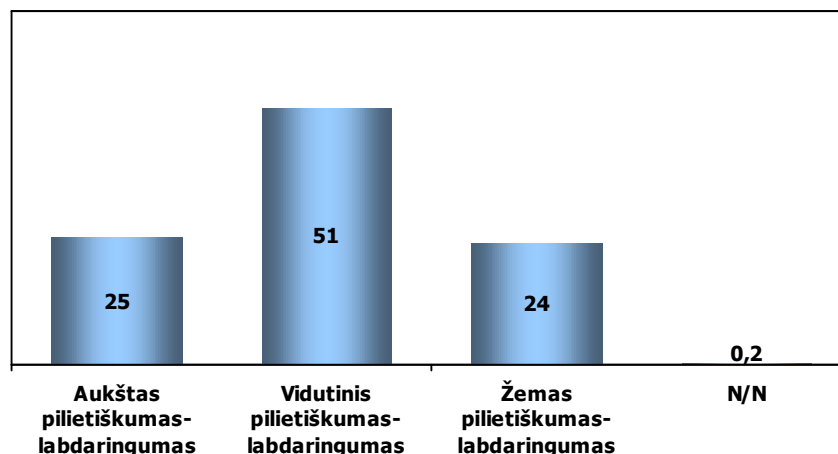

3.9.2.7 paveikslas. Priklausymas neformaliai grupei ar stiliui (proc., N=403)

5 proc. apklaustųjų priskyrė save prie neformalių grupių, stiliaus atstovų (žr. 3.9.2.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp priklausymo neformaliai grupei ar stiliui ir aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio (Spearmano $\rho=0,143$, $p=0,004$). Tai reiškia, kad neformalioms grupėms ar stiliams dažniau priklauso aukštesnio pilietiškumo-politiškumo lygio aplinkoje gyvenantys apklaustieji. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp priklausymo neformaliai grupei ar stiliui ir dalyvavimo savanoriškoje veikloje (Spearmano $\rho=0,142$, $p=0,004$). Tai rodo, kad neformalių grupių ar stilių atstovai yra labiau linkę dalyvauti savanoriškoje veikloje. Neformalioms grupėms ar stiliams dažniau priklauso miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,019$).

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, atspindinčiais jaunuolių tėvų, draugų pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą NVO veikloje, pagalbą kaimynams ir pan. Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7: 28 reiškia žemą, o 7 – aukštą aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 22 iki 28), vidutinis (nuo 16 iki 21) ir aukštas (nuo 7 iki 15) aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.9.2.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklį (proc., N=403)

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 18,6. Tai reiškia, kad aplinka, kurioje gyvena Švenčionių rajono jaunuoliai, yra vidutinio pilietinio-labdaringo aktyvumo lygio.

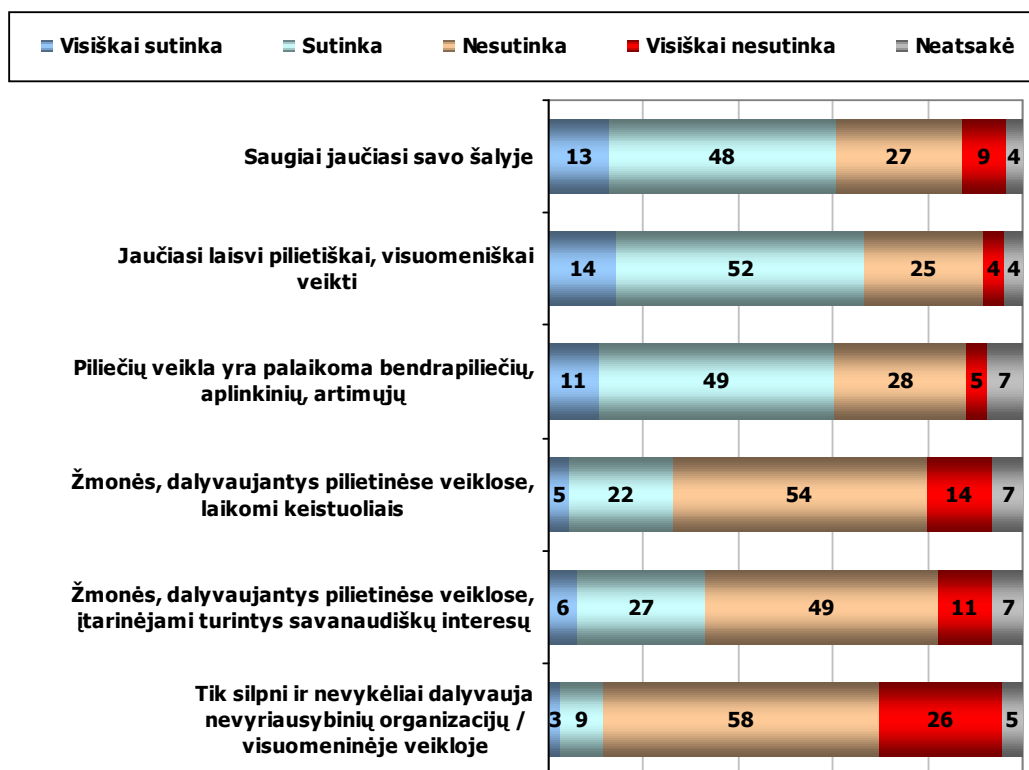
51 proc. jaunuolių teigia, kad juos supa vidutinio lygio pilietiškumo ir labdaringumo aplinka. 25 proc. aplinka yra aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio. 24 proc. – žemo (žr. 3.9.2.8 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,131$, $p=0,008$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,148$, $p=0,003$)
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,181$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo aukštesnis aplinkos pilietiškumas ir labdaringumas, tuo didesnis politinis-pilietinis aktyvumas, aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas ir didesnis pilietiškumas-labdaringumas. Žemo pilietiškumo ir labdaringumo lygio aplinkoje dažniau gyvena vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,013$).

Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu – 6 teiginiai apie nuostatas, matuojami 4 rangų skale. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.9 paveikslas. Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu (proc., N=403)

Dauguma apklaustųjų jaučiasi laisvi visuomeniškai veikti (66 proc.) bei saugiai savo šalyje (61 proc.). 60 proc. respondentų mano, kad piliečių veikla yra palaikoma bendrapiliečių, aplinkinių, artimųjų. 33 proc. sutinka, jog žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. 27 proc. manymu, tokie žmonės laikomi keistuoliais. 12 proc. teigimu, NVO veikloje dalyvauja tik silpni ir nevykėliai (žr. 3.9.2.9 pav.).

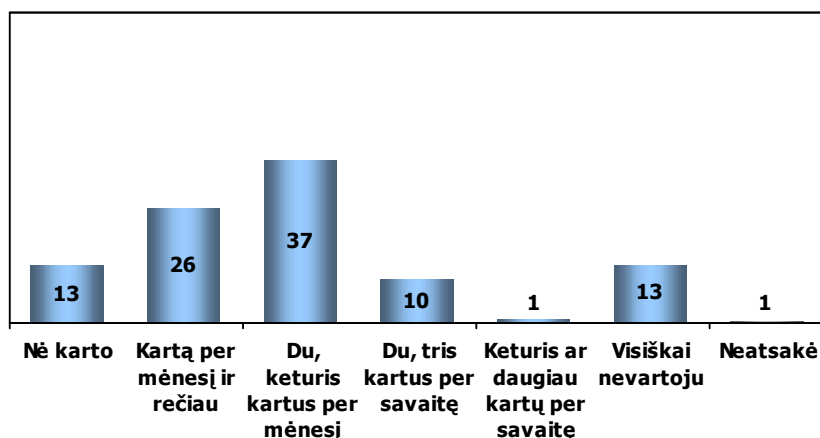
Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–29 metų amžiaus jaunuoliai, kaip piliečiai savo miestui norėtų pasitarnauti:

- ✓ **gražindami aplinką** („švaros akcijų“, „organizuočiau švaros akcijas“, „tvarkyti ir gražinti įvairiomis akcijomis“, „rinkčiau šiukšles“)
- ✓ **tvarkydami vandens telkinių pakrantes** („sutvarkyti paplūdimius“).

3.10. Žalingi įpročiai

Šioje tyrimo dalyje vertinamas jaunimo alkoholio vartojimo dažnumas, priklausomybė nuo alkoholio bei jo vartojimo priežastys, santykis su narkotikų vartojimu, žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, rūkymo, interneto vartojimo įpročiai, įsitraukimas į lošimus bei migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo dažnumas.

Alkoholio vartojimo rodiklis – matuojamas alkoholio vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

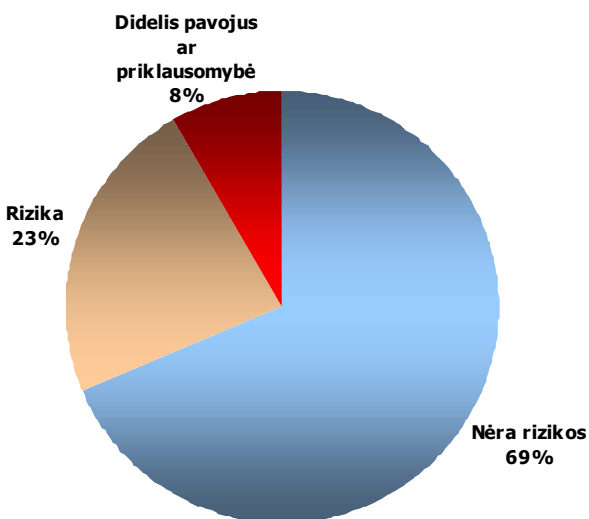

3.10.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal alkoholio vartojimo rodiklį (proc., N=403)

Per paskutinius šešis mėnesius 37 proc. jaunuolių alkoholį vartojo du, keturis kartus per mėnesį. 26 proc. – kartą per mėnesį ar rečiau. 11 proc. tai darė du, tris kartus per savaitę ar dažniau. 26 proc. per paskutinius šešis mėnesius alkoholio nevartojo (žr. 3.10.1 pav.).

Alkoholinių gėrimų per paskutinius 6 mėnesius dažniau visai nevartojo moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,001$).

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 dichotominiais teiginiais, apie alkoholio vartojimo įpročius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 5: 5 rodo priklausomybę nuo alkoholio. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: nėra rizikos (0 balų), rizika (nuo 1 iki 2) ir didelis pavojus arba priklausomybė nuo alkoholio (nuo 3 iki 5).

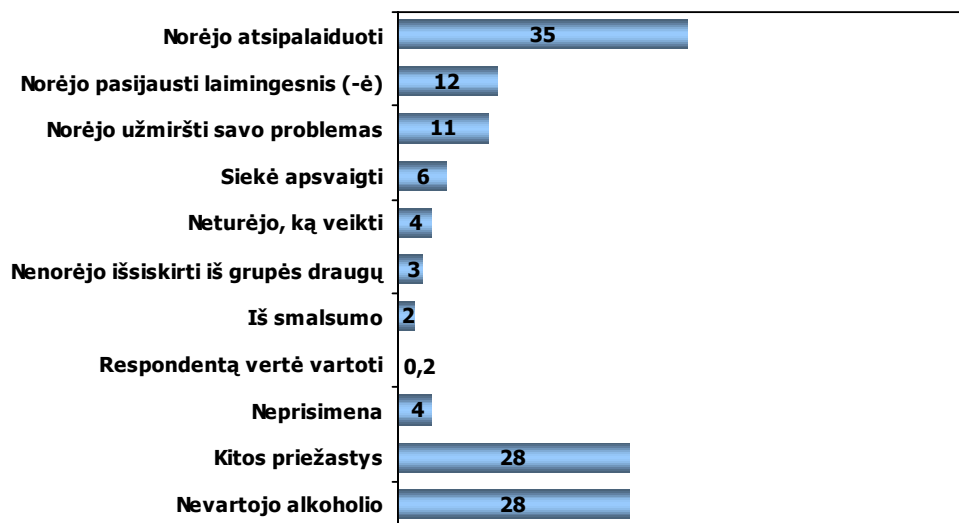

3.10.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal priklausomybės nuo alkoholio rodiklį (proc., N=403)

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklio vidutinė reikšmė – 0,6. Tai rodo mažą priklausomybės nuo alkoholio riziką.

69 proc. jaunuolių šiuo metu neturi jokios priklausomybės nuo alkoholio. 23 proc. priklauso rizikos grupei. 8 proc. jau turi priklausomybę nuo alkoholio arba didelį pavojų jai atsirasti (žr. 3.10.2 pav.).

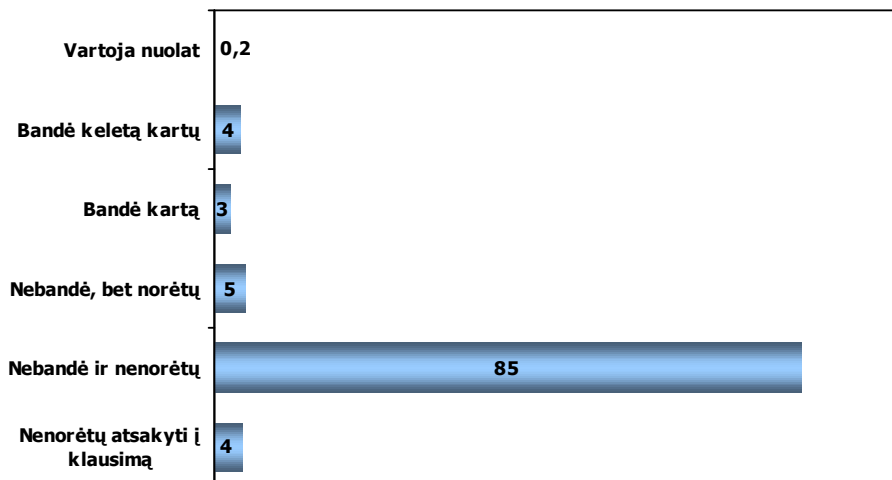
Alkoholio vartojimo priežastys – pateikiamos 9 alkoholio vartojimo priežastys – su galimybe nurodyti kitą ir prašoma pasirinkti keletą, dėl kurių pastarąjį mėnesį vartojo alkoholį. Pateikiamas kiekvienos priežasties paminėjimo dažnumas.

3.10.3 paveikslas. Alkoholio vartojimo priežastys (proc., N=403)

35 proc. vartojančių alkoholį tai daro tam, kad atsipalaiduotų. 12 proc. vartodami alkoholi siekia pasijausti laimingesni, 11 proc. – užmiršti savo problemas. 6 proc. – nori apsvaigti (žr. 3.10.3 pav.).

Santykis su narkotikų vartojimu – siekiama išsiaiškinti, ar vartoja narkotikus, kaip dažnai vartoja, ar vartoja nuolat. Matuojama šešių rangų skale, kintančia nuo „vartoju nuolat“ iki „nenoriu atsakyti“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

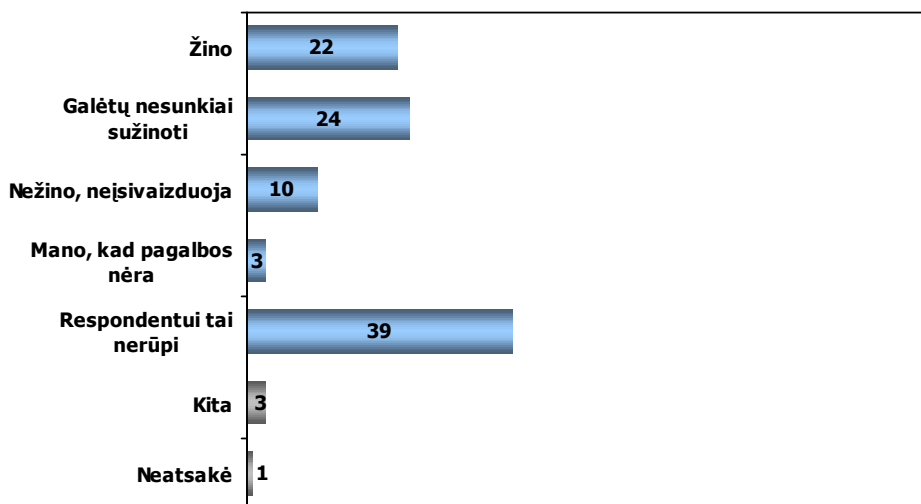

3.10.4 paveikslas. Santykis su narkotikų vartojimu (proc., N=403)

85 proc. tiriamųjų nėra vartoję ir nenorėtų pabandyti narkotikų. 7 proc. – bandė vartoti (kartą ar keletą kartų). 0,2 proc. vartoja nuolat (žr. 3.10.4 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšingos neigiamos narkotikų vartojimo dažnumo koreliacijos su rūkymo dažnumu (Spearmano $\rho = -0,190$, $p < 0,001$) ir priklausomybės nuo alkoholio rodikliu (Spearmano $\rho = -0,189$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad dažniau rūko tie apklaustieji, kurie vartoja ar yra bandę narkotikų ir respondentai, kurie turi priklausomybę nuo alkoholio ar riziką jai susiformuoti.

Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos – siekiama išsiaiškinti – ar žino, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo; galėtų nesunkiai sužinoti; nežino ar tai visai nerūpi. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

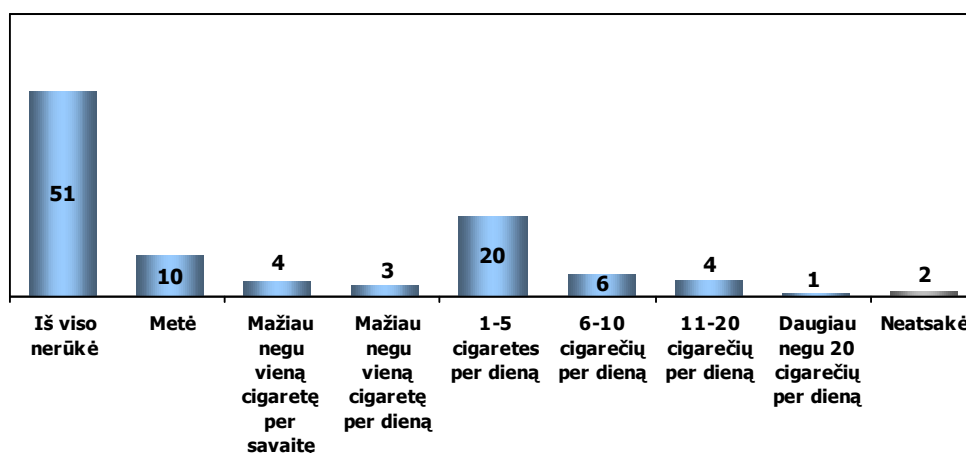

3.10.5 paveikslas. Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos (proc., N=403)

22 proc. apklaustųjų teigė žinantys, kur kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, 24 proc. galėtų nesunkiai susirasti informacijos. 39 proc. šis klausimas nerūpi (žr. 3.10.5 pav.).

Jauniausi apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,038$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,043$) dažniau pripažįsta, kad jiems nerūpi, kur būtų galima kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo.

Rūkymo įpročių rodiklis – matuojamas rūkymo per paskutines 30 dienų dažnumas 8 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada nerūkiu“ iki „daugiau negu 20 cigarečių per dieną“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

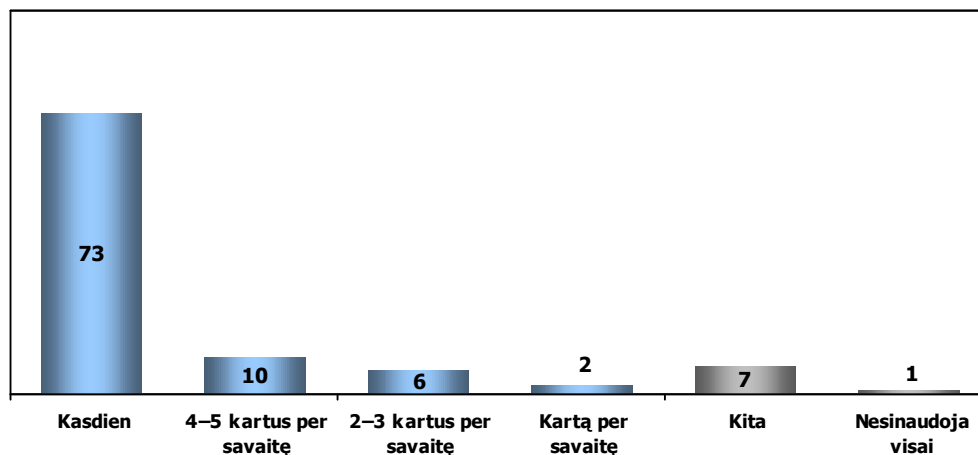

3.10.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal rūkymo įpročių rodiklį (proc., N=403)

61 proc. Švenčionių rajono jaunuolių neturi rūkymo įpročių (niekada neturėjo arba jų atsikratė). 7 proc. respondentų pripažino, kad surūko mažiau negu vieną cigaretę per savaitę ar per dieną. 20 proc. surūko 1–5 cigaretes per dieną. 11 proc. – daugiau negu 6 cigaretes (žr. 3.10.6 pav.).

Dažniau visai nerūko moterys (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,009$).

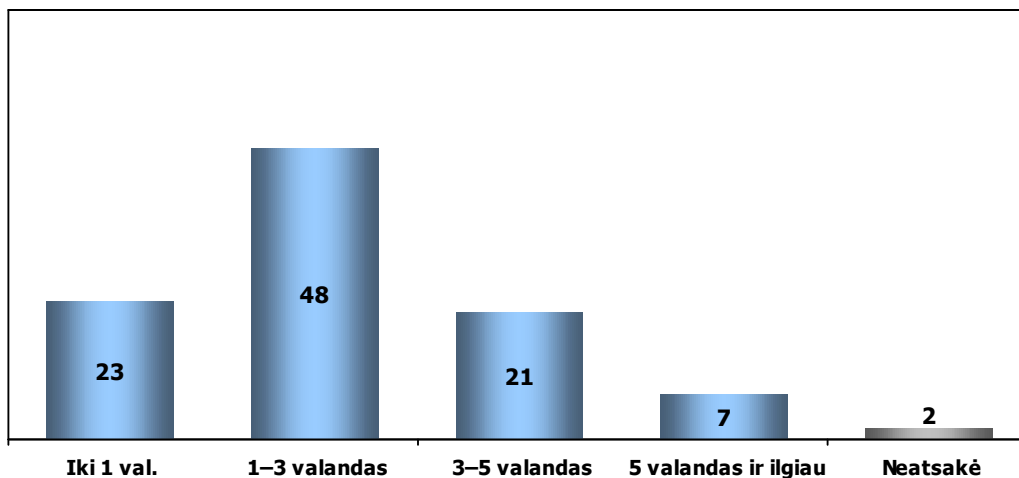
Interneto naudojimo įpročiai – matuojami dviem rodikliais. Pirmas (kaip dažnai per paskutinį mėnesį naudojosi internetu) matuojamas 5 rangų skale nuo „kasdien“ iki „kartą per savaitę“. Antras (kiek vidutiniškai laiko per dieną praleidžia internete) matuojamas 4 rangų skale nuo „iki 1 val.“ iki „5 valandas ir ilgiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį per savaitę (proc., N=403)

73 proc. apklaustųjų internetu naudojasi kasdien. 10 proc. – 4–5 kartus per savaitę. 6 proc. – 2–3 kartus per savaitę (žr. 3.10.7 pav.).

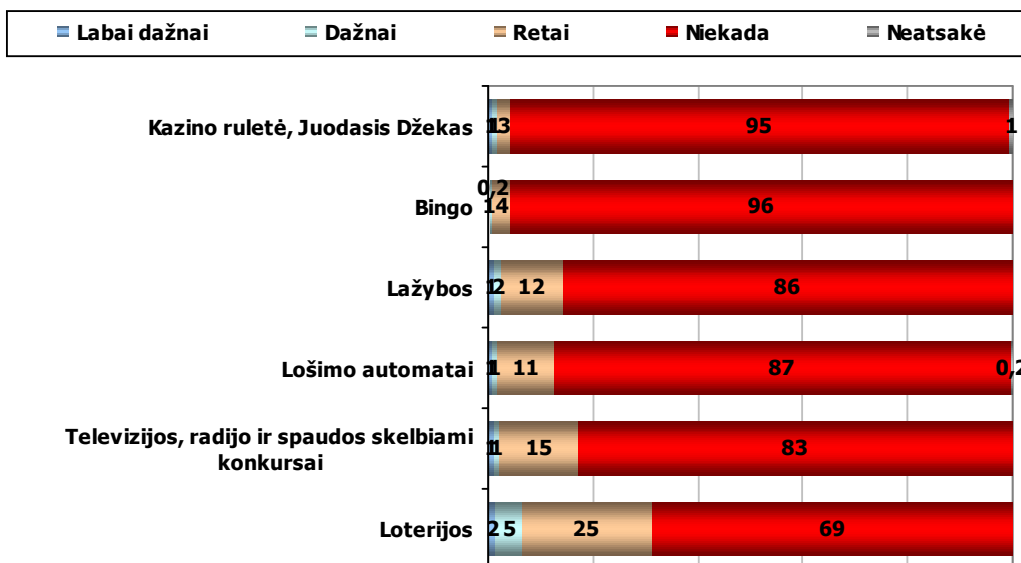
Internetu besinaudojantys kasdien dažniau teigė jauniausi apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,014$).

3.10.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį valandomis per dieną (proc., N=403)

Dažniausiai internetu naudojasi 1–3 val. per dieną (48 proc.). Iki valandos prie interneto praleidžia 23 proc. respondentų. 21 proc. internetu naudojasi 3–5 val. 7 proc. tai daro 5 val. ar ilgiau (žr. 3.10.8 pav.).

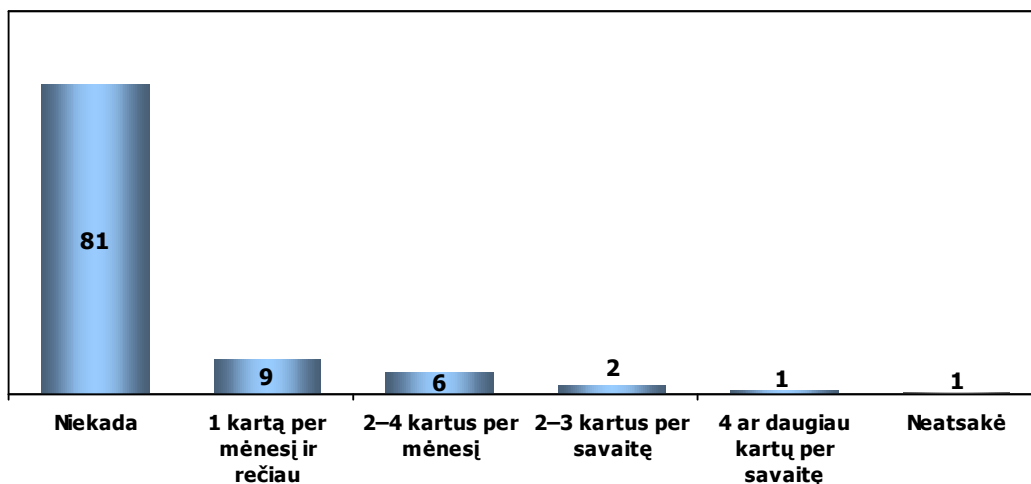
Lošimo įpročių rodiklis – 6 lošimo būdai, vertinami 4 rangų dažnumo skalėmis nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lošimo įpročių rodiklį (proc., N=403)

Dažniausiai pasitaikantis lošimo būdas yra loterijos: 32 proc. respondentų bent retkarčiais perka loterijos bilietus. 17 proc. teko dalyvauti įvairiuose televizijos, radijo ir spaudos skelbiamuose konkursuose. Lažybose teko dalyvauti 14 proc. apklaustųjų. Lošti automatais – 13 proc. (žr. 3.10.9 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis – matuojamas migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.10 paveikslas. Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis (proc., N=403)

Didžioji dauguma respondentų per paskutinius šešis mėnesius nevartojo jokių migdomųjų, raminamųjų vaistų (81 proc.). 9 proc. vartojo 1 kartą per mėnesį ar rečiau. Taip pat 9 proc. per pastaruosius šešis mėnesius migdomuosius arba raminamuosius vaistus vartojo 2–4 kartus per mėnesį ar dažniau (žr. 3.10.10 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų per paskutinius 6 mėnesius dažniau visai nevartojo vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, apskritai 14–29 metų amžiaus jaunuoliai, labiausiai paplitusiu žalingu įpročiu tarp bendraamžių įvardija **alkoholio vartojimą** („vartoja alkoholį“, „geria“, „priklausomybė nuo alkoholio“).

Kiti susirūpinimą keliantys įpročiai:

- ✓ **rūkymas** („rūko“, „rūkymas“, „visi bendraamžiai rūko“, „cigaretė“, „nikotinas“)
- ✓ **narkotikų vartojimas** („vartoja narkotikus“, „narkotikai“).

Kokybinio tyrimo metu, jaunuolių buvo teirujamasi, kas, jų manymu, padėtų sumažinti bendraamžių žalingų įpročių kiekį. 14–18 m. amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **platinti informaciją apie žalingų įpročių žalą** („informacijos skleidimas apie žalą“, „skleisti daugiau informacijos apie žalą“, „supažindinti su žala“, „įvairios paskaitos apie įpročių žalą“)
- ✓ **drausti alkoholio / tabako pardavimą** („uždrausčiau cigarečių prekybą“, „uždrausčiau tabako ir alkoholio prekybą“, „nepardavinėčiau cigarečių“).

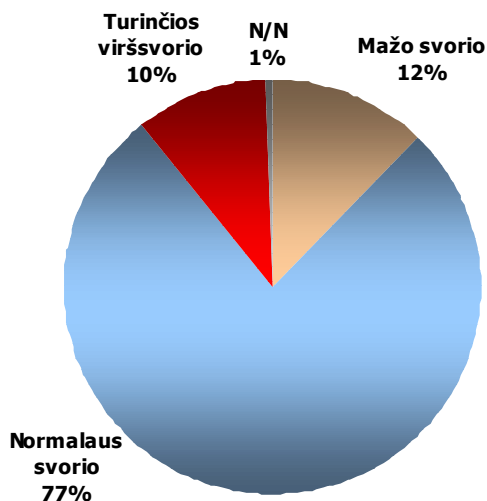
Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų priežasčių, žalingų įpročių mastą siūlo mažinti ir šiais būdais:

- ✓ **bausmių, už alkoholio ir tabako vartojimą, skyrimas** („reikėtų griežtinti bausmes už gėrimą ir rūkymą“, „bausčiau drausminėmis nuobaudomis geriančius“, „tikrinti jaunimą, jei apsvaigę – griežtai bausti“)
- ✓ **specialios paskaitos apie žalingų įpročių žalą** („pravesčiau paskaitas apie žalingų įpročių žalą, jaunuolis pats turi suprasti, kad žalingi įpročiai kenkia“)
- ✓ **draudimas rūkyti nepilnamečiams asmenims** („uždrausti rūkyti nepilnamečiams“, „drausti nepilnamečiams rūkyti“)
- ✓ **draudimas rūkyti viešose vietose** („įvesčiau griežtą tvarką: viešose vietose uždrausčiau rūkyti“)
- ✓ **prekybos cigaretėmis uždraudimas** („uždrausčiau prekybą rūkalais“)
- ✓ **„komendanto valandos“ įvedimas** („įvesčiau komendanto valandą“).

3.11. Mityba ir poilsis

Ši rodiklių grupė sudaryta iš fizinės savijautos, subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo, miego trukmės, sveikos gyvensenos rodiklių.

Kūno masės indekso rodiklis (KMI). Pastaruoju metu ryškėja tendencija, kad vis dažniau jaunos merginos suseraga valgymo sutrikimais, nervine anoreksija ar bulimija. Todėl į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie kūno svorį ir ūgį, kuriais siekiama nustatyti kūno masės indeksą. Šis indeksas leidžia nustatyti, ar svoris atitinka ūgį, yra per mažas ar per didelis. Kūno masės indeksas apskaičiuojamas pagal formulę: $kūno\ masė/ūgis^2$ (pastaba: čia kūno masė matuojama kilogramais, o ūgis – metrais). Merginos skirstomos į tris intervalus pagal KMI: iki 18,5 – mažo svorio, 18,5–24 – normalaus svorio, virš 24 – turinčios viršsvorio.

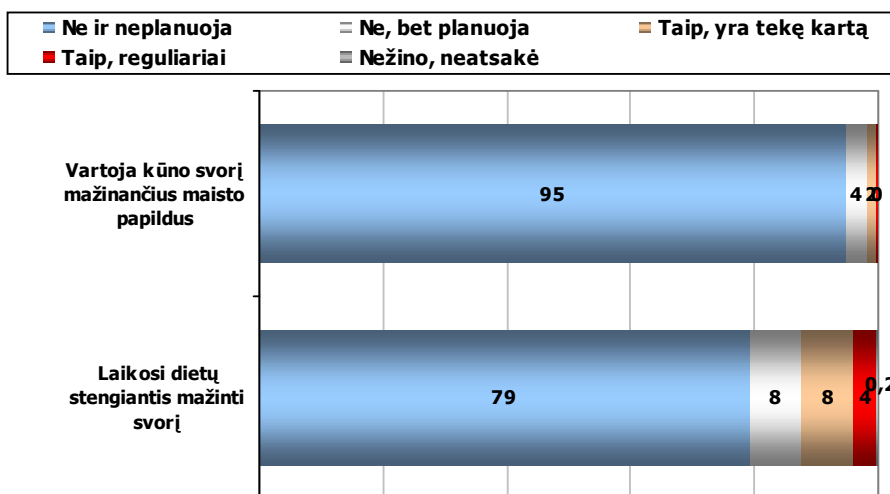
3.11.1 paveikslas. Merginų kūno masės indekso rodiklis (proc., N=206)

Vidutinis merginų kūno masės indeksas – 22,1. Šis rodiklis patenka į normalaus svorio kategoriją.

Daugumos apklaustų merginų (77 proc.) kūno masės indeksas yra normalus. 12 proc. tiriamųjų yra per mažo svorio, 10 proc. turi viršsvorio (žr. 3.11.1 pav.).

Per mažo svorio dažniau yra jauniausios (14–18 m.) tyrimo dalyvės (Pearsono χ^2 testo $p=0,008$).

Svorio mažinimo rodikliai yra du: kūno svorį mažinančių papildų vartojimas ir dietų laikymasis. Jie matuojami keturių rangų skalėmis nuo „ne (nevartoja / nesilaiko) ir neplanuoja“ iki „taip (vartoja / laikosi), reguliariai“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

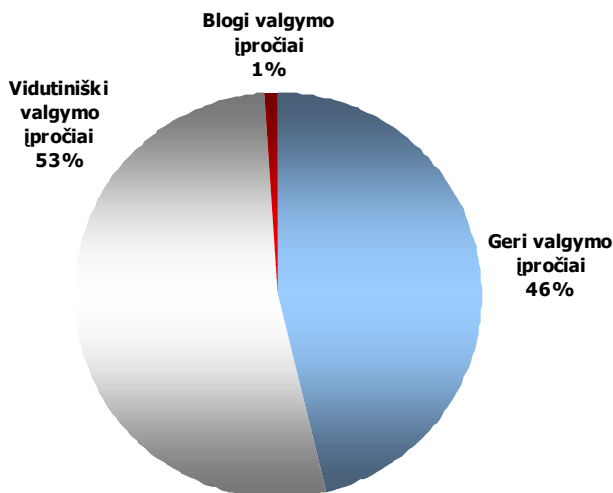

3.11.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal svorio mažinimo rodiklius (proc., N=403)

Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų neplanuoja vartoti kūno svorį mažinančių maisto papildų (95 proc.) bei neketina laikytis dietų (79 proc.). 6 proc. apklaustųjų teigia planuojantys, yra bent kartą vartoję arba reguliariai vartojantys svorį mažinančius maisto papildus. 20 proc. planuoja, yra bent kartą laikęsi arba reguliariai laikosi svorį mažinančių dietų (žr. 3.11.2 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos migdomųjų vaistų vartojimo dažnumo koreliacijos su kūno svorį mažinančių papildų vartojimo (Spearmano $\rho=0,116$, $p=0,019$) ir dietų siekiant mesti svorį laikymosi (Spearmano $\rho=0,113$, $p=0,024$) dažnumais. Tai reiškia, kad kūno svorį mažinančius papildus vartojantieji ar dietų besilaikantieji dažniau vartoja raminamuosius vaistus. Taip pat nustatyta vidutinio stiprumo statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp kūno svorį mažinančių papildų vartojimo ir dietų laikymosi siekiant mažinti kūno svorį (Spearmano $\rho=0,397$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad apsisprendusieji mažinti kūno svorį tai daro tiek laikydamiesi dietų, tiek vartodami kūno masę mažinančius papildus. Laikytis dietų stengiantis mažinti svorį dažniau neketina vyrai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie valgymo įpročius. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kiek kartų per savaitę pastarąjį mėnesį jie valgė pusryčius, vakarienę, vartojo „sveikus“ ir „nesveikus“ produktus. Suminis gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogus / neteisingus / nesveikus, o 32 – gerus / teisingus / sveikus valgymo įpročius, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresni valgymo įpročiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: blogus (nuo 8 iki 16), vidutiniškus (nuo 17 iki 24) ir gerus (nuo 25 iki 32) valgymo įpročius turintieji.

3.11.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklį (proc., N=403)

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklio vidutinė reikšmė – 23,8. Tai reiškia, kad Švenčionių rajono jaunuoliams būdingi vidutiniški sveikos mitybos įpročiai.

53 proc. apklaustųjų pasižymi vidutiniškais sveikos mitybos įpročiais. 46 proc. tyrimo dalyvių valgymo įpročiai geri, 1 proc. – blogi (žr. 3.11.3 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklio ir dietų laikymosi stengiantis mažinti kūno svorį (Spearmano $\rho = -0,121$, $p = 0,015$). Tai rodo, kad dažniau dietų besilaikantieji pasižymi ne tokiais sveikais valgymo įpročiais. Gerais / teisingais / sveikais valgymo įpročiais dažniau pasižymi vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių prastą maitinimąsi sieja su šiais aspektais:

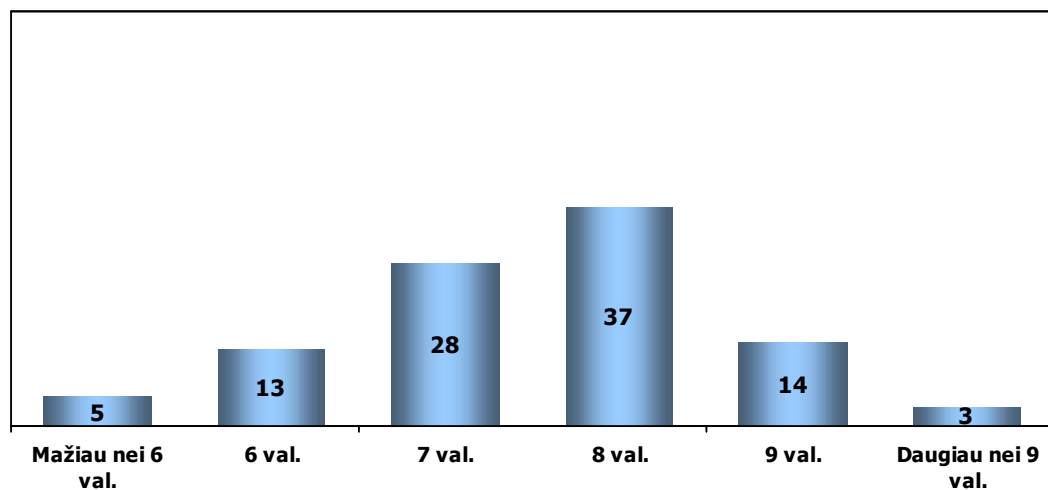
- ✓ **didelė nesveiko maisto pasiūla** („maistas nekokybiškas“, „kitokio maisto niekas negamina“, „sunku rasti kokybiško maisto“, „didelė to maisto pasiūla“)
- ✓ **informacijos apie sveiką maitinimąsi stoka** („trūksta informacijos apie sveiką maitinimąsi“, „trūksta informacijos“)
- ✓ **pirmenybės teikimas skoninėms savybėms** („tai kas skanu – labiau perkama, o tokie produktai yra iš chemijos“)
- ✓ **laiko / noro gamintis maistą patiems trūkumas** („nelieka laiko gamintis maistą“, „tingi gamintis patys“).

Du jaunuoliai patikino, kad bendraamžiai **maitinasi gerai** („maitinasi, mano nuomone, gerai“, „mano draugai maitinasi gerai“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų priežasčių, taip pat akcentavo:

- ✓ **greitą gyvenimo tempą** („dažniausiai netinkamai sureguliuota dienotvarkė, nespėja pavalgyti, visur skuba“)
- ✓ **auklėjimo (kaip teisingai maitintis) spragas** („ nėra išauklėti kaip teisingai maitintis“)
- ✓ **baimę priaugti svorio** („bijo priaugti svorio“)
- ✓ **finansinį nepriteklių** („pinigų stygius“).

Miego rodiklis – matuojamas valandomis, skirtomis vidutiniškai per parą miegui pastarąjį mėnesį, matuojamas 6 rangų skale, kuri kinta nuo „mažiau nei 6 val.“ iki „daugiau nei 9 val.“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus

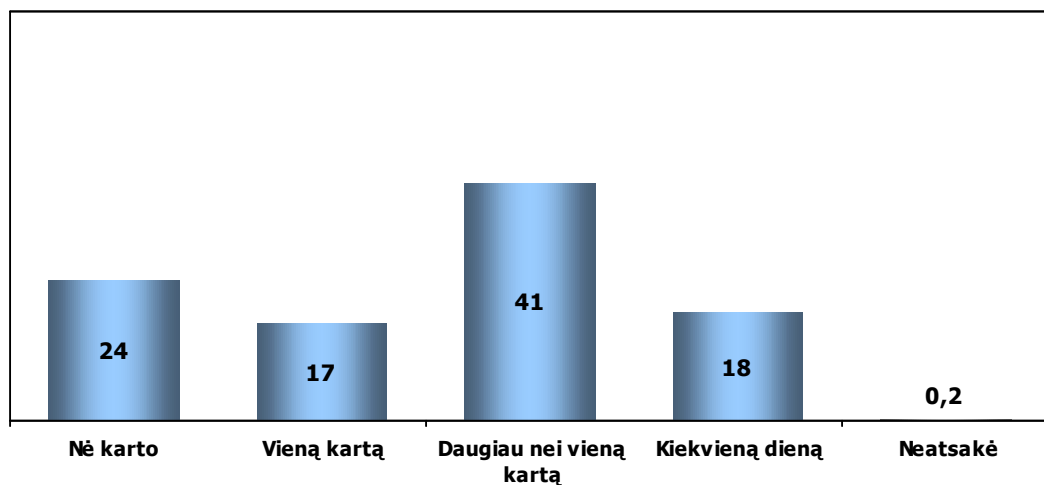

3.11.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal miego rodiklį (proc., N=403)

37 proc. tyrimo dalyvių per pastarąjį mėnesį miegojo po 8 val. per parą. 28 proc. miegojo po 7 val. 18 proc. – po 6 ar mažiau valandų. 17 proc. – po 9 val. ar ilgiau (žr. 3.11.4 pav.).

Trumpiausiai (6 val. ar mažiau) dažniau miega vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,006$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,041$).

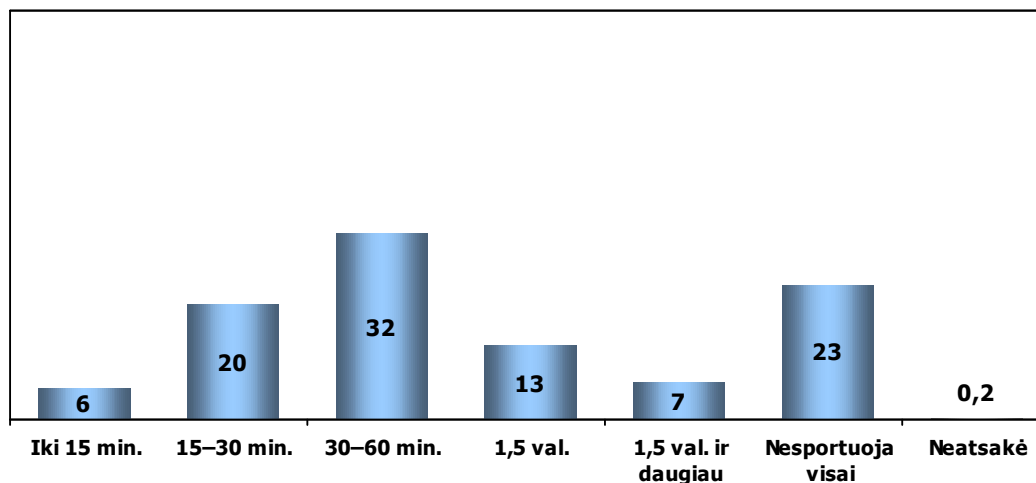
Fizinis aktyvumas matuojamas dviem rodikliais. Pirmas – kiek kartų per savaitę sportuoja, matuojamas keturių rangų skale nuo „niekada“ iki „kiekvieną dieną“. Antras – kiek vidutiniškai laiko vienu kartu sportuoja, šešių rangų skale nuo „nesportuju“ iki „1,5 val. ir daugiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.11.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą kartais per savaitę (proc., N=403)

Dauguma (59 proc.) jaunuolių sportuoja bent kelis kartus per savaitę. 17 proc. sportuoja kartą per savaitę. Išvis nesportuoja – 24 proc. respondentų (žr. 3.11.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp sportavimo dažnumo per savaitę ir dietų laikymosi stengiantis mažinti svorį (Spearmano $\rho=-0,102$, $p=0,040$). Tai rodo, kad dažniau sportuojantys jaunuoliai yra mažiau linkę laikytis dietų stengdamiesi mažinti kūno svorį. Dažniau visai nesportuoja moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$) ir vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

3.11.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą laiko trukme per dieną (proc., N=403)

Sportavimui per dieną skiriama trukmė yra įvairi: 20 proc. tam skiria 1,5 val. ar daugiau, 32 proc. – 30–60 min., 26 proc. – iki pusvalandžio per dieną (žr. 3.11.6 pav.).

Nustatyta stipri neigiama koreliacija tarp sportavimo dažnumų per savaitę ir per kartą (Spearmano $\rho = -0,533$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie sportuoja rečiau, tam vienu kartu skiria daugiau laiko. Daugiausiai laiko sportui per kartą dažniau skiria vyrai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių mažą fizinį aktyvumą sieja su šiais veiksniais:

- ✓ **didelis prisirišimas prie kompiuterio, interneto, TV** („daug ką lemia kompiuteris“, „dėl naujų technologijų“, „kompiuterio poveikis“, „draugai mėgsta sėdėti prie kompiuterio“)
- ✓ **paskatinimo užsiimti fizine veikla trūkumas** („nes jų niekas neskatina“)
- ✓ **laiko ir noro trūkumas** („trūksta laiko ir noro“)
- ✓ **tinginystė** („nes yra tinginiai“, „tingi“).

Vieno jaunuolio teigimu, bendraamžiai **yra aktyvūs** („jie aktyvūs“).

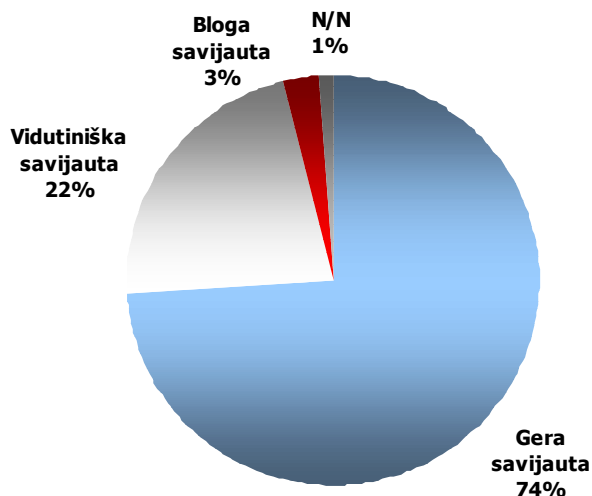
Vyresnieji (19–29 m.) tyrimo dalyviai taip pat mano, kad pagrindinė mažo fizinio aktyvumo priežastis yra **prisirišimas prie šiuolaikinių technologijų**. Taip pat teigia, kad mažas fizinis aktyvumas gali būti sietinas ir su šiais veiksniais:

- ✓ **jaunuolių neatsakingumas ir nesavarankiškumas** („<...> jaunuoliai nėra atsakingi ir savarankiški. Tai trukdo jiems būti fiziškai aktyviais“)
- ✓ **vietų, tinkamų sportuoti, stygius** („mūsų mieste nėra didelių sąlygų kur sportuoti, nėra sporto klubo ar baseino“, „nėra kur sportuoti“)
- ✓ **motyvacijos užsiimti fizine veikla trūkumas** („trūksta motyvacijos“, „gal čia nuo jų pačių priklauso, patys jauni žmonės nenori dalyvauti“).

Vienas vyresnio amžiaus jaunuolis patikino, kad jų bendraamžiai **yra fiziškai aktyvūs** („mano aplinkos jaunuoliai fiziškai aktyvūs“).

Fizinės savijautos rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 4 indikatoriai, apie patiriamus skausmus ar fizinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį jiems skaudėjo arba teko vartoti vaistus. Suminio fizinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 4 iki 16: 4

reiškia blogą / silpną, o 16 – gerą fizinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė fizinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 4 iki 7), vidutiniška (nuo 8 iki 12) ir gera (nuo 13 iki 16) fizinė sveikata.

3.11.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinės savijautos rodiklį (proc., N=403)

Vidutinė fizinės savijautos rodiklio reikšmė – 13,4. Šis rodiklis pažymi gerą Švenčionių rajono jaunuolių fizinės sveikatos būklę.

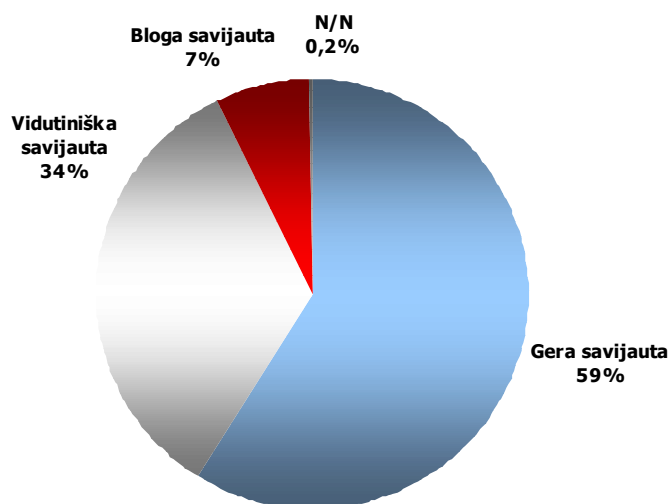
74 proc. tiriamųjų pasižymi gera fizine savijauta. 22 proc. nustatytas vidutiniškas savijautos rodiklis. 3 proc. būdinga bloga savijauta (žr. 3.11.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp fizinės sveikatos ir gerų / teisingų / sveikų valgyimo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,224$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo jauni žmonės sveikiau maitinasi, tuo jie fiziškai geriau jaučiasi. Gera fizine savijauta dažniau pasižymi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

3.12. Psichologinė savijauta

Šios grupės rodiklius sudaro psichologinės savijautos, savęs vertinimo ir problemų įveikimo rodikliai.

Psichinės savijautos suminis rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 8 indikatoriai, apie įvairius emocinius, psichinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį juos kankino nerimas, nemiga, liūdesys ir pan. Suminio psichinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogą / silpną, o 32 – gerą psichinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė psichinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 8 iki 16), vidutiniška (nuo 17 iki 24) ir gera (nuo 25 iki 32) psichinė sveikata.

3.12.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal psichinės savijautos suminį rodiklį (proc., N=403)

Vidutinė psichinės savijautos suminio rodiklio reikšmė – 25,0; reiškianti gerą psichinę Švenčionių rajono jaunuolių savijautą.

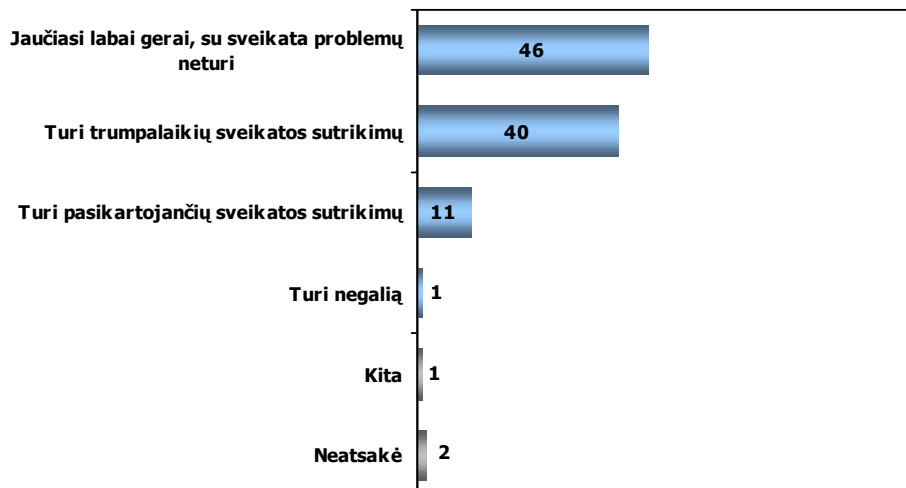
Dauguma (59 proc.) apklaustųjų pasižymi gera psichine savijauta. 34 proc. jaunuolių būdinga vidutiniška psichinė savijauta. 7 proc. tiriamųjų jaučiasi blogai (žr. 3.12.1 pav.).

Nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp psichinės savijautos ir sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,273$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo jaunimas sveikiau maitinasi, tuo geresnė jo psichinė savijauta. Taip pat nustatyta stipri teigiama koreliacija tarp fizinės ir psichinės sveikatos rodiklių (Spearmano $\rho=0,565$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie apklaustieji, kurie geriau jaučiasi fiziškai, geriau jaučiasi ir psichiškai. Gera psichine savijauta dažniau pasižymi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,015$).

Kokybinio tyrimo metu jaunuolių buvo klausama, kaip, jų manymu, būtų galima pagerinti bendraamžių psichologinę savijautą. 14–18 metų amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **skirti jaunimui daugiau dėmesio, su juo bendrauti** („skirti jiems daugiau dėmesio“, „daugiau jiems skirti laiko“, „bendrauti su jais“, „daugiau su jais bendrauti“)
 - ✓ **išsiaiškinti jaunimo problemas** („išsiaiškinti kas juos slegia“)
 - ✓ **sukurti jaukią aplinką jaunimui** („sudaryti jaukią aplinką“)
 - ✓ **rengti specialias paskaitas** („rengti daug įvairių paskaitų“).
- Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai taip pat siūlo:
- ✓ **mažinti psichologinio smurto apraiškas jaunuolių aplinkoje** („mokyklose mažinti patyčias“, „mažiau žeminti kitus, bendrauti kaip lygus su lygiu“)
 - ✓ **rengti specialias konsultacijas mokyklose** („mokyklose daugiau konsultuoti ir reaguoti į mokinių elgesį“, „vesti pamokas, paskaitas šia tema“)
 - ✓ **domėtis jaunimo veikla ir problemomis** („domėtis jaunimo veikla, iškilusiomis problemomis“)
 - ✓ **bendrauti su psichologais** („vaikščioti pas psichologą“).

Sveikatos būklės subjektyvus rodiklis matuojamas 4 rangų skale, kuri kinta nuo „jaučiatės labai gerai, su sveikata problemų neturite“ iki „turite negalią“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

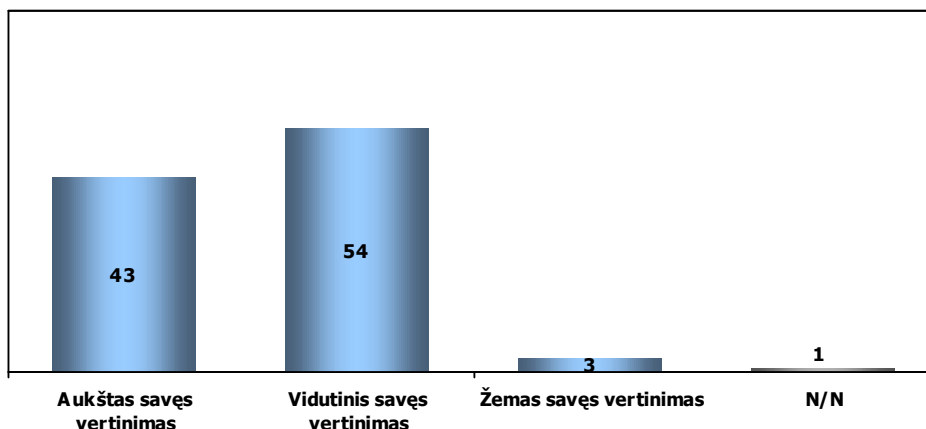

3.12.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sveikatos būklės subjektyvų rodiklį (proc., N=403)

Didžioji dalis tiriamųjų arba jaučiasi gerai (46 proc.), arba turi trumpalaikių sveikatos sutrikimų (40 proc.). 11 proc. apklaustųjų teigė turintys pasikartojančių sveikatos sutrikimų, 1 proc. – negalią (žr. 3.12.2 pav.)

Gerai jaučiasi ir sveikatos problemų dažniau neturi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Savęs vertinimo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 10 indikatorių, išreiškiančių tiriamųjų suvokimus apie save, savo vertę, pasitenkinimą savimi ir pan. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, ar jie sutinka su juos apibūdinančiais teiginiais. Suminio savęs vertinimo rodiklio reikšmės kinta nuo 10 iki 40: 10 reiškia žemą, o 40 – aukštą savivertę, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnė savivertė. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 10 iki 20), vidutinis (nuo 21 iki 30) ir aukštas (nuo 31 iki 40) savęs vertinimas.

3.12.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį (proc., N=403)

Savęs vertinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 29,7. Tai parodo, kad Švenčionių rajono jaunimo savęs vertinimo rodiklis yra vidutinis.

54 proc. apklausos dalyvių priskirtini vidutinio savęs vertinimo kategorijai. 43 proc. pasižymi aukštu, 3 proc. – žemu savęs vertinimu (žr. 3.12.3 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos savęs vertinimo rodiklio koreliacijos su fizinės (Spearmano $\rho=0,106$, $p=0,034$) ir psichinės (Spearmano $\rho=0,184$, $p<0,001$) sveikatos suminiais rodikliais. Tai reiškia, kad geriau save vertinti yra linkę geriau fiziškai ir psichiškai besijaučiantys apklaustieji.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, prastą požiūrį į save sieja su šiais aspektais:

- ✓ **nepasitikėjimas savimi** („*nepasitiki savimi*“, „*jie nelabai pasitiki savimi*“, „*trūksta pasitikėjimo savimi*“)
- ✓ **jaunuolius apėmusi melancholija** („*jiems niekas neteikia džiaugsmo*“)
- ✓ **patyčios** („*jie jaučiasi žeminami kitų savo bendraamžių*“)
- ✓ **žiniasklaidos įtaka** („*dėl žiniasklaidos kuriamų kultų*“).

Vyresnieji (19–29 m.) bendraamžių prastą požiūrį į save sieja su šiais aspektais:

- ✓ **skaudi gyvenimo patirtis** („*galbūt jie nusivylę gyvenimu, patyrę kokių nors nelaimingų akimirklų ar nuopuolių ir nesugebėjo atsitiesti*“)
- ✓ **įtaką darantis aplinkinių požiūris** („*labai didelę įtaką turi aplinkinių požiūris į juos, reakcija į jų elgesį*“)
- ✓ **fizinis ir emocinis smurtas šeimoje** („*<...> ar šeimoje patyrė spaudimą ar smurtą*“)
- ✓ **kompleksai** („*tai kad jaunuoliai kompleksuoja dėl visokių smulkmenų*“)
- ✓ **žalingi įpročiai** („*žalingų įpročių poveikis*“).

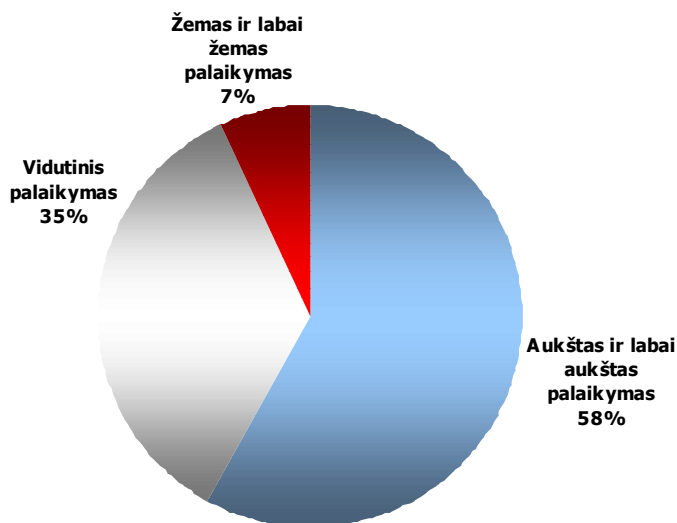
Trys vyresnieji (19–29 m.) jaunuoliai teigė nepastebėję, jog jų bendraamžių požiūris į save būtų prastas („*mano draugų tarpe nėra tokių*“, „*neturiu tokių savo draugų tarpe*“, „*mano pažįstami save vertina teigiamai*“).

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai (14–29 m.), prastą požiūrį į save siūlo gerinti:

- ✓ **stengiantis nekreipti dėmesio į aplinkinių kalbas** („*išmokti nekreipti dėmesio į aplinkinius*“, „*pasistengti nekreipti dėmesio į aplinkinių nuomonę, gyventi tiesiog pagal savo nuomonę*“)
- ✓ **labiau save vertinant ir mylint** („*labiau save mylėti*“, „*būti patiems savimi*“, „*kad jie labiau save vertintų*“, „*negalvoti, kad esi nevykėlis*“, „*pamilti save tokį, koks esi*“)
- ✓ **stengiantis spręsti iškilusias problemas** („*spręsti problemas, o ne nuo jų bėgti*“, „*nelaikyti savyje, o spręsti problemas*“)
- ✓ **sprendžiant problemas kartu su specialistais** („*spręsti problemas su specialistais*“)
- ✓ **nusiteikiant pozityviai** („*pagalvoti, kad yra laimingi, vaikšto sveiki*“, „*būti optimistais*“)
- ✓ **pasitikint savimi** („*pradėti savimi pasitikėti*“, „*bandyti pasitikėti savimi*“).

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie tam tikras palaikymą išreiškiančias patirtis iš šeimos narių, kurie rodo, kad tiriamasis gyvena jį palaikančioje, pripažįstančioje, mylinčioje ir vertinančioje namų aplinkoje. Kiekvienas indikatorius vertinamas trijų rangų skale, tiriamieji prašomi nurodyti, kaip dažnai per paskutines 30 dienų jų šeimos nariai (globos namų darbuotojai) išvardytais būdais išreiškė palaikymą. Suminio socialinio palaikymo šeimoje rodiklio reikšmės kinta

nuo 7 iki 21: 7 reiškia socialinio palaikymo šeimoje trūkumą, o 21 reiškia stipriai išreikštą socialinį palaikymą šeimoje, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš šeimos narių. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas ir labai žemas (nuo 7 iki 12), vidutinis (nuo 13 iki 17) ir aukštas ar labai aukštas (nuo 18 iki 21) socialinis palaikymas šeimoje.

3.12.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos narių socialinio palaikymo rodiklį (proc., N=403)

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio vidutinė reikšmė – 17,6; t. y. aukštesnis nei vidutinis šeimos narių / globėjų palaikymo rodiklis.

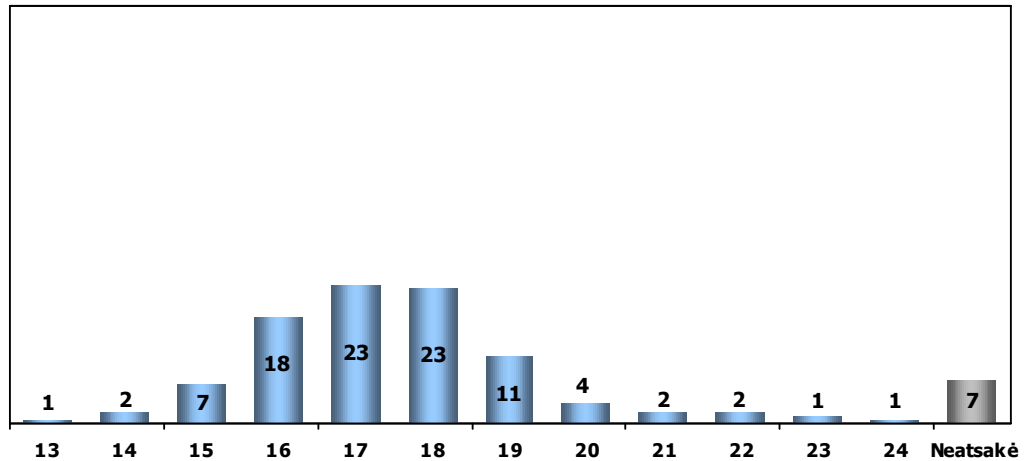
Grupei, pasižymintys aukštu / labai aukštu šeimos narių socialinio palaikymo lygiu, priskirtini 58 proc. apklaustųjų, vidutiniu – 35 proc., žemu ir labai žemu – 7 proc. (žr. 3.12.4 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio silpnos teigiamos koreliacijos su fizinės savijautos (Spearmano $\rho=0,111$, $p=0,030$), psichinės savijautos (Spearmano $\rho=0,138$, $p=0,007$) ir savęs vertinimo (Spearmano $\rho=0,140$, $p=0,006$) rodikliais. Tai reiškia, kad kuo jaunimas susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, tuo geriau psichiškai ir fiziškai jaučiasi bei save vertina. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio koreliacija su gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $\rho=0,123$, $p=0,016$) rodikliu. Tai rodo, kad sveikesniais valgymo įpročiais pasižymintys jaunuoliai susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo. Aukšto ir labai aukšto šeimos narių socialinio palaikymo dažniau susilaukia moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$).

3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas

Šią grupę sudaro lytinės elgsenos rodikliai: lytiniai santykiai, kontracepcijos naudojimas, lytinių partnerių skaičius ir pirmų santykių amžius, nuostatos į ikivedybinius lytinius santykius ir santuoką.

Pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklis – metai, kada turėjo pirmus lytinius santykius, atsakyti, jei tokius turėjo. Pateikiamas pirmų lytinių santykių amžiaus vidurkis bei pasiskirstymas pagal metus, kada turėjo pirmuosius lytinius santykius.

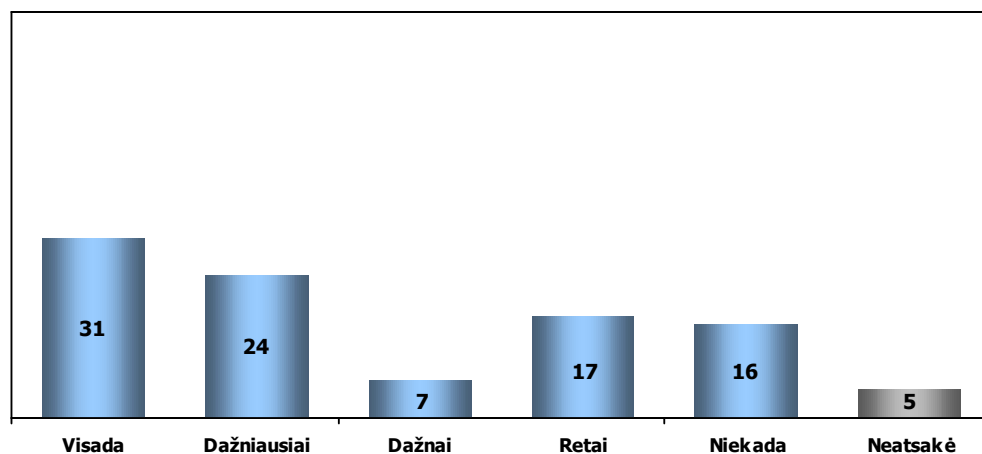
3.13.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklį (proc., N=168)

Turėję lytinių santykių nurodė 42 proc. respondentų. Vidutinis pirmų lytinių santykių amžius – 17,5 metų.

46 proc. lytinį gyvenimą gyvenančių respondentų pirmuosius lytinius santykius turėjo būdami 17–18 metų, 28 proc. lytinius santykius pradėjo jaunesniame amžiuje. 21 proc. – būdami vyresnio amžiaus (žr. 3.13.1 pav.).

Lytinių santykių dažniau yra turėję vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,009$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

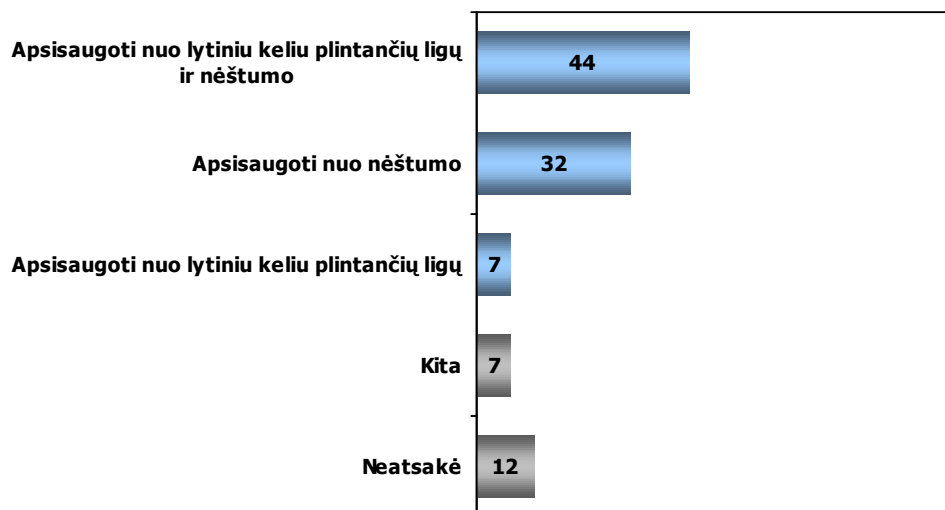
Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu, matuojamas 5 rangų skale pagal dažnumą, nuo „visada“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.2 paveikslas. Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu (proc., N=168)

31 proc. kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu naudojami visada, 24 proc. – dažniausiai, 7 proc. – dažnai. 17 proc. respondentų nurodė, kad kontraceptinėmis priemonėmis naudojami retai, 16 proc. – jomis išvis nesinaudoja (žr. 3.13.2 pav.).

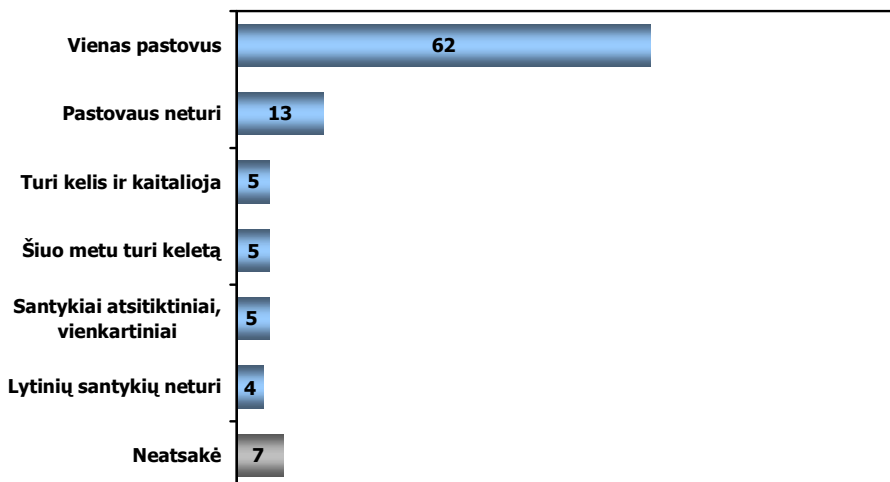
Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys – pateikiamos 3 priežastys ir galimybė nurodyti kitą variantą, leidžiama pasirinkti vieną atsakymą. Pateikiamas tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.3 paveikslas. Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys (proc., N=168)

Dažniausiai (44 proc.) kontraceptinės priemonės naudojamos apsaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei nėštumo. 32 proc. šias priemonės pasirenka tik tam, kad apsaugotų nuo nėštumo. 7 proc. – tam, kad apsaugotų nuo lytiniu keliu plintančių ligų (žr. 3.13.3 pav.).

Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas. Prašoma pasirinkti tinkamą variantą. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.4 paveikslas. Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas (proc., N=168)

Didžioji dalis nurodė, kad turi vieną pastovų partnerį (62 proc.). 13 proc. teigė, kad pastovaus partnerio neturi. 10 proc. šiuo metu turi kelis partnerius. Atsitiktinių, vienkartinių santykių pareiškė turintys 5 proc. apklaustųjų (žr. 3.13.4 pav.).

Vieną pastovų lytinį partnerį dažniau turi vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad norint, jog bendraamžiams nestigtų informacijos apie lytinius santykius, reikia **vesti specialias paskaitas lytinių santykiu tema** („vesti paskaitas apie tai“, „pravesti paskaitas“, „pakaitų, pamokų pravedimas“, „pamokas gali pravesti“, „pamokos, paskaitos“).

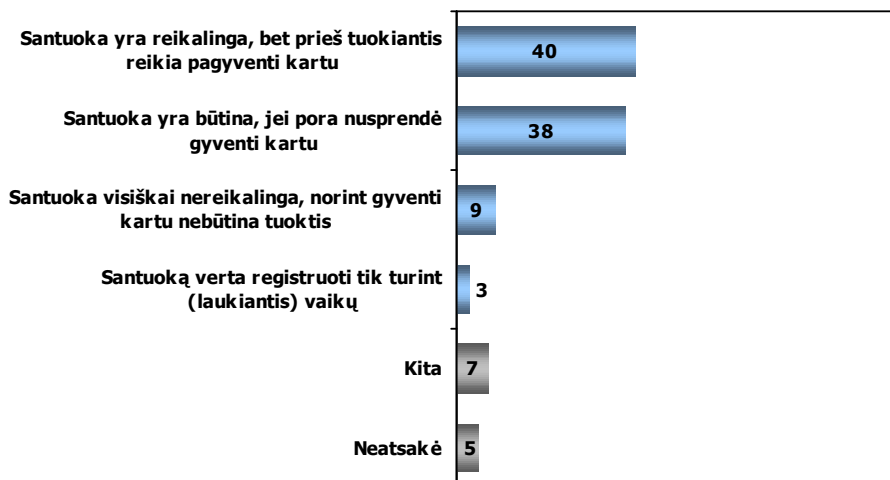
Bemaž pusė 14–18 m. amžiaus jaunuolių patikino, kad **informacijos jiems netrūksta** („jiems nieko nereikia aiškinti, jie ir taip viską žino“, „netrūksta jiems informacijos“, „jiems informacijos netrūksta“, „viską jie ir taip žino“).

Vyresnio amžiaus (19–29 m.) jaunuoliai siūlo bendraamžių informuotumą didinti ir šiais būdais:

- ✓ **rengti specialias paskaitas su kompetentingais asmenimis** („suburti patyrusių žmonių grupę ar daryti susirinkimus, paskaitas apie lytinius santykius ir šeimos planavimą“)
- ✓ **universitetuose rengti paskaitas apie šeimos planavimą** („turėtų būti universitetuose rengiamos paskaitos apie šeimos planavimą“)
- ✓ **leisti įvairius leidinius lytinių santykiu tema** („turėtų būti plačiai aprašoma knygoje, žurnaluose apie lytinius santykius“)
- ✓ **rodyti specialias reklamas** („turėtų būti rodomos atitinkamos reklamos“).

Vis dėlto dauguma 19–29 m. amžiaus informantų teigia esantys pakankamai **išsamiai informuoti apie lytinius santykius bei šeimos planavimą** („informacijos netrūksta, kadangi daug kalbama apie tai, rodomos įvairios laidos. Be to, visiems prieinamas internetas“, „manau kad užtenka“, „jiems informacijos užtenka“).

Nuostatos santuokos atžvilgiu, pateikiami keturi teiginiai apie tai, kada ir kodėl reiktų susituokti. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.5 paveikslas. Nuostatos santuokos atžvilgiu (proc., N=403)

40 proc. Švenčionių rajono jaunuolių linkę manyti, kad santuoka yra reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu. Kiek mažiau (38 proc.) respondentų mano, kad, norint gyventi kartu, santuoka yra būtina. 9 proc. teigia, kad, norint gyventi kartu, santuoka visiškai nereikalinga. 3 proc. laikosi nuomonės, kad santuoka reikalinga tik turint (laukiantis) vaikų (žr. 3.13.5 pav.).

19–29 metų amžiaus informantai mano, kad siekiant šeimoje išlaikyti darną, svarbiausia:

- ✓ **pagarba, pasitikėjimas, supratimas, meilė** („reikia suprasti vienas kitą, gerbti ir padėti kada reikia“, „svarbiausia pasitikėjimas <...> pagarba vienas kitam“, „pasitikėjimas“, „supratimas“, „pasitikėjimas, tarpusavio supratimas“, „meilė yra svarbiausia“)
- ✓ **kompromisų ieškojimas** („kompromiso ieškojimas“, „mokėjimas rasti kompromisą“)
- ✓ **bendri tikslai** („bendras tikslų siekimas“)
- ✓ **draugiškumas** („gyventi draugiškai“)
- ✓ **sąžiningumas** („sąžiningumas“).

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS ŠVENČIONIŲ RAJONO SAVIVALDYBEI

Nemaža dalis moksleivių (~33 proc.) pasižymi tik vidutiniu pasitenkinimu mokykla bei ribotais gebėjimais joje kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. Pastebėta, jog šie gebėjimai tiesiogiai susiję su mokyklos aplinkos saugumu ir jaunuolių pasitikėjimu savimi: kuo saugesnėje aplinkoje jaunuoliai mokosi ir kuo labiau savimi pasitiki, tuo užtikrinčiau jie jaučiasi mokykloje, susitvarko su užduotimis.

Rekomenduotina užtikrinti kuo daugiau galimybių moksleiviams naudotis mokyklos patalpomis ne tik pamokų metu, bet ir laisvu laiku. Šiuo metu daugelis turi galimybę naudotis mokyklos stadionu, tačiau sporto, aktų salės bei klasės / kabinetai po pamokų moksleiviams yra uždari. Didesnės galimybės naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu sudarytų geresnes sąlygas moksleivių integracijai į mokyklos ar klasės bendruomenę. Taip pat padėtų plėsti mokyklos vaidmenį jaunuolių sąmonėje: stiprėtų ne tik funkcinis, bet ir emocinis ryšys su mokymosi įstaiga. Atitinkamai, geresnė psichinė moksleivių savijauta užtikrintų geresnius jų gebėjimus kontroliuoti įvykius ir susidoroti su problemomis.

Dauguma studijuojančių jaunuolių lengvai ar labai lengvai geba įveikti iškylančius sunkumus. Studijuojančių jaunuolių įsitraukimas į savivaldos procesus – tik vidutinis. Pastebėta, jog savivaldoje aktyvesni studentai yra labiau linkę svarstyti studijų tęsimo užsienyje galimybes.

29 proc. studijuojančio jaunimo turi darbą. Studijų ir darbo derinimo problemų turi maždaug trečdalis dirbančių studentų.

Dauguma studijuojančiųjų ketina tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. Kitas studijų tęsimo alternatyvas (studijas kitoje srityje ar užsienyje) svarsto apie 10–20 proc. studentų.

Rekomenduotina skatinti jaunimą studijuoti aukštosiose mokyklose iškart po vidurinio išsilavinimo įgijimo – tuomet studijų procesas sklandesnis, jaunuoliai sėkmingiau sprendžia problemas nei vyresnio amžiaus studentai, kuriems tenka derinti studijas ir (dažnai) darbą bei šeimą. Taip pat *rekomenduotina* jaunuoliams sudaryti sąlygas kuo išsamiau susipažinti su Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, rengiant šių mokyklų prisistatymus ar susitikimus su savivaldybės jaunimu.

Dauguma dirbančių savivaldybės jaunuolių yra samdomi darbuotojai, dirbantys visą darbo dieną. Tik kas antras dirbantis jaunuolis dirba pagal specialybę. Tai lemia itin mažas jaunuolių domėjimasis profesija. Tai būdinga tiek mokyklinio amžiaus respondentams, tiek studijuojantiems jaunuoliams, tiek dirbančiam jaunimui. Ši tendencija daro didelę įtaką tolesniam jaunuolių profesinės karjeros vystymuisi bei mažina perspektyvas darbo rinkoje. Didesnis sąmoningumas, renkantis profesiją, tiesiogiai lemia darbo pasirinkimą ir pasitenkinimą juo: dažniau dirbama pagal specialybę, rečiau svarstoma keisti darbovietę.

Daugumai dirbančiųjų darbdaviai sudaro sąlygas mokytis ir tobulėti, su problemomis darbe susidorojama pakankamai gerai.

41 proc. dirbančių jaunuolių išreiškė ketinimus keisti darbą. Dažniausias tokių planų motyvas: nepakankamas atlyginimas. Ketinantys išvykti į kitą miestą (dažniausiai didmiestį) tai dažniau motyvuoja didesnėmis galimybėmis pasirinkti darbą, svarstantys apie emigraciją – didesnėmis uždarbio galimybėmis.

Nedirbantys dažniau nurodė nerandantys juos tenkinančio darbo, o darbo ieškosi pirmiausia per pažįstamus, draugus. Tiek Lietuvoje, tiek užsienyje dažniausiai ieškoma tik gerai apmokamo darbo.

Su verslumo politika susipažinę 18 proc. jaunuolių. 7 proc. mano, kad Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti savo verslą.

Rekomenduotina stiprinti jaunimo profesinį orientavimą visuose lygmenyse, ypatingą dėmesį skiriant moksleiviams. Specialūs užsiėmimai turėtų skatinti moksleivius pažinti savo pomėgius, patrauklias veiklos sritis, taip pat analizuoti ir atrasti savąsias kompetencijas. Tokio pobūdžio savianalizės pratimai / užduotys / žaidimai turėtų būti papildomi bendra informacija apie konkrečias studijų galimybes Lietuvos aukštojo mokslo švietimo sistemoje bei jų pritaikymą profesinėje veikloje – šalies darbo rinkoje. Moksleivių supažindinimas su konkrečiais sėkmingos karjeros pavyzdžiais taip pat skatintinas. Tuo tikslu mokyklose gali būti organizuojami susitikimai su profesinių aukštumų pasiekusiais buvusiais moksleiviais, aukštųjų mokyklų ar verslo (darbdavių) atstovais, galinčiais pateikti praktinių pavyzdžių apie domėjimosi specialybe svarbą.

Taip pat *rekomenduotina* keisti jau studijuojančio jaunimo požiūrį į išsilavinimą ir darbą (itin gajus mitas „darbą galima gauti tik per pažįstamus“) bei didinti jaunimo verslumo skatinimo programų žinomumą bei prieinamumą.

Svarbiausi turiningą laisvalaikį ribojantys faktoriai: finansų trūkumas, didelis užimtumas (mokslo / darbų krūvis), laisvalaikio leidimo vietų stygius. Nors dauguma jaunų žmonių yra patenkinti savo laisvalaikiu, lėšos yra pagrindinis faktorius, ribojantis jų laisvalaikio realizavimo galimybes. Tai ypač aktualu vyresnio amžiaus jaunuoliams, turintiems daugiau išlaidų kitoms reikmėms – būstui, vaiko priežiūrai ir t.t.

Dauguma jaunimo įvardintų problemų yra objektyvaus pobūdžio ir savivaldybės tiesioginės galybės jas pakeisti yra ribotos. *Rekomenduotina* remti NVO, rengiant paraiškas jaunimo užimtumo projektams finansuoti, išnaudoti NVO kūrybinį potencialą, siekiant maksimalios nevyriausybininkų kūrybinio potencialo ir savivaldybės finansinio palaikymo efektyvumo bei sinergijos.

Taip pat *rekomenduotina* sudaryti sąlygas nemokamų renginių jaunimui organizavimui. Savivaldybės jaunimo organizacijos gali kviesti jaunuosius menininkus, saviveiklininkus nemokamai naudotis organizacijos patalpomis (ar lauko erdve) savo renginiams, pristatymams ar kitokiai meninei veiklai. Tokiu būdu būtų skatinamas tiek apskritai jaunimo iniciatyvumas, kūrybinė veikla, savirealizacija, tiek sudaromos sąlygos jų bendraamžiams nemokamai leisti laisvalaikį, pažinti įvairesnes laisvalaikio leidimo formas. Ši sintezė gali būti skatinama, organizuojant simbolinius įdomiausios jaunimo laisvalaikio formos konkursus ar rinkimus.

Jaunimo santykiai su draugais labiau apibrėžiami kiekybiniais, o ne kokybiniais parametrais: jaunuoliai turi daug draugų (du ir daugiau artimų draugų), lengvai mezga naujas pažintis, tačiau tik 43 proc. jaunuolių gali pasigirti aukšta santykių su draugais kokybe. Išryškėja jaunesnio amžiaus (14–18 m.) jaunuolių polinkis į labiau paviršutiniškus santykius.

Vis dėlto kokybinio tyrimo metu išryškėja jaunimo poreikis palaikyti kokybiškus santykius su draugais: bendrauti, išsipasakoti, pasitarti, turiningai praleisti laisvalaikį, sulaukti jų pagalbos, patarimų, išreikšti save.

Rekomenduotina atkreipti su jaunimu dirbančių psichologų, socialinių darbuotojų dėmesį į rizikos grupę – 14–18 metų jaunuoliai, neturintys tvirto socialinio palaikymo šeimoje (asocialios šeimos, emigravę tėvai ir pan.) – šie jaunuoliai gali būti itin lengvai socialiai ir psichologiškai pažeidžiami.

Nors daugumos jaunuolių kaimynystė yra saugi, rizikingoje ar pavojingoje aplinkoje gyvena net 31 proc. apklaustųjų, o beveik dviejų trečdalių respondentų pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis yra vidutinis.

Kokybinio tyrimo duomenimis, pagrindinės jaunimo akcentuojamos problemos gyvenamojoje vietovėje yra prasta infrastruktūra, šiukšlės ir laisvalaikio vietų stygius.

Dauguma jaunuolių gyvena su tėvais ar savo šeima / partneriu. Būstą nuomojasi 17 proc. jaunų savivaldybės gyventojų, 18 proc. turi nuosavą būstą.

Pagrindiniai finansavimo šaltiniai yra tėvų parama bei uždarbis. 28 proc. apklaustųjų pajamos neviršija 500 litų per mėnesį. Kokybinio tyrimo dalyvių nuomone, geras gyvenimo sąlygas užtikrina stabilus darbas, būstas, šeimos aplinka, nuolatinis tikslų siekimas.

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai pasižymi itin silpnu pilietiniu aktyvumu. Tai matyti tiek iš mažo domėjimosi politika, tiek iš neaktyvaus dalyvavimo įvairiose pilietinėse ar savanoriškose akcijose, nevyriausybinų organizacijų veikloje. Toks vidutinis aktyvumas būdingas ir aplinkiniams, esantiems jaunimo aplinkoje.

10 proc. dalyvauja NVO veikloje, 5 proc. priklauso neformaliai grupei ar stiliui. Nors įsitraukimas nėra didelis, apskritai jaunų žmonių nuostatos politinio-pilietinio-socialinio aktyvumo atžvilgiu gana pozityvios: jaunimas jaučiasi laisvas pilietiškai, palankiai vertina žmones, dalyvaujančius visuomeninėje veikloje.

Silpną jaunimo pilietinį aktyvumą iš esmės lemia tai, jog supanti aplinka taip pat pasižymi pasyvumu. Apskritai jaunuoliai neigiamos nuostatos dėl dalyvavimo pilietinėse veiklose neturi, tačiau stokoja iniciatyvos. Todėl jaunimas pirmiausia turi būti skatinimas iš šalies, t. y. per įvairaus profilio jaunimo organizacijas, nevyriausybines organizacijas ar savivaldos organus. Tai gali būti atliekama per neformalias jaunimo saviveiklos grupes,

kviečiant jas plačiau komunikuoti savo veiklą (nebūti „uždaru draugų klubu“) bei atlikti konkrečius savanorystės projektus, įtraukiant savivaldybės bendruomenę. Tokio tipo projektus *rekomenduotina* vykdyti ir mokyklose, siekiant diegti pilietiškumo nuostatų vystymą kuo jaunesniame amžiuje. Įvairūs konkursai tarp mokyklų, orientuoti į savanorystę (pvz., didžiausio aplinkos ploto sutvarkymas, daugiausia labdaros surinkimas), gali duoti teigiamą rezultatą.

73 proc. jaunuolių kasdien naudojami internetu. Dar 16 proc. tai daro bent kelis kartus per savaitę.

Rekomenduojama išnaudoti internetą kaip svarbiausią komunikacinį kanalą regiono jaunimo politikos formavime bei kasdieninių iššūkių ir problemų sprendime.

Tyrimo duomenys rodo, jog alkoholio vartojimas yra labiausiai paplitęs žalingas jaunų žmonių įprotis. Kokybinio tyrimo dalyviai alkoholizmą taip pat įvardija kaip vieną didžiausių bendraamžių problemų. Vis dėlto tyrimo metu nustatytos alkoholio vartojimo grėsmės tikslinei grupei yra sąlyginės, nes tyrimo išėities taškas buvo paties respondento sąmoningas savęs vertinimas.

Tam tikros patirties su narkotikais ar noro juos išbandyti turi 12 proc. respondentų. Visgi daugumos (85 proc.) jaunuolių požiūris į narkotikus vienareikšmiškai neigiamas. 37 proc. jaunuolių reguliariai rūko. Šis rodiklis yra artimas bendram rūkymo paplitimui visuomenėje. Pastebėta, jog narkotikus vartojantys jaunuoliai taip pat dažniau rūko ir vartoja alkoholį. Tai rodo, jog alkoholiniai gėrimai, rūkalai ir narkotikai vartojami ne kaip alternatyva, bet kaip vienas kitą papildantys kvaišalai.

Įvairūs lošimai (išskyrus loterijas) tarp jaunuolių nėra paplitę.

Raminamuosius vaistus yra vartoję 18 proc. apklaustųjų, dažniau moterų.

Kokybinio tyrimo metu išryškėja aiški paties jaunimo atstovų pozicija – siekiant apsaugoti nepilnamečius būtina griežčiau kontroliuoti alkoholio, narkotikų ir rūkalų prieinamumą. Akcentuojamas ne tik formalus draudimas (pvz., prekybos cigaretėmis ar naktinės alkoholio prekybos), bet ir draudimų laikymosi kontrolė. Tam *rekomenduotini* atsitiktiniai policijos pareigūnų reidai jaunimo pasilinksminimo vietose, atokesniuose prekybos taškuose, kur paprastai jaunimas dažnai nevaržomai nusiperka kvaišalų.

Taip pat *rekomenduotina* taikyti kitus tyrimo metodus realiam alkoholio žalos masto ir poveikio savivaldybės jaunimui įvertinimui. Tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad narkotikų paplitimas savivaldybėje yra lokalizuotas konkrečiose grupėse.

Daugumos merginų KMI yra normalus (šis parametras skaičiuotas tik merginoms). Turinčių viršsvorį dalis yra tokia pat kaip turinčių per mažą svorį, tad šiuo metu didelės merginų viršsvorio problemos nėra. Tačiau tikėtina, jog ši problema atsiras vyresniame amžiuje, nes tokia tendencija pastebima: per mažas svoris dominuoja jauniausioje tiriamo amžiaus grupėje. Dietų bent retkarčiais laikosi 20 proc. jaunuolių (dažniau merginoms).

Kalbant apie maitinimosi įpročius, sveikumo prasme jie vertintini kaip vidutiniški. Pagrindinės problemos: nesveiko maisto pasiūla, prioritetų skyrimas skoninėms maisto savybėms, informacijos apie sveiką mitybą trūkumas, laiko trūkumas, greitas gyvenimo tempas, žalingi įpročiai.

Rekomenduotina organizuoti / remti NVO iniciatyvas, nukreiptas į sveiko ir aktyvaus gyvenimo būdo propagavimą vyresnėje jaunimo grupėje bei tarp moterų.

Gera fizine savijauta pasižymi apie du trečdalius (74 proc.) apklaustųjų, gera psichine savijauta – 59 proc. apklaustų jaunuolių. Atitinkamai dauguma save vertina tik vidutiniškai. Šie rodikliai siejasi ne tik tarpusavyje, t. y. geriau besijaučiantys fiziškai taip pat pasižymi geresne psichine sveikata, geriau save vertina, bet ir su mitybos įpročiais. Kuo sveikiau jaunuolis maitinasi, tuo geriau jis (-i) fiziškai ir psichiškai jaučiasi.

Fizinės ir psichinės jaunuolių savijautos gerinimas turi prasidėti nuo sveikos gyvensenos įpročių ugdymo ir sąlygų šiems įpročiams realizuoti sudarymo. Pastebima, jog fizinis pasyvumas ima formuotis paauglystėje, kuomet jaunuoliai ima aktyviau naudotis kompiuteriu, įsitraukia į bendravimą internetu, kompiuterinius žaidimus. Be to, atsiranda papildomi trukdžiai – rūkymo problemos, noras daugiau laiko praleisti su draugais. Šiame tarpsnyje sportą ima keisti laiko leidimas prie kompiuterio ar susibūrimai, pasilinksminimai su bendraamžiais. Ilgainiui dingsta sportavimo įgūdžiai, jaunuoliams nelieka įpročio būti fiziškai aktyviems ir vėlesniame amžiuje. Siekiant išvengti fizinio aktyvumo sumažėjimo, *rekomenduotina* užtikrinti sąlygas mokiniams sportuoti po pamokų (mokyklos salėje ar stadione). Taip pat būtina skatinti sporto užsiėmimų, būrelių organizavimą mokyklose. Sporto renginių organizavimas, sudarant sąlygas visiems išbandyti jėgas ir įrodyti savo fizinį parengtumą, taip pat gali motyvuoti jaunimą rinktis fiziškai aktyvų laisvalaikį.

Lytinis jaunuolių išprusimas vidutinis: 33 proc. retai arba niekada nenaudoja apsaugos priemonių. Priemonės naudojamos apsaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei neplanuoto nėštumo. Dauguma jaunų žmonių turi vieną pastovų lytinį partnerį.

Savivaldybės jaunimo požiūris į šeimą gana tradicinis: santuoka reikalinga, tačiau daugelis daro išlygų dėl „priešsantuokinio“ pagyvenimo kartu.

Kokybinio tyrimo metu jaunuoliai pageidavo daugiau paskaitų bei leidinių lytinių santykių, šeimos planavimo tema, daugiau socialinės reklamos žiniasklaidoje.

Lytinio švietimo priemonės turi būti orientuotos tiek į mokyklinio amžiaus jaunuolius, tiek į jaunas šeimas. Be švietimo mokykloje ar specialių renginių lytinių santykių tema jaunoms šeimoms, *rekomenduotina* užtikrinti galimybę jaunuoliams patiems susipažinti su patikima informacija. Tuo tikslu mokykloje gali būti dalinamos knygelės ar lankstinukai su svarbiausia informacija apie lytinius santykius. Atsižvelgiant į tai, jog jaunuoliai yra itin intensyvūs interneto vartotojai, atitinkama informacija turi būti prieinama ir internete. Tam geriausia būtų sukurti specialią interneto svetainę jaunimui lytinių santykių tema, kur jaunuoliams būtų galimybė ne tik pasiskaityti informacijos ar peržiūrėti

vaizdinę medžiagą, bet ir anonimiškai diskutuoti tarpusavyje bei sulaukti profesionalų (medikų, psichologų) komandos atsakymų į rūpimus klausimus.